

FREDERIK HENDRIK
PIET HEYN
SWELINCK
HUGO DE GROOT
VONDEL
JAN DE WITT

P. LOUWERSE

NEDERLANDSCHE GESCHIEDVERHALEN

Toch Oranje boven

TOCH ORANJE BOVEN!

OF

WILLEM HENDRIK, PRINS VAN ORANJE-NASSAU
van 1650 tot 1672

TOCH ORANJE BOVEN!

OF

WILLEM HENDRIK, PRINS VAN ORANJE-NASSAU
van 1650 tot 1672

GESCHIEDKUNDIG VERHAAL

VOOR

OUD EN JONG NEDERLAND

DOOR

P. LOUWERSE

SCHIEDAM
H. A. M. ROELANTS

»Denk aan Loevestein," zeide Jacob De Witt.

P. J. ANDRIESSEN.
(*Het Huisgezin van den Raadpensionaris.*)

VOORBERICHT.

In dit boekje heb ik getracht de eerste twee en twintig levensjaren te schetsen van Stadhouder Willem III, den man, over wien nog altijd zulk een verschillend oordeel geveld wordt.

Van Kampen zegt in zijne »Verkorte geschiedenis der Nederlanden" van hem: »De verrichtingen, door ons van hem geboekt, toonen genoegzaam aan, dat goed en kwaad in dezen Vorst gemengd waren."

Van Lennep zegt in zijne »Geschiedenis van Noord-Nederland": Zijne opvoeding was verwaarloosd geworden; doch de gesprekken, met De Witt gevoerd, hadden zijn geest verhelderd en zijn denkbeelden verruimd; terwijl de dwang, waaronder hij als jongeling gestaan had, en het vroeg bij hem bestaande bewustzijn, dat op zijn woorden en daden gelet werd, hem omzichtigheid en zelfbeheersching hadden geleerd. Hieruit had hij een zekere stugheid in den omgang behouden."

Ik meen, dat ieder onbevooroordeeld lezer van de Vaderlandsche Geschiedenis het ook met Van Kampen eens zal zijn; maar dan ook onpartijdig genoeg zal wezen, de gebreken, die Willem III had, in hem te vergoêlijken.

Naar mijne meening moest de tengere en ziekelijke knaap worden, die hij geworden is. Aan de eene zijde, omdat zijne opvoeding alle eenheid miste. Grootmoeder, moeder, ooms, Staten van Holland, gouverneur en wie al niet meer, meenden over hem te beschikken, te zeggen te hebben. Hij was, als het ware, een bal, die den een door den ander toegeworpen werd. En de een zeide: »ga links," en de andere »ga rechts!" — Vertroeteld is hij, geloof ik, door niemand; bemind door weinigen. — Aan de andere zijde was hij de persoon, die lijden moest voor de daden van Stadhouder Willem II. Dit gaf ik reeds als mijne meening

te kennen, in het drietal woorden, aan de andere zijde van het titelblad: »Denk aan Loevestein!"

Maar hoe vergood, maar hoe gelaakt, maar hoe verguisd, altijd zal Stadhouder Willem III zijn een man, die niet alleen in de Geschiedenis van ons Vaderland, maar ook in de wereldgeschiedenis eene groote rol gespeeld heeft, en die Europa behoed heeft voor de staatkunde van eenen Lodewijk XIV.

Dat zulk een rijk leven, als dat van Stadhouder Willem III, niet in één boekje kan samengevat worden, begrijpt ieder. Ik heb dan ook gedacht, dat ik er wel aandeed, hem eerst maar eens te schetsen als ambteloos burger. Misschien dat ik hem later als Stadhouder en daarna als Koning-Stadhouder schetsen zal.

Ik had bij het schrijven van dit verhaal met eene groote zwarigheid te kampen en die was, niet minder onderhoudend en niet minder historisch te zijn dan de heer Andriessen het is in zijn: »De Prins en Johan De Witt." Ik hoop geslaagd te zijn in mijn doel, hem zoo dicht mogelijk in onderhoudend en waar te zijn, na te streven. Dat men in dit boekske personen zal vinden, die men ook in »De Prins en Johan De Witt" vindt, dat spreekt vanzelf: de meeste personen toch zijn geene verdichte. In een opzicht echter nam ik den gevierden schrijver, te vroeg aan het opkomend geslacht ontvallen, niet tot voorbeeld. De heer Andriessen laat zijne personen spreken in de taal van hunnen tijd. Ik meende dat niet te mogen doen, omdat het ellendige Nederlandsch van dien tijd, nog slechter dan het tegenwoordige, door de meesten mijner lezers niet begrepen en verstaan zou worden, zonder telkens een »Woordentolk" te raadplegen.

Zoo ik vertrouw heb ik daaraan goed gedaan.

Moge het velen van de lezers vinden, die ik mij voorstel.

'S-GRAVENHAGE, Juli 1879. P. LOUWERSE.

I.

BIJ DE KLOOSTERKERK IN DEN HAAG.

Het was Zondag en de tweede dag van November in 1659.

De klok van de Kloosterkerk te 's-Gravenhage had het middaguur zoo juist geslagen, doch wie pas het bed mocht verlaten hebben en vergeten had de slagen te tellen, zou zeker gedacht hebben, dat het zoo ongeveer acht uur in den morgen moest zijn.

De zon was echter 's morgens helder te voorschijn gekomen, doch geen half uur later was het begonnen te misten. En die mist werd al dikker en dikker.

Menschen met zwakke borsten, die eigenlijk wijzer gedaan hadden binnenshuis te blijven, maar die zoo gewoon waren des Zondags al vast ééns ter kerk te gaan, hoorde men kuchende aankomen. Ze geleken wel den schipper op den stroom, die gedurig schreeuwde: »Hei-ho!" om niet door den eenen of anderen driftigen varensgezel, die met zulk weer, toch nog voer, aangevaren te worden.

»Kuche-kuche-kuche-kuch!"

Ziet ge wel, daar komt wat door den dichten nevel te

voorschijn; het wordt grooter en grooter, duidelijker van vorm en.... kuche-kuche-kuche-kuch!" een hoestend en moeielijk voortgaand man staat voor u.

Nu en dan is het, alsof het regent.

Geloof het niet; het is de mist tot druppels verdikt, die van de boomen valt.

Zoo nu en dan valt er een geel blaadje neer om met de vele andere, die reeds gevallen zijn den grond nog glibberiger te maken dan hij al is.

»Goed spieringweer," hooren we eene stem, die blijkbaar tot een' jongen behoort, zeggen.

»Men kan wel hooren, dat je eigenlijk hier niet in Den Haag thuis behoort en dat ge nog een echte Schevelinger visschersman gebleven zijt!" zegt een ander.

»Hij heeft anders nog veel meer van een botboer!" roept een derde.

Wij schijnen wat harder door te stappen dan zij, althans het duurt niet lang of we zien langzamerhand de figuren van drie jongens te voorschijn komen.

Ze zijn ook in de kerk geweest.

»Zeg, Gerrit, welken tekst had de weleerwaarde domine Lotius?" vroeg de kleinste der drie, een aardige krullebol en eenvoudig gekleed, zooals dat den zoon van eenen bakker betaamde.

»Lotius?" vroeg Gerrit, die er met zijne sluike haren minder voordeelig uitzag dan Jan van den bakker, al kon men ook dadelijk aan zijn pakje zien, dat zijn vader vast wat meer dan bakker was, »Lotius? Het en was Lotius niet! Het was de weleerwaarde heer Stermont!"

»Nu, Stermont, Lotius, Trigland of Lamotius, het is mij eenerlei wie er gepreekt heeft! Ik heb niet alleen den tekst niet gehoord, maar ook niemendal van de preek.

Wat een gekuch in de kerk, hé?" zei de derde, de zoogenaamde botboer.

»Ja, ze moesten dien kuchers verbieden ter kerk te gaan," meende Jan.

»Nu, als dat gebeurde dan wist ik wel wie er nooit inkwam?" zei Gerrit.

»O, ik ook wel! Je meent zeker den koster, die altijd blaft als een boerenwachthond?"

»Neen, dien meen ik niet!"

»Wien meent gij dan?"

»Ik meen Zijne Hoogheid, den Prins."

»Ja, heb je 'm vanmorgen gezien? Wat ziet dat Prinsje er akelig uit, hé?"

»Vader zegt, dat hij ook al niet veel grijze haren zal kammen!" sprak Jan.

»Wil je vader Zijne Hoogheid dan barbier maken?" vroeg Gerrit.

»Wie zegt dat?"

»Wel, je vader! Of wat bedoelt hij anders met die grijze haren kammen?"

»En begrijpt je dat niet? Dat wil zeggen dat hij nooit ofte nimmer grijze haren zal moeten kammen, omdat hij wel dood zal zijn eer hij ze krijgt!"

»Ei, ei! Maar krakende wagens duren het langst!" meende Gerrit. »Maar wat is hij toch foei-leelijk, nietwaar? hoe mager, hoe broodmager!"

»En wat liggen die oogen diep!"

»En wat steekt die kromme neus een eind vooruit! Net de snavel van een' roofvogel!".

»Heelemaal geen jongen, net zoo'n oud manneke!"

»Maar Salomo thuis, hoor! Hetzelfde manneke met zijn oudbakken gezicht...."

»Brood uit den oven!" riep Gerrit.

»Nu ja," hervatte Jan, »roep dat maar. Maar datzelfde manneke met zijn oudbakken gezicht, die den veertienden van deze maand pas negen jaar oud wordt, kan menigeen die vijfmaal ouder is, beschaamd zetten!"

»Zeker ook wel dien Meester Jan, die pas vier en dertig jaar oud is, nietwaar?"

»Neen, die blijft buiten rekening! Niet voor niemendal noemt men Meester Jan »de Wijsheid van Holland"! zeide Jan.

»Schade dat diezelfde »Wijsheid van Holland" al zijne wijsheid gebruikt om Zijne Hoogheid te koeionneeren!" bromde de botboer. Deze zoogenaamde »botboer" heette eigenlijk Govert Spaan en was pas een half jaar geleden uit Scheveningen in Den Haag komen wonen. Zijn vader was vischhandelaar en, als alle Scheveningers, een echt vriend van het Oranje-huis.

»Hij kon anders zijne wijsheid ook wel eens gebruiken om zeker onvoorzichtig jongske bij de koude kleeren te vatten," meende Gerrit.

»Bah, mijne kleeren zijn door den mist zoo glibberig geworden, dat ik tusschen zijne vingers doorschieten zou als een aal!"

»Denk je dan dat Meester Jan zooveel wijsheid heeft en niet en weet dat men om een aal te pakken maar wat zand in de hand moet houden? Eer je 't weet heeft hij je bij de kladden! Maar ik weet evenwel, dat ik toch niet graag in de plaats van Zijne Hoogheid zou staan! Wat heeft hij aan al zijn geld?"

»Nu, aan al zijn geld! Dat zal toch wel zooveel niet zijn. Ik heb vader wel eens hooren zeggen, dat hij er zelfs zoo heel rijk niet voor en zit. Die Koning Karel van

Engeland heeft menig mooie stuiver gekost!" zeî Jan.

»En wat heeft je vader dan zoo al meer verteld?" vroeg Govert.

»Of ik alles nog weet, en durf ik niet zeggen; maar dat weet ik dat de vader van Zijne Hoogheid, Prins Willem II zaliger gedachte, indertijd genoodzaakt is geweest om zijne voornaamste bezittingen in het Westland te verkoopen. Dat moest hij wel doen, omdat hij zooveel geld aan zijnen schoonvader geleend had, dat hij daardoor zelf diep in de schulden geraakt was. Zijne vrouw, de moeder van onzen Prins, moet ook al niet heel zuinig zijn. Naderhand heeft hij nog eens honderd vijftig duizend gulden van Amsterdam gekregen, en toen dat nog niet genoeg was, hebben ze hem twee millioen gulden voorgeschoten. Uit weelde leent men niet, zoodat ik meen, dat Zijne Hoogheid zoo heel rijk niet zal zijn!"

»Rijk? Rijk? Nu ja, hij en is geen Croesus. Maar ge zult toch wel weten, dat Zijne Hoogheid van de Heeren Staten en verschillende steden ieder jaar zoo ongeveer achttien duizend gulden ontvangt? Rekent men nu hierbij de opbrengst van zijne bezittingen, die toch waarlijk ook zoo gering nog niet zijn, dan geloof ik, dat hij voor een jongske van nog geen tien jaar waarlijk niet te klagen heeft, dat hij er zoo erg krap bij zit," meende Gerrit.

»Zijne Hoogheid moet zeker heel zwak zijn," zeide Govert; »want hij ziet er naar uit!"

»Zwak daar en is geen voorbeeld af. Bijna altijd heeft hij hoofdpijn, telkens moet hij hoesten en 's nachts kan hij soms ik en weet niet hoe lang wel, wakker te bed liggen."

»En dan altijd zoo nagereden te worden!"

»Ja hé, nergens vrij te zijn, hoe akelig!"

»Ik zou Zijne Hoogheid wel eens willen zien hoepelen!"

»Neen, sneeuwballen!"

»Krijgertje spelen of van de duinen rollen!"

»Of 's avonds op de hoeken van de straten de lichtjes in die steenen hokjes uitblazen!"

»Of de vuilnisbakken van de dienstmeiden omgooien en dan met de emmers waarmede ze water op de straat gooien, wegloopen!"

»Wat zou hij raar doen, als hij eens moest bakkeleien tegen de jongens van de Latijnsche school, net zooals wij gisteren nog gedaan hebben! Ik wed dat hij net slaat als een meisje!"

»Ja, daar spotten we nu zoo wat mee; maar eigenlijk moesten we hem toch veeleer beklagen! Is dat een jongensleven dat hij heeft. Grootmoeder wil zus, moeder wil zoo, de Heer van Zuylenstein wil weer eenen anderen weg met hem op, en ten slotte komt Meester Jan aanzetten en die zegt: »Jelui hebt het alle drie mis. Hij moet zoo!"

»Zou het dan toch heusch waar zijn dat de twee prinsessen met elkander maar niet overweg kunnen? Ik heb er wel eens wat van gehoord!"

»Ze zeggen het algemeen, en.... maar stil.... kijk eens!"

Deze laatste woorden werden gesproken door Govert, die, nu de mist een weinig opgeklaard was, een persoon aanwees, die tamelijk stevig kwam doorstappen. Jan en Gerrit, die beiden door hunnen vriend aangestooten waren, zagen op, en.... alle drie namen beleefd den hoed af.

De man, die voorbijging, beantwoordde dien groet zoo wat, doch lette voor het overige niet op de knapen.

Blijkbaar behoorde de voorbijganger tot den aanzienlijken stand; dat wees zijn deftig gewaad duidelijk genoeg aan.

Hij had groote, heldere oogen; eenen grooten, krommen neus, lange hoofdharen en een hoog voorhoofd. Hij was van middelmatige lengte en betrekkelijk nog jong.

»Wie is dat?" vroeg Govert.

»Dat? En kent gij hem niet? Dat is Meester Jan, »loontrekkend raadsman" van de Edel Groot Mogende Heeren Staten van Holland en West-Friesland!"

»Hij is nog jong!" zeide Govert.

»Ja, pas vier en dertig jaren oud. En nu al Raadpensionaris, dat zegt nog al zoo wat!"

»Zeker een heel knap man anders zou hij het niet zoo ver gebracht hebben!"

»Knap? Geen tweede voorbeeld van. Het ware anders voor Zijne Hoogheid maar te wenschen geweest, dat hij wat minder knap ware, of dat hij instede van rechtsgeleerde, maar wiskunstenaar geworden was."

»Eerst zin in hebben en er dan nog voor geschikt zijn om het te leeren. Ik althans heb gruwelijk het land aan al wat cijferen heet. En dat is misschien met Meester Jan ook wel het geval geweest!" meende Jan.

»Jongens, neen, hoor! Ik weet zeker dat hij er een uitstekend beoefenaar van is, en als het bij Hunne Edel Groot Mogenden op cijfers aankomt, dan is het: Daar zal Meester Jan wel voor zorgen!"

»Hoe het toch komt dat hij zoo 'n ekel aan Zijne Hoogheid heeft? Is hij dan zoo 'n baasje en regeert hij den boel zoo graag?" vroeg Govert.

»Ja, jongen waar twee kijven hebben beiden schuld zeggen ze wel eens, en hoewel dat hier niet het geval en is, daar Zijne hoogheid nog veel te jong is om met zoo 'n man te kijven, is er toch gekeven geworden. Meester Jan is een zoon van Meester Jacob De Witt, die met nog vijf

andere Heeren door den vader van Zijne Hoogheid op Loevestein werd gevangen gezet. Nu geloof ik niet, dat Meester Jan een ekel aan Zijne Hoogheid heeft; maar dat hij trachten zal het zoo te maken, dat hij nooit de waardigheden van zijnen vader erft, dat geloof ik wel!"

»Dat krijgt hij toch niet gedaan!" bromde de botboer. »Laat Zijne Hoogheid maar eerst wat ouder zijn, dan zal je eens zien hoe netjes wij hem op het kussen brengen!"

»Alsof die van Zeeland het nog niet beproefd en hadden!"

»Zeeland, Zeeland, wat zou dat gedaan hebben? Wat zal het doen? Als wij hier in Holland niet beginnen dan komt er nooit iets van!"

»Waarvan komt er dan nooit iets?" vroeg Jan, die den onnoozele speelde, maar inderdaad zoo onnoozel niet was.

»Wel, van het Stadhouderschap van Zijne Hoogheid!"

»Maar daarvan en kan niets meer komen. Ge zult toch wel weten, dat we in '54 met Cromwell den vrede hebben moeten koopen voor de »Acte van Seclusie" en dat men in '55 het Stadhouderschap heeft weten gescheiden te krijgen van het ambt van veldmaarschalk? Hoe is het nu mogelijk, dat de Prins ooit wordt wat zijn vader en grootvader geweest zijn?"

»Maar zeg eens, weet je dan niet dat die Cromwell dood is? Weet je dan niet dat de Engelschen niet veel met hunne republiek ophebben? Weet je dan niet dat de oom van Zijne Hoogheid veel kans heeft weer Koning van Engeland te worden?" vroeg Govert.

»Is die oom van Zijne Hoogheid niet die Karel Stuart, waarop ze hier verleden jaar geloerd hebben om hem gevangen te nemen en dan naar Engeland over te brengen? Hij was immers bij de moeder van Zijne Hoogheid ge-

weest, en Meester Jan, die op zijne beurt alweer bang scheen te zijn voor baas Cromwell, deed alles wat hij kon om Prins Karel bij zijn kleed te vatten!" zeide Jan.

»Juist, dat is dezelfde. En die Prins Karel weet ook wel wat de Heeren van plan waren met hem te doen. En rekent er op, àls hij Koning van Engeland wordt, dan zal hij dat dien Heeren wel inpeperen! Kon die valsche Olivier Cromwell, die gemeene Huntingdonsche kleitrapper maken, dat er eene »Acte van Seclusie" kwam, een Koning Karel kan maken dat het heele ding verscheurd moet worden, zie-je!"

Jan, die tot nu gezwegen had, kon zich evenwel niet langer inhouden en zei: »Die Olivier Cromwell heeft ons zeker niet veel goeds gedaan, en voor de Prinsen Stuart was hij niet heel lief; maar vader zegt, dat diezelfde Cromwell een man is geweest, die Engeland in slechts eenige jaren groot en machtig heeft gemaakt. Hij heeft orde in Engeland gebracht, de welvaart bevorderd, de zedeloosheid doen verminderen en de werkzaamheid vermeerderen. Hij was wezenlijk vroom en dapper niet minder. Ja, vader zegt, dat de tijd nog wel eens komen zal, dat men dienzelfden Olivier Cromwell achten, inplaats van verachten zal."

»Ei, ei, wat onze Jan, de bolleman, niet al zeggen durft," zeide Govert. »Ik geloof er niemendal van; maar.... stil, daar slaat de klok al half één. Ik ga naar huis, anders zullen ze wel denken, dat mijne schuit in den mist door eene andere schuit overzeild is!"

»Je blijft toch altijd de botboer," bromde Jan, die zich ook van Gerrit scheidde en naar huis ging.

Hij woonde in de Spuistraat, die in dien tijd reeds bekend was om de menigte winkels.

»Daar heb-je nóg zoo'n man," zeide hij in zichzelven toen hij voorbij den winkel van zekeren Bastet kwam, en het uithangbord in het opgekomen windje zag slingeren. »De roode kat hangt er uit. Jawel, we weten wel wie die »roode kat" is, dat is de »roode kardinaal", de kardinaal De Richelieu. Die Richelieu is ook een man geweest, die heel wat te zeggen heeft gehad, net als Cromwell. Er wordt heel wat kwaads van hem verteld. In Frankrijk voerde hij oorlog tegen de Protestanten en in Duitschland hielp hij ze tegen den Keizer. Ra, ra, wat is dat? En Meester Jan? Hij noemt zichzelven en allen, die hem gelijk geven en helpen »Patronen der vrijheid", terwijl de mannen, die voor Zijne Hoogheid en tegen De Witt zijn, hem en zijn aanhang »Vijanden der vrijheid" noemen. Wie heeft nu gelijk? Weet je wat, dat is allemaal te zware kost voor een' jongen van mijne jaren. Ik...."

»Zaterdagsche jongen, hoe loop je me zoo tegen het lijf en waar kom je zoo laat vandaan?" riep plotseling eene hem welbekende stem toe.

Jan was in gedachten voortgeloopen en daar hij veelal tot gewoonte had niet voor zich uit te kijken, maar te doen, alsof hij de groote, onbehouwen keien in de straat tellen wilde, zoo liep hij zijnen vader tegen het lijf. Geen wonder dat hij vreemd opkeek en uitriep:

»Ik en kon het niet helpen, vader!"

»Wat kon-je niet helpen, het tegen het lijf loopen of laat thuis komen?"

»Het tegen 't lijf loopen, vader!"

»Dat kon-je wel helpen! Waarom loop je ook altijd zoo voor je voeten te kijken. Houd den kop in de hoogte en zie recht voor je uit! Je waart zeker alweer in gedachten, nietwaar?"

»Ja, vader! Na kerktijd hebben Gerrit, Govert Spaan en ik wat loopen praten over Zijne Hoogheid en Meester Jan, en onderweg toen ik voorbij monsieur Bastet kwam, dacht ik over den »Rooden Kardinaal" en waarom die toch wel eene »Roode Kat" geworden is."

»Hoor eens, Jan, het is zoo. Hier in Holland althans zijn aller hoofden en harten vol over Meester Jan en over Zijne Hoogheid. De een zegt: »Meester Jan heeft gelijk," en de ander: »Meester Jan heeft ongelijk." De een beklaagt Zijne Hoogheid en de ander is er onverschillig voor. En wie er gelijk heeft? Dat is moeielijk uit te maken door ons eenvoudige menschjes en nog veel minder door jongens, als gij! Maar laten we toch voorzichtig zijn, Jan, met onzen mond. Meester Jan eet brood en Zijne Hoogheid ook; wij burgermenschen moeten van iedereen leven. Doch weet je wat je doet? Ga naar huis en zeg aan moeder, dat ik over een kwartiertje terug ben om te eten."

Jan ging naar binnen, deed de boodschap aan zijne moeder en dacht na over hetgeen zijn vader hem gezegd had.

II.

ZIJNE HOOGHEID.

Toen de drie jongens uit de Kloosterkerk door den mist heen het Voorhout instapten, stond voor een der uitgangen der Kloosterkerk, welke tegenwoordig in de Parkstraat uitkomen, een' karos met vier paarden bespannen, op een' kerkganger te wachten.

Eer 'k u evenwel zeg wie die kerkganger is, moet ik u wat vertellen van eene karos en van de Parkstraat.

De manier van reizen van onze voorouders was heel anders dan ze is in onze eeuw van stoom. Vooreerst moet ik u zeggen, dat men toen over het algemeen wat meer wist waarom ons twee beenen gegeven zijn. Er werd veel meer geloopen en gewandeld dan gereden. Men zou zich geschaamd hebben om »zwak terbeen" genoemd te worden. Zelfs de aanzienlijken reden zooveel niet. En geen wonder! De rijtuigen van dien tijd waren nu ook niet zoo bijzonder prettig ingericht. De bak waarin men zat was tamelijk laag bij den grond en van binnen eenvoudig met leder bekleed. Hoe aanzienlijker men was, hoe mooier leder men gebruikte. Dan waren er aan de beide zijden deurtjes, die met een kleed van geringe of van dure stoffage bekleed en terhelft voorzien waren met schuifgordijntjes. Naast de deurtjes waren kleine raampjes om uit te kijken. Aan den voorkant werd de bak, — die naar boven zeer breed uitliep en bedekt werd door een bolvormigen kap, — ook meestal maar door gordijntjes afgesloten van den bok, die niet zeer dicht bij was. Dat zitten in zoo 'n rarekiek-kast, al was die van buiten ook met lof- en snijwerk voorzien en verguld, en van binnen met goudlaken gestoffeerd en netjes gemaakt met goud-borduursel, franjes en knoppen, — was niet alles; want de straten en wegen, waar langs de karossen reden, hadden het plaveisel van den tegenwoordigen tijd niet. Wel zal Den Haag ook in dien tijd wel al beter plaveisel gehad hebben, dan menig andere stad of plaats; maar men moest dan toch altijd nog de hoofdwijken nemen en zich niet in de mindere buurten of buiten wagen. Straatwegen waren eene groote zeldzaamheid en het onderhouden van de zand- of kleiwegen liet heel veel

te wenschen over. Nu was men in eenen put, dan op eene hoogte; nu in een diep wagenspoor, dan op een klein eind effen weg. Men werd geschokt, gegooid, gesmeten, geslingerd, gewiegd, opgewipt en wat niet al meer! Wie zou nu ook niet liever gebruik hebben gemaakt van zijne beenen?

De Kloosterkerk staat tegenwoordig op den hoek van de Parkstraat en in het Voorhout. Onze Koning Willem II had plan om ter hoogte van het tegenwoordige »Plein 1813" waarop het monument ter gedachtenis van de gebeurtenissen, die in 1813 plaatsgrepen, staat, een park aan te leggen. Iets ervan had hij er dan ook al van gemaakt, zoodat hetzelfde »Plein 1813" nog heel dikwijls »Willemspark" genoemd wordt. Naar dat »Willemspark" heeft de Parkstraat haren naam gekregen. Hieruit volgt dat er in 1659 alvast geene sprake kon zijn van eene karos, die bij de Kloosterkerk in de Parkstraat op een' kerkganger stond te wachten. Toch was er toen ook al een soort van straat, Kloosterstraat geheeten, doch men vond er slechts één groot huis in. Dat huis was indertijd gekocht geworden door Johan van Oldenbarneveld en na diens dood kwam het aan den Heer Cornelis van der Mijle, die met Maria, dochter van 's Lands-Advocaat, gehuwd was. Deze familie heeft het jaren lang bewoond. Het huis stond ongeveer op dezelfde plaats waar nu het Ministerie van Financiën is. Daar evenwel dit alles alleen voor de Haagsche lezers van dit boekje eenige waarde kan hebben, willen we van de vroegere gesteldheid van Den Haag niet verder spreken. In den loop van dit verhaal zullen we toch nog wel eens genoodzaakt zijn nu en dan iets daaromtrent in het midden te brengen. Keeren we dus tot de karos terug en zien we wie daar instapt.

Maar altijd door komen de menschen uit de kerk, zien eens rechts en links en gaan dan huns weegs. Doch zie, daar komt de eigenaar van die karos aan; de lakei doet het portier open en een broodmager jongske, door een aanzienlijk gekleed heer gevolgd, stapt in de karos. De koetsier of wagenaar legt de zweep over het vierspan en, voort gaat het, langs den Kneuterdijk, de Plaats over, de Voorpoort of wel Gevangenpoort door, het Buitenhof over, de Stadhouderspoort binnen. De karos houdt stil, het portier wordt weer geopend, de heer en het magere jongske klimmen er uit en gaan de deur in van het huis der Prinses Royal, anders gezegd van Prinses Maria Stuart, weduwe van den Stadhouder Willem II.

De binnentredende kerkganger is haar zoon Willem Hendrik, vergezeld door zijnen gouverneur en oom, den heer Frederik van Nassau, Heer van Zuylenstein.

»Wat ziet ge weer bleek, Willem!" zegt de Prinses, terwijl zij met bezorgdheid haar eenig kind aanziet.

»o, Mama, het was ook zoo benauwd in die kerk en de domine maakte het zoo lang, dat er ik en weet niet hoeveel menschen wel aan het kuchen raakten."

»Het was evenwel vooral de zwaveldamp, die uit de stoven der vrouwen steeg, die het zoo benauwd maakte, Mevrouw!" zeide Zuylenstein.

»Eene onhebbelijke gewoonte, die de Regeering moest verbieden! Zij beeldt zich in zooveel te kunnen en te mogen, dat ze wel zou doen hieraan een einde te maken. Was de Raadpensionaris ter kerk?"

»Ik en heb Zijne Edelheid niet gezien, Mama!"

»Zijne Edelheid! Willem, wilt ge dan met alle geweld uwer moeder het leven verbitteren?"

»Ik, Mama? Neen, voorzeker niet!"

»Nu, noem dien man in mijne tegenwoordigheid dan toch nooit »Zijne Edelheid.'' Hij is de vijand van u en ons geslacht, en, als hij het volk niet vreesde, ik geloof dat hij u in alle stilte zou laten terdood brengen."

»Stil, Mama, stil! Zoo erg en is het niet. De Witt is de vijand van ons geslacht, geen kind dat zulks niet en ziet. Maar De Witt is een man, die te veel van zijne macht bewust is en een veel te eerlijk hart met zich omdraagt om iemand met opzet te kunnen dooden!"

»Gij spreekt dien man, die zooveel ellende over ons huis gebracht heeft, die ons behandelt als aangestoken appelen in de mande, die ons telkens en telkens vernedert, gij spreekt dien man nog voor, Willem?"

»Neen, Mama, ik zeg de waarheid van hem!"

»De waarheid! Pas op, straks gaat de zoon van den onsterfelijken Willem II, die van de zijde van de De Witten en hunnen aanhang, nooit iets anders dan verdriet en tegenwerking ondervond, nog kruipen voor Meester Jan, die de stille vriend is geweest van den vromen, huichelachtigen overweldiger Cromwell, die mijnen vader op het schavot bracht. Maar eer ge dat doet, Willem, hoop ik de oogen gesloten te hebben; want dat te moeten zien zou mij te hevig een lijden zijn!"

»Gij overdrijft wel wat, Mevrouw!" sprak Zuylenstein, »De Witt is nooit met Cromwell bevriend geweest. Die twee gebruikten slechts elkander. Dat kwam zoo in hunne kraam te pas. En ook ik moet zoo vrij zijn u tegen te spreken waar ge in De Witt eenen man ziet van gif en dolk. Dat en is hij niet, bij mijne trouw, dat en is hij niet. Hij is een man en zal voor zijn levensdoel, de vernedering van het stamhuis van Oranje, strijden, zoolang hij kan. En als hij ziet, dat hij den strijd zal moeten ver-

loren geven, dan zal hij zichzelven opofferen voor zijn beginsel, maar er geen ander, al is het ook zijn vijand, aan wagen!"

»'T gesprek wordt mij zeer onaangenaam. Ik verzoek u over Meester Jan te zwijgen. Ik en wil zijnen naam liefst niet meer hooren. Hebt gij u al bedacht Zuylenstein, wien we zullen belasten met de taak om den voorzitter der Staten-Generaal bekend te maken met het vertrek van Zijne Hoogheid Willem Hendrik naar de Hoogeschool tot Leiden?"

»Ik heb gemeend de Heeren Heenvliet en Weijman daartoe te vragen!"

»Doe zulks en laat mij alleen!" sprak de Prinses.

Toen de Prins in zijne vertrekken gekomen was, ried zijn Gouverneur hem aan naar bed te gaan, daar het anders wel eens kon zijn dat hij des Dinsdags door hoofdpijn verhinderd zou zijn de reis naar Leiden aan te nemen.

De arme knaap moest zijnen Gouverneur gelijk geven en liet, nadat hij te bed was gegaan, zich telkens het hoofd met koude doeken verfrisschen.

»Ik zou mij nu maar een uurtje met rust laten," sprak de Prins, toen hij den Sint Jacob half twee hoorde slaan. »Kom mij om half drie wekken."

De kamerdienaar ging heen en sloot de deur, die met groen laken bekleed was, voorzichtig toe.

Het was echter te vergeefs dat de arme lijder poogde te slapen.

Dat klopte en hamerde in zijn hoofd, alsof er een smid aan het werken was.

De oogen deden hem zeer en het weinigje daglicht, dat door de dichtgeschoven zware gordijnen viel, hinderde hem nog.

Zijne ooren waren gloeiend heet en als hij de hand tegen de slapen van zijn hoofd legde, dan voelde hij dat zijn bloed er onstuimig doorheen joeg.

De nekspieren trokken het hoofd nu en dan als het ware achterover, en deden hem alles wat in de kamer was in het rond draaien.

Op zijn hoofd scheen eene reuzenhand te rusten, te drukken, te wegen.

De voeten werden hem ijskoud.

Onder de schouwe brandde een groot vuur van baggerturf en eikenblokken.

Hij stond op; goot zich uit de lampetkan het laatste water over het hoofd, schoof eenen grooten stoel met zachte kussens gevoerd bij den haard, zette zich er in en ging naar de krullende vlammen zitten kijken.

De rechterhand tastte in den zak, kwam er uit en had tusschen duim en vinger....

Een' knikker.

Een' knikker, een' onnoozelen knikker!

Alsof het ding ik weet niet hoeveel waard was, bekeek hij het van alle kanten. Hij draaide hem om en om en stond op.

Hij ging naar de deur, deed ze open en luisterde.

Het was overal stil, doodstil.

Als Zijne Hoogheid hoofdpijn had, en dat gebeurde zoo vaak, dan werd er in den omtrek van zijne kamer de grootst mogelijke stilte in acht genomen.

»Ach," zuchte hij, »'t is waar ook, Zijne Hoogheid heeft weer maar eens voor den duizend en zooveelsten keer hoofdpijn en het bevel van Mevrouw Moeder en den Gouverneur is: Rust!

Rust!

Eilaci, ik heb nooit rust, nooit!

Als ik geene hoofdpijn heb dan moet ik leeren!

Leeren? Waarom? Wat willen ze van mij maken?

Ja, die van Zeeland, — de Zeeuwen zijn zoo kwaad niet; maar ze zitten ook al onder de plak van dien Meester Jan; ze durven niet, anders...."

De knikker ging nog tusschen duim en vinger heen en weer.

»Zou die Meester Jan ook niet kunnen knikkeren? Zou hij het met zijne kornuiten ook nooit gedaan hebben?"

De Prins zette zich op de linkerknie en beproefde of hij den knikker ook zoo met zijnen duim kon voortschieten, zooals hij dat zoo vaak gezien had, als hij voor het raam stond en de jongens op het Buitenhof bezig zag.

Maar och, wat hij beproefde, hoe hij het keerde of wendde, te vergeefs.

»Daar zit in mijn' duim geen staal, geen aasje jongensstaal," zuchtte hij en stond weer op.

De Sint Jacob liet door den mist, die na een oogenblik wat opgeklaard te zijn, opnieuw en erger dan des morgens op de stad neerdaalde, twee doffe slagen hooren.

»Over een half uur word ik gewekt! Ik zou het nog wel een poosje kunnen probeeren," fluisterde hij en naar eene kast gaande haalde hij nog een' knikker te voorschijn. Van dezen knikker was een stuk af.

Opnieuw beproefde hij met den goeden knikker den geschonden op eenigen afstand te raken.

Te vergeefs!

De knikker rolde flauwtjes langs het zware vloerkleed en kwam niet bij den anderen, of als hij zoover kwam, dan raakte hij hem in de verste verte niet.

Treurig nam hij den knikker op en bromde: »Die jongens van Hondsholredijk, waar ik de knikkers in grootmoeders tuin vond, zijn fermer dan ik. Misschien kunnen ze geene a van eene b onderscheiden en zijn ze doodarm. Als ze mij daar zien, zullen ze misschien zeggen: »Wat is de Prins toch gelukkig!" Eilaci, wèl gelukkig, ja, en heel gelukkig ook! Altijd hoesten, ieder oogenblik hoofdpijn, altijd leeren, eene moeder, eene grootmoeder en een oom hebben, die mij opvoeden moeten en die een ekel aan elkaar hebben, en door Meester Jan altijd beloerd te worden en.... niet eens te kunnen knikkeren! Ik wilde wel, dat ik een arbeiders-jongen van Hondsholredijk ware! En dan gezond! Nooit hoofdpijn hebben, nooit moeten hoesten, nooit deftig te moeten zijn! Wat een geluk! Wat zou ik stoeien en ravotten! Boompjes-klauteren, slootje-springen, vliegers-oplaten, visschen, paardspelen, hoepelen en.... en ja, knikkeren!"

Onderwijl de Prins dat zoo zei werden zijne bleeke wangen zacht rood gekleurd, zijne oogen schitterden en alle spieren en zenuwen van zijn geheele lichaam waren in gespannen beweging.

De klok sloeg half drie en nauw was de laatste slag gevallen, of de kamerdienaar trad binnen.

»Uwe Hoogheid al op?" vroeg deze.

»Och ja, ik kon toch niet slapen, en.... kunt gij knikkeren?"

De kamerdienaar zag verwonderd op, dat hem zoo plotseling die vraag gedaan werd en hij zweeg.

»Hoort ge mijne vraag niet!"

»Jawel, Uwe Hoogheid!"

»Nu, antwoord dan, asjeblief! Ik vroeg of je knikkeren kunt!"

»Vroeger heb ik het dikwijls gedaan, Uwe Hoogheid!"

»En hebt ge ze kunnen raken?"

»Jawel, Uwe Hoogheid!"

»Dan kan je het nòg! Kijk, als ik dezen knikker hier leg en ge blijft dan daar staan, kunt ge dan met den knikker, dien ik je geven zal, dezen raken?"

De Prins legde den geschonden knikker neer en kwam met den anderen naar den kamerdienaar.

Deze kon niet nalaten eens even te lachen om den geringen afstand waarop hij mocht blijven staan.

»Nu, kunt gij het niet?"

»Jawel, Uwe Hoogheid, dat kan ik best. Maar ik sta er veel te dicht bij!"

»Te dicht bij?!" herhaalde de Prins verwonderd. »Te dicht bij? Nu, laat eens zien wat ge kunt!"

De kamerdienaar bukte zich, mikte en.... tik, daar vloog de geraakte knikker tegen de boekenkast.

»En nu nog eens verder gaan staan!" beval de Prins.

De kamerdienaar deed het en andermaal schoot hij raak.

»Kunt gij mij dat ook leeren?" klonk thans de vraag.

»Jawel, Uwe Hoogheid!"

»Goed, morgen aan den dag dan.... 't is waar, overmorgen naar Leiden! Naar Leiden, dat is wat anders dan knikkeren. Ze willen me vroeg oud hebben, heel, heel vroeg om het rijmken van den Raadpensionaris Cats aan mij waar te maken:

»Vroegh rijp, vroegh rot,
»Vroegh wijs, vroegh zot."

»Ik en weet anders niet of Zijne Edelheid de Raadpensionaris wel zulk een goed vriend van den heer Cats is. Ik en heb nog nooit gehoord dat Sorghvliet met een

bezoek van Meester Jan vereerd werd," zeide de kamerdienaar, die in het vertrouwen van den jongen Prins deelde en menigmaal met hem sprak als ware hij inplaats van dienaar slechts een oudere speelkameraad.

»Dat en geloof ik ook niet, anders zou Zijne Edelheid ook wel Cats' rijmken op mij willen zien toepassen:

«Dan men moet de kindtsche jaren
Boven reden niet bezwaren,
Want
Jonge Kinders moeten speelen
Of van pijn en sieckte queelen,"

De kamerdienaar was onderwijl naar het vuur gegaan, had dat wat opgestookt en deed toen de gordijnen wat open. Zoo op straat kijkende, zeî hij: »Daar zie ik den Weleerwaarden heer dominé Trigland aankomen, Uwe Hoogheid!"

»Ach, ook die nog! Hij zal zeker afscheid komen nemen. Laat hem maar niet eerst naar de Prinses Royal gaan, anders is hij om vijf uur nog hier! Zorg dat hij terstond bij mij kome!" beval de Prins.

De kamerdienaar verwijderde zich en kort daarop trad dominé Trigland binnen.

»Eer Uwe Hoogheid naar Leiden gaat, ben ik zoo vrij afscheid van Uwe Hoogheid te komen nemen!" dus begon de dominé en maakte eene diepe buiging.

»Ik dank u zeer voor uwe goede gevoelens te mijwaarts, dominé! Heden middag niet ter kerke?"

»Reeds ter kerke geweest, Uwe Hoogheid, en wel onder het gehoor van broeder-collega Lotius. Edoch, hij begint erg af te takelen, en met mistig weder, als heden, heeft hij veel last van zijne borst. Hij begint ook oud te worden, Uwe Hoogheid. De kerk was dus vroeg uit en daar ik

toch langs het Buitenhof moest, zoo dacht het mij juist een geschikt uur om afscheid van Uwe Hoogheid te nemen, en Uwer Hoogheid tevens te verzoeken of zij wel zoo goed zou willen zijn mijne gebiedenis aan den Rector Magnificus der Leidsche hoogeschole, Professor Coccejus te willen doen."

»Ik zal volgaarne aan uw verzoek voldoen, dominé! Maar kent ge ook mijnen aanstaanden leermeester?"

»En is dat niet Professor Borneus?"

»Juist!"

»Hij is een vriend van Mevrouw Uwe moeder, de Prinses Royal. Neen, ik en heb niet de eer hem te kennen! Of hij ook een aanhanger der Loevesteinsche Factie is?"

»Ik en weet het niet, hoe dat en waarom, dominé?"

»Gelooft gij dan, Uwe Hoogheid, dat Meester Jan een Christen is?"

»Ik zie hem vaak ter kerke, dominé!"

»Ter kerke, nu ja, ter kerke! Maar de moordenaar van Uwen overgrootvader, den onsterfelijken Vader des Vaderlands, ging ook trouw ter kerke, en, welk man was hij?"

»Wie, dominé?"

»Uwe Hoogheid vraagt wie?"

»Ja, dominé, wien bedoelt ge met dien »man", Balthasar Gerards of mijn overgrootvader?"

»Natuurlijk den moordenaar, Uwe Hoogheid! Maar als ik vragen mag, is het met volle toestemming van Uwen voogd, den Keurvorst van Brandenburg en van Uwe voogdes de Prinses-weduwe van uwen grootvader-zaliger, dat ge naar Leiden gaat? Ik heb zoo hooren kallen, dat dezen er tegen waren, dat ge nu al naar Leiden gingt!"

»Grootmoeder althans is er nog al tegen ingenomen, doch hoe mijn oom de Keurvorst er over denkt, dat en weet ik niet. Ik zie hem zoo zelden!"

»En de Edel Groot Mogenden zijn er zeker toch ook wel mee ingenomen, anders zouden ze u niet laten gaan! Naar ik hoor is de Magistraat van Leiden hoogelijk ingenomen met Uw bezoek aan de Akademie. En heeft Meester Jan Uwer Hoogheid er niets van laten blijken?"

»Zijn Edelheid de Raadpensionaris is een man, dominé, en ik ben nog maar een kind," gaf de Prins zoo ontwijkend mogelijk ten antwoord.

»Maar een kind, dat we eenmaal, trots de Loevesteinsche kliek en Meester Jan, gaarne de plaats van zijnen vader Willem II, loffelijker en roemrijker gedachtenis, zullen zien innemen. Het volk Israëls zal slechts eene kleine wijle verdrukt worden om later onder Uwe Hoogheid als een anderen Salomo groot en machtig te worden."

Onderwijl dominé Trigland dit zei, keek hij den knaap onophoudelijk aan, in de hoop op diens gelaat of in diens oogen eenig teeken van goedkeuring te zullen ontdekken. Doch het gelaat van den Prins toonde geen enkel blijk van instemming; de rechterhand had gedurende het geheele gesprek maar in den zak zitten rammelen en die hand, met twee knikkers er in, voor den dag halende, beantwoordde hij dominé's laatste vraag met de onnoozele wedervraag: »Kan u óók knikkeren, dominé?"

Verbaasd zag de weleerwaarde Trigland op. Hij had zoo vurig, zoo stellig gehoopt bij het afscheidsbezoek nu toch eindelijk eens in het gesloten boek van 's Prinsen gemoed te kunnen lezen; hij had het op de voorzichtigste wijze aangelegd, ten laatste meende hij zijn doel te zullen bereiken en.... »kan u óók knikkeren, dominé?"

Geen wonder dat Trigland eenigszins verstoord antwoordde: »Uwe Hoogheid schijnt zoo wat met mij, ouden man, te spotten! Dat en hadde ik niet verwacht!"

»o, Vergeving, dominé, ik en had daartoe volstrekt geen plan. Maar vanmiddag schijnen die ongelukkige knikkers maar niet uit mijne gedachten te kunnen komen! Ik heb een zwak hoofd!"

De dominé hield zich alsof dat antwoord hem tevreden stelde, doch nam al heel spoedig afscheid.

De Prins hield hem niet tegen, ja, het was nu, alsof dominé op zijn gelaat lezen kon: »Blij toe, dat je er een einde aan maakt. Je hebt me lang genoeg verveeld!"

Maar de dominé verliet daarom het Hof nog niet. Beneden gekomen, vroeg hij, om bij Hare Koninklijke Hoogheid, de Prinses Royal aangediend te mogen worden. De bediende ging en bracht de boodschap, dat de Prinses hem gaarne te woord wilde staan, doch dat ze op het oogenblik hem niet kon afwachten, of zijn weleerwaarde daarom over een half uurtje wilde terugkomen, of anders zoolang in een zijvertrek wachten.

Dominé koos het laatste; want daar hij ook al zoo heel jong niet meer was, de mist nog maar altijd sterker werd en zijne woning niet in de nabijheid van het Hof lag, kon hij, als hij over een half uur terug moest komen, niet veel meer doen dan een straatje omwandelen en daartoe gevoelde hij volstrekt geene begeerte. Hij ging derhalve in de aangewezen kamer met het noodige geduld voor een vorstelijk half uurtje.

Het was een groot vertrek waarin drie ramen waren, die op het Binnenhof uitzicht hadden, maar van dat Binnenhof was niets te zien; want de dikke gordijnen beletten nog elk lichtstraaltje, dat door den nevel zich heengeboord

had, door de in lood gezette ruitjes te vallen. Daarenboven liep het zachtjes aan naar vier uur. Eene schouwe met grooten haard was er wel; maar van vuur was niets te ontdekken en dominé merkte aan alles, dat er zeker ook nog sedert verscheidene dagen geen vuur gebrand had. Het was er akelig somber en erg kil. Wat er aan de wanden hing, hoe de meubels er uit zagen, hiervan was in het meer dan half duister niets te ontdekken.

Reeds verscheidene malen had dominé de zaal op en neer geloopen, doch ten laatste die wandeling gestaakt, omdat hij gedurig zich nu aan eene tafel dan aan een stoel stiet en hij vreesde het een of ander onderste boven te zullen loopen. Hij bleef dus bij een der vensters staan om zich, als het ware, aan de laatste lichtstraaltjes vast te houden.

Van eenig gerucht op straat was niets te hooren. Op het Binnenhof was het des Zondags altijd doodsch en stil, hoeveel te meer nu bij zulk mistig weder.

Van eenig gerucht in den gang of in de andere kamers was ook niets te vernemen. Over het algemeen was het in het kleine Hofgezin zeer stil, daar de Prinses-Royal niet zoo heel bemind was en weinig omgang met de Haagsche families had. En zij, die de zaak van den Prins toegedaan waren, en dus wel eens hadden willen komen, bleven vaak nog weg om zich bij Meester Jan en zijne partij niet al te zeer in opspraak te brengen.

Het geluid van de torenklok drong in dit afgelegen vertrek niet door; een uurwerk scheen er in deze kamer niet te zijn en een horloge had dominé niet. Horloges waren toen nog alleen maar in het bezit van voorname lieden en door hunne vreeselijke grootte eer lastig dan gemakkelijk.

Ge zult dus best begrijpen kunnen, dat dominé zich erg verveelde en begon te vreezen, dat men hem vergat.

Nu hij had dan ook al meer dan een uur bij het raam gestaan; lichtstraaltjes om er zich aan vast te houden, waren er al lang niet meer. Zijne beenen werden pijnlijk van het onophoudelijk stilstaan en menigmaal bromde hij: »De trotsche Engelsche laat me hier staan als een' bedelaar, die op een' aalmoes wacht. Behoorde ik tot hare vroegere kerk, dan zou ze wel anders zijn! Zeker wacht ik hier al twee uren en dat in zoo 'n kille en vochtige kamer! Goed om mij, ouden man, de jicht te bezorgen!"

Eindelijk ging de deur open en werd dominé verzocht bij hare Koninklijke Hoogheid te komen.

Het vertrek, dat hij thans binnentrad was door tal van waskaarsen in zilveren kronen en op zilveren kandelaars helder verlicht. Een heerlijk vuur brandde aan den haard en de Prinses-Royal zat in een' gemakkelijken rolstoel in de nabijheid ervan aan eene tafel te lezen.

Maar van dat alles zag de weleerwaarde Trigland niets. Zoo uit de donkere kamer in dit helder verlichte vertrek gekomen, begonnen zijne oogen te tranen en moest hij ze gedurig sluiten. Eerst na veel wrijvens begon hij de voorwerpen te onderscheiden; hij zag de Prinses en stamelde verlegen:

»Vergeving, Mevrouw, ik en zag u niet! Het felle licht verblindde mijne oogen dermate, dat ik niets zien kon."

De Prinses lachte en die lach stond haar waarlijk prachtig.

Geen grooter tegenstelling was er haast mogelijk dan die van de Prinses-Royal en haren zoon.

Zij was nog in al den glans der jonge jaren.

Ware haar gemaal, Prins Willem II in leven gebleven,

dan zou ze den 12den Mei van dit jaar reeds achttien jaren gehuwd zijn geweest en dat zouden we haar waarlijk niet kunnen aanzien. Nu, ze was op dit oogenplik ook nog maar zeven en twintig jaar oud en dus in haar tiende jaar reeds getrouwd. Zij genoot eene blakende gezondheid en trok zich, als eene echte dochter van Koning Karel I van Engeland, de beslommeringen en verdrietelijkheden des levens niet heel sterk aan.

»U wenschte mij te spreken, dominé?" dus begon ze eindelijk, nadat de weleerwaarde een' heele poos op eenig antwoord gewacht had.

»Ik wilde alleen de vrijheid nemen Uwe Hoogheid te komen zeggen, dat ik afscheid genomen heb van Zijne Hoogheid den Prins en dat ik getracht heb te weten te komen of Zijne Hoogheid besef heeft van de vernedering, die hem en zijn geslacht bij voortduring door de Staatsche partij aangedaan wordt. Ik heb ook getracht te weten te komen of in zijne borst nog eerzucht genoeg sluimert om eenmaal in al de hooge waardigheden zijns vaders te treden! En dan heb ik ook alles gedaan wat ik kon om voor mij-zelven de overtuiging te erlangen, of hij in dat geval gaarne gediend wil zijn van onzen geestelijken invloed op de harten der menschen."

»Ik ken de Hollandsche tale nu niet zoo heel best, dominé, en veel wat gijlieden van den Ridder Cats schoon vindt is voor mij niet te verstaan. Toch dunkt mij, dat ik een van zijne spreekwoorden uit den »Spieghel van de oude ende nieuwe tijt," op u zou kunnen toepassen!"

»Mag ik vragen welk spreekwoord van den Ridder Cats door Uwe Hoogheid bedoeld wordt?"

»Wel zeker, ik bedoel dit berijmde spreekwoord:

»Waer ick vernoeght met eenen jacht,
Soo had ick wilt-braet t'huis gebracht;
Maer t'wyl ick liep, gelyck een dwaes,
Na desen en na genen Haes,
En dat mijn Honden zijn verdeylt,
Soo hebb' ick over al gefeylt,
Soo hebb' ick maer een holle maegh,
En 't is om niet al wat ik jaegh.
Siet! die veel dingen t'samen doet,
Die neemt gewis een quaden voet:
Want groot beslach is groot verdriet,
Die veel omhelst vanght veel-tijts niet;
Waerom soo veel, soo ras, soo vroegh?
Een sake wel, en 't is genoegh."

»Uwe Hoogheid zal mij moeten toestemmen, dat zij te nederig was, toen zij bekende de Hollandsche sprake niet al te best te verstaan! Het is zoo, ik wilde te veel weten en....."

»Wat zeide hij na al uwe pogingen, dominé?"

»Zijne Hoogheid haalde de rechterhand uit den zak, Mevrouw, liet mij een paar knikkers zien en vroeg zoo onschuldig mogelijk: »Kan u óók knikkeren, dominé?"

Tegen alle hoofsche vormen in liet de Prinses een' luiden lach hooren en wat dominé ook beproefde om Hare Koninklijke Hoogheid tot een ernstig gesprek te bewegen, het was te vergeefs, zoodat hij zoo spoedig, als het fatsoen hem dit toeliet, vertrok.

En terwijl hij in den mist langs het Buitenhof liep te kuchen, bromde hij: »Even loszinnig als haar vader. Meer en meer begin ik te begrijpen dat die Puriteinen met Olivier Cromwell aan het hoofd, met dien man niet eggen of ploegen konden. En de vrucht valt niet verre van den stam!"

Onwillekeurig zag hij om en keek naar boven waar hij heel flauw eenig licht ontdekte in 's Prinsen kamer.

»En hij," dus bromde hij nog meer ontevreden, »en hij, dat kind zonder jeugd, nog meer gesloten dan Meester Jan!"

III.

EEN NIEUW STUDENT TE LEIDEN.

Zoodra de Magistraat van Leiden kennis had bekomen van het plan der Prinses Royal om haren zoon hooger onderwijs te laten geven, bood hij haar aan het Prinsenhof voor hem in gereedheid te mogen laten brengen. De Prinses nam dit aanbod aan en ten gevolge daarvan heerschte er nu al gedurende een paar maanden eene ongewone drukte in dat groote huis op het Rapenburg te Leiden.

Nog altijd hadden de vorstenzonen uit de familie Oranje daar tijdens hunne studiën aan de hoogeschool gewoond, en altijd had de Magistraat getracht het den nakomelingen van den Stichter der hoogeschool zoo genoegelijk en zoo vorstelijk mogelijk te maken. Ook behoorde Leiden niet tot die steden, wier Magistraatsleden het heftigst gekant waren tegen de verheffing van den Prins van Oranje tot de waardigheden zijns vaders.

Het Prinsenhof, dat een tijdlang gediend had als gebouw waarin de universiteit gevestigd was, doch dat men om onbegrijpelijke redenen voor een ander, dat eertijds gediend had als klooster en wel vóor de Witte Nonnen of Jacobinessen, verlaten had, was een vrij groot gebouw, doch

niet zoo groot als men wel eens verteld heeft. Ik herinner me ergens gelezen te hebben, dat in 1613 Prinses Elisabeth van Engeland, gemalin van Frederik V van de Palts, en Prins Maurits er met hun gevolg uit ongeveer 500 personen bestaande, een onderkomen in vonden. — Orlers, burgemeester van Leiden, schreef in zijn »Beschrijvinge der Stad Leiden," een boek dat in 1614 voor het eerst gedrukt werd, dat het »te cleyn viel om yder een, uit dat gevolg namelijk, bequamelicken te mogen accommoderen."

Het Prinsenhof was voor het beleg der stad een klooster van Franciscaner nonnen, gewoonlijk »zusterkens van Sint Barbara" geheeten. Door handenarbeid hadden ze in hare eigene behoeften en in die van het klooster moeten voorzien, zoodat het zeker wel geen rijk convent was.

De kerk, die tot dit klooster behoord had, was na de belegering tot geschut-magazijn ingericht en op de zolders van dit gebouw was altijd eene zekere hoeveelheid koren om dit in tijden van algemeenen nood onder de noodlijdenden der stad uit te deelen. De treurige dagen van 1574 hadden den Magistraat eene harde les gegeven.

Op dien korenzolder verzoek ik u op Maandag den derden November van het jaar 1659 mij te willen volgen. Twee personen zijn daar bezig het koren te keeren. De een is een stok-oud man en de ander een knaap van zoo ongeveer dertien of veertien jaren.

Heel veel licht valt er op die zolders niet, maar zooveel kan men toch nog wel zien, dat men er veilig nog tienmaal meer koren op zou kunnen bergen dan er nu ligt. Er zou ruimte genoeg zijn en de zware muren en balken hebben eene draagkracht voor ik weet niet hoeveel gewicht wel. Het is aan alles duidelijk zichtbaar, dat deze ruimte niet altijd tot korenzolder gediend heeft; want men

vindt hier geene gewone beschoten kap, maar wel de geschilderde zoldering eener kerk en, als men goed toekijkt, hier en daar overblijfselen van Heiligen-beelden in eene soort van waterverf, die bijna even standvastig is gebleven, als de olieverf van latere vinding.

»Waartoe toch al dat graan dient, grootvader!" dus begon de knaap, die Cornelis Tijssen heette, welken naam de grootvader ook droeg.

»Om in tijd van nood te kunnen gebruiken, mijn jongen!"

»Bij hongersnood, grootvader?"

»Noem welken nood je wilt, als 't maar een nood is. Sedert dat beroemde beleg is onze Magistraat wijzer geworden. 'T heeft er toen gespannen, jongen!"

»Ja, grootvader, dat weet ik!"

»Dat weet ik! Hoe durft zoo'n jongske dat zeggen? Neen, men moet het uit den mond van eenen ooggetuige gehoord hebben, zooals ik, dan weet men eerst hoe en wat er in die benauwde maanden geleden is!"

»Van wien heeft grootvader het dan gehoord?"

»Ik? Wel van mijn' grootvader, die dapper mee honger geleden heeft."

»Vertel me dat ook eens, grootvader!"

»Nu, jongen, we hebben al heel wat graan omgewerkt en daar we best vandaag zullen klaar komen, zoo wil 'k je wel wat van een en ander vertellen!"

Nauwelijks had grootvader dat gezegd of Cornelis zette zich op eene der zware gebinten, die laag bij den zoldervloer lagen, en luisterde met gespannen aandacht naar hetgeen de oude man vertelde.

»Ge moet weten," dus begon de oude, »dat mijn grootvader lindewever was en op het Korte Rapenburg woonde. Hij regelde zijnen tijd naar het kleppen van het klooster-

klokje, dat misschien wel in dit graanpakhuis gehangen heeft; want hij had geene drie minuten te loopen, of hij was bij het convent van de Zusterkens van Sint Barbara, die haar linnen voor een groot deel bij hem lieten weven. Het huisgezin van grootvader bestond uit slechts drie personen; hij-zelf, grootmoeder en vader, die geen lust had in het weven en schippersknecht geworden is."

Mijne lezers en lezeressen hebben zeker van dit beleg wel al zooveel gelezen, dat ze het mij niet euvel zullen duiden, dat ik het verhaal van den goeden grootvader achterhoud, daar het met deze vertelling al zeer weinig te maken heeft, en het alleen daar weer opneem waar het zich aan de gebeurtenis van den volgenden dag vastknoopt.

»Maar, grootvader," zei Cornelis toen hij het verhaal van het beleg van het begin tot het einde met de meeste aandacht had aangehoord, »maar, grootvader, die Prins Willem Hendrik nu, die morgen hier in het Prinsenhof zal komen wonen om aan onze Hoogeschool te studeeren, dat is toch familie van dien Prins Willem I, die ons in 1575 die school gaf?"

»Wel ja, jongen, het was zijn overgrootvader! Maar waarom vraag je dat zoo?"

»Ja, hoe zal ik dat zeggen? Ik vraag dat, omdat ik niet en begrijp waarom we dan nu geenen Stadhouder hebben. Is hij dan nog zoo jong?"

»Zeker is hij jong; hij en is nog maar acht jaar!"

Cornelis begon te lachen en zeî: »Acht jaar? Kom, grootvader, ge wilt zeker met me mallen?"

»Neen, jongen, ik en mal niet met je! Den veertienden van deze maand wordt hij pas negen jaar!"

»Maar, grootvader, dan is hij nog een kind! Wie heeft nu ooit gehoord van een student' van nog geen negen

jaar! Ik zou het niet gelooven, als een ander het mij vertelde. En daarom is hij zeker dan ook nog geen Stadhouder, omdat hij zoo jong is?"

»Neen, daarom niet, Cornelis! Zijn vader heeft het bij de groote heeren wat te veel van eieren gemaakt en nu moet de zoon dat bezuren. De Raadpensionaris, Mr. Johan De Witt, zal het wel zoo ver weten te brengen, dat hier in Holland althans, het Stadhouderschap afgeschaft wordt."

»En hier in Leiden zal de Magistraat hem zoo'n prachtig huis geven om er in te wonen, en heeft men het op kosten der stad van allerlei prachtige meubelen voorzien! Willen wij hem dan wèl als Stadhouder?"

»Ja, jongen, dat is eene heele geschiedenis! Zeker is het, dat de meeste burgers onzer goede stad den jongen Prins wel genegen zijn; maar Leiden en is Holland niet. Als er geen Amsterdam, geen Rotterdam, geen Dordrecht was, ja, dan geloof ik dat de zaken voor ons Prinsje veel beter zouden staan. Maar, komaan, we verkallen onzen tijd. Als we niet voort en maken, dan hebben we morgen, als de Haagsche luiden komen, den dag niet vrij!"

»Komt neef Jan ook mee, grootvader?"

»Dat en weet ik niet, jongen! Werk maar!" luidde het antwoord.

En onderwijl die twee daar opnieuw aan den arbeid gaan, reizen we in onze gedachten, dus nog honderden malen vlugger dan met den sneltrein, naar Den Haag.

Wij gaan de Spuistraat in en staan stil voor een winkelhuis, blijkbaar eene bakkerij, hoewel er niet zoo heel veel van te zien is; want van het uitstallen hunner waren hielden onze voorouders vast zooveel niet als men er tegenwoordig van houdt. Men maakte toen meer werk van uithangborden en daarbij zoogenaamd passende bijschriften.

Ook hier vinden we zulk een uithangbord.

Op een langwerpig vierkant houten bord is een man, in een dierenvel gekleed en met vreeselijk lange haren en groote oogen geschilderd. In de opgeheven rechterhand houdt hij eene spade en met de linkerhand drukt hij eenen man op den grond. Deze, ook maar in een dierenvel gekleed, verkeert blijkbaar in grooten angst; want de schilder heeft getracht hem voor te stellen, alsof hij hard om hulp roept. Niet ver van deze twee mannen staan twee netjes gemetselde voetstukken van een of ander beeld. Dat beeld staat er evenwel niet op, en inplaats daarvan ligt op elk voetstuk een stapel brandend hout. Van het eene vuur waarop eene geit ligt, stijgen groote rookwolken omhoog en van het andere, waarop eenige gevulde graanzakken liggen, met eene groote K gemerkt, slaan de rookwolken naar beneden. In de verte zien we boomen, bergen, schapen en een' ploeg. Aan een en ander is geene verf gespaard; ze ligt er dik genoeg op om er in de eerste vijftig jaar niet af te regenen.

Wat al die verf voorstelt?

Leest maar.

De bose Kaïn sloech syn broeder Abel doot;
Hier backt men bollen, weggen en roggebroot;
Mijn oven is heet en het deech is gheresen,
Treet binnen die goet ghedient blieft te wesen.
Cornelis Jansen is een eerlick man,
Die niet als van suyver meel backen en can.

Ge weet dus dat hier een eerlijk bakker woont, die Cornelis Jansen heet. Maar wat ge niet weet, doch misschien al vermoedt, is, dat diezelfde bakker de vader is van Jan Cornelissen, den aardigen krullebol, dien we reeds ontmoet hebben.

We zullen maar onbeschroomd binnentreden; men ziet ons toch niet.

Kijkt de lui daar in dat donker vertrek achter den kleinen winkel eens druk bezig zijn met pakken!

Zoo druk met de nering?

Nu, druk is het er wel. In »de bose Kaïn" zooals de bakkerij algemeen bekend staat, gaat heel veel om en velen houden het er voor, dat meester Cornelis Jansen binnen korten zijne schaapjes op het droge zal hebben. Maar nu heeft dat pakken een ander doel. Morgen ochtend om zes uren moeten ze op het Zieken zijn en op de schuit naar Leiden. Komen ze ook maar ééne minuut te laat, dan is de schuit al op weg. Cornelis Jansen heeft in Leiden nog eenen vader wonen, en dat is niemand anders dan de oude Cornelis Tijssen, dien we op den korenzolder van de voormalige Sint Barbara-kerk vonden. De Haagsche meester broodbakker is met Cornelis Tijssens Geerte getrouwd en daar de oude man morgen vijf en zestig jaar wordt zoo willen ze hem eens bezoeken. En Jan mag met vader en moeder mee. Garbrant, zijn broeder, en Jannetgen, zijne zuster, beiden ouder dan hij moeten dien dag op den winkel passen en in de bakkerij een oogje op de gezellen houden. Later mogen ze samen eens naar grootvader gaan.

Gerrit Malet, dien we in het Voorhout ook reeds ontmoet hebben, en die ook eenen oom in Leiden heeft wonen, mag op eigen kosten, maar onder toezicht van meester Cornelis de reis medemaken. Opdat hij het den volgenden morgen niet verslapen zou, blijft hij dezen nacht bij zijnen vriend Jan en mag met hem het bed deelen. Nadat alles gepakt is gaan de jongens het avond-eten gebruiken en dan naar bed.

Of ze daarom slapen?

Dat geloof ik niet; want als meester Cornelis met klokslag van tienen gereed staat om ook te bedde te stappen, roept hij aan de deur van de zoldertrap: »Niet zoo babbelen, Jan en Gerrit! Je moet gaan slapen! Je houdt Garbrant en Jannetgen ook wakker.

In eene bakkerij verslaapt men zich niet gauw; men is er gewoon heel vroeg in de weer te zijn.

Om half zes gaan ze dan ook al bepakt en beladen, alsof ze eene reis om de wereld moesten gaan maken, naar het Zieken. Het is nog donker, doch de sterren, die nog overal aan den hemel zichtbaar zijn, geven hoop dat men dien dag eens geen mist zal hebben.

»Goe-morgen! Goe-morgen!" roept de Leidsche schipper, die al meer dan een uur in de weer is geweest om met een man of vier de bestelgoederen uit het pakhuis naar de schuit te brengen. »Gaat dat met mij meê?"

»Ja, schipper, we zullen weer eens naar Leiden gaan; de ouwe man is vandaag jarig!"

»Ha, nu geloof ik dat ik je ken; Cornelis Jansen uit »de bose Kaïn" is 't niet?"

»Dat heb je geraden!"

»Ja, meester, als het nog zoo vervoerd donker is dan moet men maar op gevoel spreken. Pas op, trap niet bezijden de schuit, anders kom je al heel vroeg met een nat zeil bij den ouden man. Verleden week nog gezien, een taaie kerel, nog zoo recht als eene lange zes, die niet gekraakt en is! En dat laat de nering aan de gezellen over?"

»Neen, neen, schipper, dat zou niet gaan. Ik heb er nog twee thuis van zestien en van achttien jaar!"

»Jawel, ik zie al dat ge het ook met onzen Cats houdt, als die zegt:

»Dus wat ghij sellefs blasen kondt,
En roept daartoe geen vreemden mondt,
Want sellefs is de rechte man,
Die best u dingen redden kan.

»Ha, jagertje, ben je daar ook? Goed op je tijd gepast, hoor! Hier is de lijn; maak maar vast. De bengel zal zoo luiden."

Pas had de schipper, dat gezegd of de Sint Jacob sloeg zes uren, de bengel luidde en de schuit werd van den wal gestoken.

Er waren nog eenige menschen aanboord en nauwelijks was de schuit in de vaart of allen kropen in de roef daar het bij den stuurstoel wel wat al te frisch was. Het deurtje liet men echter open staan om de lucht binnen in versch te houden en wat met den schipper te praten.

»En wat zeg je zoo van ons Prinsje?" dus begon hij.

»Wat bedoel je daarmee?" vroeg meester Cornelis.

»Wel, dat hij vandaag zoo naar de Hoogeschool te Leiden zal gaan!"

»Ja, wat zal ik er van zeggen? 'T is, meen ik, wel wat vroeg; maar kinderen van Prinsen zijn zeker anders dan die van ons!"

»'T moet wel, ja, 't moet wel! Anders, vervelende lui, die studenten, en als het met ons Prinsje gaat naar het oude spreekwoord, »die met pek omgaat raakt er mee besmet," dan zal hij al een vervelend soort mensch zijn, als hij terugkomt!"

Hiervoor is bij ons Prinsje geen nood; hij staat te veel onder opzicht van zijnen nieuwen gouverneur, den Heer van Zuylenstein, en dan heb ik gehoord dat Professor Borneus,

hem les aan huis zal geven. Maar, al ware dat niet zoo, toch zou er niet veel gevaar en zijn, dat hij door de studenten op den slechten weg zou gebracht worden. Hij is veel te veel op zich-zelf!"

»Jawel, jawel, maar je moet nu niet denken, dat ik gezegd heb, dat de studenten slechte menschen zijn!"

»Niet?"

»Welneen, ik heb gezegd vervelende menschen!"

»Ik en heb daarvan geene ondervinding!"

»Ik wel! Verleden week heb ik er nog drie aanboord gehad! Maar wijs dat zij zijn, wijs! o, Man, als Salomo's kat en die werd gek van wijsheid. Van alles hebben ze wat te zeggen en op alles hebben ze wat aan te merken. Een van die drie had je uithangbord te pakken!"

»En wat zei hij ervan?"

»Ja, hij verklaarde je eenvoudig gek. Hij zei althans, dat hij niet begrijpen en kon, dat een verstandig mensch geloofde, dat er ten tijde van Kaïn al ploegen, spaden en gemetselde altaren waren. Hij noemde dat een annekedisje!"

»Een anachronismus, schipper," klonk het thans deftig van achter uit de roef.

Tot op dat oogenblik had niemand heel veel acht geslagen op den man, die achter in de roef zat en nu zich zoo eensklaps liet hooren.

»Wat is dat, een anachronismus, mijnheer?" vroeg meester Cornelis.

»Dat zal ik u zeggen. Een anachronismus is eene gebeurtenis doen plaats grijpen in een heel ander tijdvak dan waarin ze voorviel. Bijvoorbeeld. Heb-jelui wel eens gehoord van de Batavieren?"

»Waren dat geen menschen, die in de Oost-Indiën leefden?" vroeg de schipper.

»Ik geloof dat ik wel eens gehoord heb, dat het menschen waren, die in ons land geleefd hebben," waagde meester Cornelis te zeggen.

»Juist, juist! De Batavieren woonden hier voor de geboorte van onzen Heer Jezus Christus, dus voor meer dan zestienhonderd jaar! En het »toeback-drinken" is nog niet zoo heel lang in zwang, wel?"

»Dat is te zeggen, mijnheer, mijne vrouw heeft tot gewoonte te zeggen: »ik geloof dat je met eene toebackspijp in den mond geboren bent," en ik en weet niet, maar ik begin het ook te gelooven! Dus ik wil dan maar zeggen dat ik meen, alsdat de toeback toch al lang in zwang is geweest!"

»Nu, laten we dan geen »toeback" laten we dan — dan — Koningsmoorders nemen! Die ken je zeker!"

»Of ik ze ken, die Engelschen, meneer! Die Engelschen, die Koning Karel I, den vader van onzen Stadhouder Willem II, zaliger gedachtenis, het hoofd voor de voeten durfden leggen en dat nog wel zonder dat ze hem eerst gelegenheid gaven zijne schuld aan onzen Stadhouder af te doen! Die Karel heeft maar eventjes een kleine twee millioen van zijn' schoonzoon te pakken gekregen. Maar, dat is gedaan en geleden. Ik wil maar zeggen dat ik die »Koningsmoorders" best ken!"

»Nu goed," hernam de deftige man, »als ik nu zeg: de Batavieren vochten met de Koningsmoorders op leven en dood, dan bega ik een anachronismus!"

»Begrepen, begrepen," zeî de schipper en eene groote rookwolk uitblazende, hernam hij: »maar zoover achteruit had u niet eens behoeven te gaan, meneer! Als ik bijvoorbeeld zeg: In November van het jaar onzes Heeren 1659 werd onze Stadhouder Willem III, Prins van Oranje, als

student aan de Hoogeschool te Leiden ingeschreven dan bega ik ook zoo'n annakarnisme, of hoe heet zoo'n hebbeding!"

De stoute woorden van den schipper deden allen, die in de schuit waren, als het ware opschrikken. Wie durfde er in dezen tijd nu spreken van een »Stadhouder Willem III?"

In het eerst zweeg men dus, doch de oude man, die eigenlijk de oorzaak was, dat men tot die woorden gekomen was door over een anachronismus te gaan spreken, zeide: »Schipper, mag ik je een' goeden raad geven?"

»Ik neem altijd goeden raad aan, meneer, als men er de vracht op de schuit maar niet mee betalen wil!" was het antwoord.

»Welnu, wees dan wat voorzichtiger in je uitdrukkingen, man! Ik geef je in bedenking of het in dezen tijd, nu we door onzen voorspoed in den handel den naijver van alle volken opwekken, en we met hand en tand den vrede met iedereen moeten bewaren, wel geraden zou zijn een kind van nog geen negen jaar aan het hoofd der regeering te plaatsen. Vraag het aan Zijne Hoogheid zelve en ik wed dat het antwoord zijn zal: »Ik ben nog veel te jong voor die gewichtige betrekking!"

»Met uw verlof, meneer, ik weet niet of u een aanhanger van de Staatsche partij is. Het schijnt mij wel zoo. Maar als Zijne Hoogheid te jong is om zelf te regeeren, dan kunnen zijne vrienden het voor hem doen, tot hij oud genoeg is!"

»Maar dat is immers de kat uit den kelder jagen en de muizen er inhalen, schipper? Neen, laat De Witt nog maar wat aan het roer blijven en de zaken zullen er wel bij varen!"

»Ziet u nu toch wel, meneer, dat u u-zelven verraadt

en dat ge ook een van die Loevesteinsche luî zijt, die alles wat meester Jan doet, goedvinden?"

»Vindt ge meester Jan dan te dom voor de gewichtige betrekking van Raadpensionaris, waartoe hij verleden jaar opnieuw voor den tijd van vijf jaren benoemd is?"

»Hoor eens, meneer, men zegt wel eens gekken krijgen de kaart; maar nu zou ik toch wel Laplanders-dom moeten wezen om dit spreekwoord ook op Meester Jan toe te passen. Neen, ik houd hem voor den knapsten man van heel ons land, en ik houd zelfs veel van hem, omdat hij geen vriend is van de Fransozen en van de Engelsche Koningsmoorders, — maar, — maar — kijk, ik zou er een jaar lang met eene lekke schuit als zandschipper tusschen Hellevoetsluis en Goeree, — een leelijk vaarwatertje, meneer, — willen varen, als hij er ons Prinsje een beter hart toedroeg. Als die twee eens samen het roer van staat hielden, bij alle haaien en zeeslangen, meneer, wat zouden we dán een volk worden!"

»Twee stuurlui aan één roer, schipper? Je praat jezelven voorbij! Je weet beter, dat en gaat niet. Maar is dat de Wijkerbrug niet, die ik daar zie?"

»Jawel, meneer!"

»Goed, zet me dan daar af!"

»Met genoegen, meneer! Maar van geld voor de vracht gesproken, je hebt den ouwen Scharremaeijer op zijn nommer gezet. U is leeper dan ik en ik schenk je de vracht! Zou ik evenwel uw' naam mogen weten?"

»Wel, vriend Scharremaeijer, ik en heb geene redenen dien te verzwijgen. Ik ben de Heer van Heenvliet en mijn zoon is stalmeester bij Zijne Hoogheid. Ge ziet dus, dat ik geen vijand en ben van Zijne Hoogheid!"

Op dit oogenblik zette schipper Scharremaeijer de handen

als een koker aan den mond en schreeuwde tot het jagertje, dat maar altijd op zijn mager paard in een sukkeldrafje voortdraafde: »Ho-o-o-o-o-o!"

De lijn werd losgelaten en een oogenblik later lag de schuit stil.

De heer van Heenvliet betaalde zijne vracht en fluisterde bij het van de schuit stappen den schipper in het oor: »Vriendlief, ik raad-je, wees voortaan wat voorzichtiger en denk aan de spreuk van onzen Ridder Cats:

»Om vrij te zijn van ongeval,
Soo prijst den bergh, en houdt het dal.
En zijt je van een goet verstant,
Soo eert de zee, en blijft te lant!"

»Ik dank Uwe Edelheid voor dien raad, doch U moet me niet kwalijk nemen, dat ik het land heb aan menschen, die zich anders voordoen dan ze zijn. Mijn hart ligt me op de tong!"

»Dat is eene verkeerde plaats voor je hart, schipper! Maar als u dien raad van onzen Cats niet bevalt, dan zal ik u eenen beteren geven, die is ook van hem:

»Niet veel te seggen,
Maer houwen en beleggen."

en is die niet beter?"

»Jawel, Uwe Edelheid, hieraan kan zich een mensch houden! Ik dank u!"

De heer van Heenvliet groette het gezelschap in de roef en den schipper en begaf zich opweg naar Arentsburg waar hij een paar nieuwe Holsteinsche paarden, die daar op stal gekomen waren, ging bezichtigen.

»Ik èn wist niet dat we zulk een aanzienlijk personage in de roef hadden, schipper!" zeide meester Cornelis. »'T is maar gelukkig, dat hij er geen van Meester Jan

was. Ik dacht al toen hij daar zoo zat: je komt me bekend voor, maar ik kan je niet thuisbrengen! Wie ben-je toch?"

»Ja, dat zeî het haas ook toen de vos hem bij de lepels pakte: je komt me bekend voor, maar ik kan je niet thuisbrengen!" antwoordde de schipper.

»En dat raadde het haas ineens; de vos bracht het thuis!" zeide Jan, die na zoo lang gezwegen te hebben, blij was, dat hij ook eens een eitje in het zakje mocht werpen.

»Wat 'n geleerdheid," zeî de schipper glimlachend. »Wat eene geleerdheid! Meester Cornelis, als ik in jouw plaats was dan veranderde ik morgen aan den dag mijn uithangbord!"

»Waarin, schipper?" vroeg Jans vader.

»Wel, ik zou er eene kat op schilderen en daaronder:

In Salomo's kat
Bakt men broot zonder zemels, ik hoop dat je 't vat!"

want zoo'n wijzen zoon te hebben, mensch, mensch, dat zegt wat!"

Onze Jan was gevat genoeg om te begrijpen, dat schipper Scharremaeijer hem beleedigde en dat maakte den knaap niet weinig boos, en deed hem brommen: »Zoo'n akelige zuidwester-kerel!"

Veel werd er verder niet meer gesproken, zoodat de reis vrij eentonig en vervelend en men dus wat blij was, dat men de Hooglands- of Sint-Pancraskerk van Leiden in het gezicht kreeg, en toen men eindelijk aanwal stapte en door de familie afgehaald werd, was alle narigheid ineens over. Natuurlijk maakte Cornelis Tijssen zich terstond van zijnen neef Jan meester en beraamde hij onderweg

al plannen om dien korten dag zoo genoegelijk als zulks mogelijk was door te brengen.

»Maar eer we naar huis gaan, eerst naar het Prinsenhof," zeide de oude Cornelis Tijssen, »over een half uurken zal Zijne Hoogheid aankomen. Al de studenten zijn al op de been om hem te ontvangen. Ik heb een goed plaatsje voor ons uitgezocht."

Nadat hij dit gezegd had bracht hij de Haagsche familie, bij welke Gerrit Malet zich ook maar aangesloten had, naar den zolder van het tuighuis der artillerie, den ons reeds bekenden korenzolder. Van hier uit kon men alles vrij goed zien. De Leidsche familie was er ook. Voor het overige scheen er onder de Leidenaars niet veel nieuwsgierigheid te bestaan om den jongen Prins te zien; want behalve de professoren, de curatoren, de studenten en de Vroedschap der stad, waren er niet veel meer op de been.

Eindelijk, na vrij lang wachten, daar het half uurken van grootvader meer dan een uur werd, ontstond er eenige beweging en riep Gerrit Malet: »Ik zie eene karos!"

De karos, getrokken door vier vurige paarden, die nu evenwel van vermoeidheid niet veel van dat vuur lieten zien, hield stil. Het portier werd door een' liverei-knecht geopend en het gezelschap in den wagen steeg uit. Eerst de Prins, toen zijne moeder en achter deze zijne grootmoeder, de altijd nog even krachtige en trotsche Amalia van Solms.

Uit eene tweede karos steeg eerst 's Prinsen geheimschrijver en daarna de gouverneur van den jongen student, Frederik van Nassau, Heer van Zuylenstein.

Later op den dag kwamen er nog andere wagens aan, en een paar schuiten van Den Haag brachten de bedienden

van den Prins mede, zoodat de Leidenaars zeer goed konden zien, dat de jonge student, alvast geen student zou zijn wien het aan middelen ontbrak.

Toen allen uitgestapt waren deed de Hoogleeraar Coccejus eenige schreden voorwaarts, boog zich en begon ter verwelkoming van Zijne Hoogheid eene lange redevoering uit te spreken. Gelukkig was ze niet, zooals dat in die dagen de gewoonte was, in het Latijn, maar in het leelijk soort Nederlandsch, dat men in die dagen onder de voornaamste standen sprak en schreef.

Als ik u ging vertellen wat de Hooggeleerde Coccejus zoo al zeî, dan geloof ik, dat ik u even hard vervelen zou, als de arme knaap verveeld werd. Maar, aan alles komt een einde, en zoo ook maakte ten laatste Professor Coccejus eene diepe buiging, als wilde hij zeggen: »Ik ben klaar, nu is de beurt aan u!"

Het antwoord van den Prins was zeer kort en kwam hierop in hoofdzaak neder, dat hij hoopte te midden van zooveel geleerdheid niet dom te blijven.

De Prins boog; de Princessen bogen; de Hoogleeraars bogen; de Curatoren bogen; de Studenten bogen; de Magistraat boog; heel de wereld boog, en hiermede was de vertooning afgeloopen.

Toch had ze misschien nog eenige minder aangename gevolgen kunnen hebben; want na de algemeene buigpartij hieven eenige studenten, trouw gesteund door al de kijkers en kijksters op den korenzolder, het nog niet lang algemeen geworden deuntje aan:

»Al isser ons Prinsje noch so cleijn, hoezee!
Alevel zal hij Stad-houder zijn, hoezee!"

De verstandigsten onder de studenten evenwel, trouw

geholpen door de studenten wier vader tot de Staatsche partij behoorden, vreezende dat het zingen van dien deun misschien tot twisten aanleiding zou kunnen geven, begonnen te zingen het aloude studentenlied:

»Iö vivat, Iö vivat!
Nostrorum sanitas!"

Gerrit, Jan en de jonge Cornelis Tijssen hielden nog lang vol met te galmen van het »cleijne Prinsje dat alevel Stad-Houder zou zijn," doch ten laatste moesten ze tot hun' spijt krimp geven en gingen ze met de familie naar het huis van den grootvader. Gerrit Malet beloofde Jan en Cornelis met klokslag van twee bij hen te zijn om de stad te bekijken.

En dien dag werd als Student aan de Leidsche Hoogeschool ingeschreven: Willem Hendrik, Prins van Oranje-Nassau, — Graef van Catzenellebogen, Vianden, Dietz, Lingen, Meurs, Buren en Leerdam, — Marquis van Ter Veere en Vlissingen, — Heere en Baron van Breda, de stede Grave en dat Land van Kuijk, Diest, Grimbergen, Herstal, Cranendonc, Warneston, Arlay, Noseroy, Sinte Veijt, Daesburgh, Polanen, Niervaert, IJsselsteijn, Sinte Maertensdijk in Zeeland, Steenbergen, Geertruidenberg, die Hoghe en Laghe Swaluë en Naaldwijck, — Erfburggrave tot Antwerpen ende Besançon, geboren den 14^{den} November 1650 tot Den Hage.

De jeugdige drager van al die titels zat, — misschien wel op hetzelfde oogenblik dat de klerk bezig was ze op te schrijven, wenschende eens zoo gelukkig te zijn zulk eenen naam te voeren, — recht overeind in zijn bed met doeken met koud water op het kloppende, hamerende en gloeiende hoofd om de vreeselijke pijnen, die hem het zien bijna

belett'en, wat tot bedaren te brengen, terwijl zijn oom van Zuylenstein met Professor Borneus de lessen van den kleinen student regelden.

IV.

EEN AFSCHEID OP ZEE.

Ongeveer een jaar later bevinden we ons weer in Den Haag, en wel op Maandag den 27sten September 1660.

Het is een van die heerlijk schoone herfstdagen, die we hier in ons land hebben kunnen.

Het lindeloof in het Voorhout draagt reeds de bonte kleuren van den Herfst, en dwarrelt hier en daar voor de voeten der wandelaars neer.

En er zijn er wat op de been!

Die lange Lindelaan is niet voor niemendal eenmaal door Konstantijn Huygens bezongen in een algemeen bekend gedicht »'t Voorhout van 's-Gravenhage" en velen zeggen met hem:

»Vreemdelingen ....
Komt u ergens een te vooren,
Die mijn Linde-lij beschaem'?"

Van den Kneuterdijk, ook wel het »Groote Tournooiveld" genaamd, af tot dicht bij het Smidswater, wemelt het van rijken en armen, van Groot Edelmogenden en daglooners, van mannen en vrouwen, van ouden en jongen!

En dat gaat ook verder op het Bosch in.

Het Bosch met zijne hooge, statige beuken en knoestige eiken, — met zijn' Jacoba-laan en Jacoba-prieel, en heelemaal aan het einde, in het vochtigste gedeelte, met zijn Huis ten Bosch, het paleis van Amalia van Solms.

Nog heeft het Bosch niet die liefelijke water-partijtjes van tegenwoordig, of de Sociëteits-tent waarin des Zondagsmiddags onder kerktijd, of des Woensdags avonds zulke heerlijke muziek klinkt.

Maar zijne boomen heeft het wel, en even als nu zijn er in den Herfst regenbogen geweven door de takken van beuken, eiken, wilgen, iepen, accasia's, esschen en kastanjes! Even als nu spannen de herfstspinnen hare lange draden; even als nu hecht zich de dauw er aan, en even als nu schitteren die draden bij het licht der morgenzon als zoovele snoeren diamanten.

o, Het is heerlijk daar te wandelen in elken tijd van het jaar, en iedereen, die gevoel voor natuurschoon heeft, zal het gaarne Mr. J. van Lennep nazeggen:

»Heerlijk bosch van 's-Gravenhage!
nooit volprezen lustwarand!
Liev'lingsplek van Hollands tuinmaagd!
pronksieraad van Nederland!
Wijd vermaard door eigen schoonheid,
wijd vermaard door Huygens' lied!
Wie, die eenmaal u doorkruiste,
roemt, verrukt, uw luister niet!"

Op den genoemden Zondag liepen ook vier jongens door het Bosch te dwalen. Ze zijn ons niet vreemd. Het zijn Jan Cornelissen, Govert Spaan, Gerrit Malet en Cornelis Tijssen. De laatste is met grootvader voor een paar dagen te gast bij zijnen oom den bakker, en nu wil Jan

hem alles laten zien wat er voor jongens van hun slag zoo al te zien valt.

Daar staan ze voor het Huis ten Bosch.

»Welk groot gebouw is dat?" vraagt Cornelis.

»Dat is nu het Huis ten Bosch; de grootmoeder van Zijne Hoogheid woont er meestal."

»Ik en vind er niet veel moois aan," zegt Cornelis onbewimpeld.

»Nu ja," meent Govert, »er zijn zeker wel mooier gebouwen dan dit. Maar van binnen! Van binnen moet je 't zien! Dat is zoo mooi!"

»Heb je het dan van binnen wel eens gezien?" vroeg Cornelis.

»Ja, eens! Ik heb eenen neef, die er stalknecht is, en die heeft me, toen de Prinses niet thuis was, het heele huis van onder tot boven laten zien!"

»Zou de Prinses nu thuis zijn?"

»Neen, zij is geloof ik op het oogenblik te Kleef!"

»He, hoe daar zoo?"

»Och, zij en kan niet best overweg met de Prinses Royal! Als je bij ons aanboord van Scharremaeijer geweest waart, dan zou je weten waarom!"

»Nu, zeg het mij dan!"

»Wel, moeder en grootmoeder willen beiden evenveel over Zijne Hoogheid te zeggen hebben, en de oude Heer van Heenvliet zeî, toen wij naar Leiden voeren, tegen schipper Scharremaeijer: »Twee stuurlui aan één roer, schipper, dat en gaat niet!"

»'K vat je, man, 'k vat je! Maar heb ik niet gehoord, dat de Prinses Royal binnen kort naar Engeland zal gaan?"

»Ik en weet niet, hoor! Maar kijk, een postiljon van het Hof!"

Allen keken naar den kant vanwaar het geluid van een dravend paard langs den weg naar Leiden gehoord werd, en zagen hoe een man in de Hof-livrei, zoo snel hij kon, zich te paard voort spoedde.

»Die gaat zeker naar Leiden," zeide Jan.

»Dat denk ik ook en hij zal er gauwer en gemakkelijker komen dan wij van morgen al loopende op onze apostelpaarden. 'T is een heel eind, hoor!"

»Ja, en grootvader is toch een kranige, oude man, dat hij zoo'n loop nog maken kan!" zeî Jan met zekeren trots.

»Ik weet er tenminste wel, die veel jonger zijn en het hem niet nadoen en zullen. Al ware het Zijne Hoogheid maar!" sprak Gerrit. »Want die moet meer dan zwak zijn!"

»En zeg dat niet," hervatte Cornelis. »In het eerst staken de studenten in alle stilte braaf den gek met hem, als hij daar zoo kuchende, met eenen zakdoek voor den mond langs de straat liep. Maar tegenwoordig hebben ze een weinig meer ontzag voor hem!"

»Hoe is dat gekomen?" vroeg Jan.

»Wel, hij heeft zeker eens gevochten en bij die gelegenheid een tiental heeren studenten eigenhandig buiten het gevecht gesteld! Is het zoo niet?" spotte Gerrit Malet.

»Gij moet niet spotten, Gerrit," zeide Govert, die in de verste verte niets van den Prins kon hooren, dat kwaad was. »Vertel maar eens, hoe het gekomen is, dat de studenten wat meer ontzag voor hem hebben!"

»Wel," hernam Cornelis, »dat zal ik je eens zeggen! Je weet dat we van den winter mooi ijs hebben gehad!"

»Mooi! Nou of het mooi was! Ik heb driemaal in het water gelegen en wel twintig keer heb ik soppers gehaald!" riep Gerrit zegevierend uit.

»Soppers? Wat zijn dat?" vroeg Cornelis.

»Dat zijn natte voeten, maat! Ja, wel twintigmaal soppers op de scholletjes, en driemaal tot boven de knieën er door! En toch geene verkoudheid opgeloopen. Vader zeî, dat ik zeker eene paarden-natuur had!"

»Dat lijkt er wel wat naar!" sprak Jan. »Maar vertel verder, Cornelis!"

»Jelui hier in Den Haag hebt mooie baantjes, dat weet ik; maar wij in Leiden ook, hoor! Als het maar goed vriest dan zijn de Rijn en het Galgenwater wat mooi! Maar 't moet goed en kranig vriezen en, zonder wind! En dat heeft het van den winter gedaan! Zoodra het ijs dan ook maar wàt was, gingen wij, jongens, het eens probeeren. We zakten er door. Den volgenden dag nog eens geprobeerd. We haalden soppers, zooals jelui zegt. En den derden dag, toen hield het ons! Eerst langs het kantje, vervolgens wat verder en eindelijk midden op! Zoodra was het in de stad niet bekend, dat wij midden op het Galgenwater gestaan hadden, of den anderen dag begonnen de tenteniers hunne tenten al op te slaan en kwamen er ook groote menschen rijden en daaronder eenige studenten. En zoo werd het gaandeweg al drukker en drukker op het ijs. Eens op eenen Zaterdagmiddag, ik geloof dat al de studenten op de baan waren, ontstond er opeens eene ongewone beweging. Ik wilde graag weten wat er te doen was en draaide bij. En wien denkt ge dat ik zag? Zijne Hoogheid met den Gouverneur van Zuylenstein.

De studenten gingen eerbiedig terzijde en bogen heel beleefd, doch als hij goed en wel voorbij was, begonnen ze te lachen en het klonk:

»Wat? Kleine Mietje ook op het ijs en dat zonder lollepot?"

»Houd den mond! Ze komt een kopje salie-melk met een anijs-beschuitje halen!"

»Heb-je 't gezien? De kamerdienaar heeft een paar schaatsjes onder zijnen arm! Het lieve kind mag zeker eens leeren rijden!"

»Maar heb je ooit zoo'n oud-manneke gezien, dat zoo'n oudbakken gezichtje heeft?"

»Als hij valt krijgt hij een vijgje om op te houden met huilen!"

»Hij kan zich niet zeer vallen. Als hij valt, komt hij op zijnen neus neer, en dat kan niet anders dan tot zijn voordeel zijn. Misschien dat dat hebbeding, zoo krom als een Turksche sabel, dan wat in zijn fatsoen schiet!"

Er werd nog veel meer gezegd; maar ik heb niet alles onthouden. Het waren dan ook geene vrienden van de Oranje-partij, dat kunt ge wel begrijpen.

Maar eindelijk kwam Zijne Hoogheid met gevolg bij eene tent. Zijne Hoogheid zette zich op een bankje, liet door den kamerdienaar de schaatsen aanbinden, scharrelde in het eerst, tot stil vermaak van die akelige studenten wat heen en weer, totdat hij opeens afstak.

»Wel, Van der Tuytsche, willen we eens even een eindje oprijden?" vroeg hij aan een der lachende studenten.

Deze durfde niet weigeren en zeide: »o, Met genoegen, Uwe Hoogheid; maar dan moet U voorop rijden; ik maak wat groote streken, ziet u! Uwe Hoogheid zou zich te zeer vermoeien!"

En de Prins reed voorop.

Iedereen dacht, »dat is nu toch geene partij voor Zijne Hoogheid! Na Deverninck is die Van der Tuytsche de gladste op de baan. Wat eene dwaasheid! Die van Zuylenstein moest het verbieden!"

Maar van Zuylenstein wist zeker wel welk vleesch hij in de kuip had; want het duurde niet lang, of Van der Tuytsche moest krimp geven en kwam druipstaartend bij zijne makkers terug, zeggende: »Zoodra ik dien schaatsenknoeier zie, die mij zulk een ellendig stel schaatsen gemaakt heeft, zal ik hem zulk een dracht folianten geven, dat hij van geleerdheid ligt te gapen, als een schol, die overreden wordt door een' zandwagen!"

Met »folianten" bedoelde hij vuistslagen, die bovenst goed aankomen.

Ondertusschen was Zijne Hoogheid ook weer bij het gezelschap gekomen en, neen, maar hij was dezelfde niet meer. Dat bleeke gelaat droeg nu blosjes, en de flikkerende oogen keken zoo vroolijk rond, dat men, zonder het zelf te willen, dacht: »Nu is hij toch niet leelijk!"

»Zullen we wat samen rijden, heeren?" vroeg hij nu.

Terstond gaven alle studenten hun genoegen hierin te kennen en hij, dien ik wat vroeger had hooren zeggen: »Wat? Kleine Mietje ook op het ijs en dat zonder lollepot!" die zeî nu tot eenen zijner makkers: »Die nu het hart heeft dat Prinsje voor den gek te houden, die zal kennis maken met de hakken mijner schoenen, zoowaar als tweemaal twee vier is!"

Toen ze een uurtje gereden hadden, kwam van Zuylenstein den Prins op zijde en fluisterde hem zeker in, dat het nu genoeg was, omdat hij zich anders overspannen zou, tenminste de schaatsen werden afgedaan en na de studenten minzaam en hoffelijk gegroet te hebben, ging hij naar huis.

In het lang volhouden waren de studenten hem de baas af; maar, dat kon Zijne Hoogheid niet helpen!"

»Nu, ik wil gelooven, dat velen van de studenten van

den Prins een lesje in het schaatsenrijden konden krijgen. Ik heb hem nu twee jaar geleden op den Hofvijver ook zien rijden! Een wonderkind toch! Waar de meesten van ons op zijnen leeftijd nog in het geheel niet aan denken om het te leeren, daar kan hij het al!" zeide Gerrit met ongeveinsde bewondering.

»Ja," riep Jan, »en vergeet niet te zeggen hoe hij paardrijden kan. De Ritmeester Buat, of de oude en de jonge heeren van Heenvliet zitten niet vaster en flinker in den zadel dan hij!"

»Houd op," zei Cornelis, »dat heeft hij bij ons ook getoond en vele studenten zijn er wat grootsch op om met hem een ritje te mogen maken. En schermen kan hij ook. Ik heb hem op de binnenplaats wel eens bezig gezien. Ik geloof dat die Ritmeester Buat hem daar les in gaf!"

»Was hij een lang, mooi man, met lange zwarte, hoofdharen en eenen zwaren knevel?"

»Ja! Hij geleek meer op een' Franschman dan op een' Nederlander!"

»Hij is ook een Franschman van geboorte, althans zijn vader was het, en als de Prins van hem de vechtkunst mag leeren, dan is hij er goed aan; want Buat kan zoo even van leer trekken. Hij is verleden in de Oostzee geweest om de Zweden een lesje te geven!" zeide Jan.

»Toch niet als kapitein op een schip?" vroeg Cornelis.

»Zou dat zoo gek zijn?"

»Ik zou zoo zeggen van ja! Wat heeft nu een Ritmeester verstand van een schip?"

»Nu, Hunne Edel Groot Mogenden denken er toch anders over, maat! In '53 werd na het sneuvelen van Marten Harpertsz. Tromp toch een kolonel der ruiterij tot Luitenant-Admiraal aangesteld!"

»Wie dan?"

»Wel, wie anders dan Baron Jacob van Wassenaer, Heer van Obdam! Je weet toch, hoop ik, dat die onze Luitenant-Admiraal is?"

»Jawel, ik herinner het mij nu wel; maar men hoort toch veel meer van De Ruyter spreken!"

»Dat wil ik wel gelooven! Als er geen De Ruyter, Witte Cornelisz. De With, Pieter Florisz., Banckers of Cornelis Evertsen op de vloot geweest was, dan zou het er ellendig genoeg hebben uit gezien. Niet dat de Luitenant-Admiraal niet dapper is, doch hij moet, zegt vader, altijd door het oog van een ander zien. Maar, om op Ritmeester Buat terug te komen. Hij was geen zeekapitein, maar mede gegaan als vrijwilliger bij het landingsleger. En daar nu heeft hij getoond, dat hij toch nog meer kan dan den voornamen heer uithangen. De vloot zeilde naar Kartemunde, eene stad op het eiland Funen. Het voetvolk, door het vuur onzer schepen beschermd, werd hier in booten, sloepen en barkassen aanwal gezet. Maar de Zweden geen plan hebbende om zich zoo maar zonder een schot te doen, een pak slaag te laten geven, ontvingen de landingstroepen met hun geschut zoo hevig, dat er hier en daar al stemmen opgingen: »Laten we maar terugkeeren! We worden hier op de slachtbank gevoerd!"

Dat hoorde Buat nauwelijks of hij sprong met de blanke sabel in de hand uit de boot in het water, en onder het geroep van: »Valt aan! Kameraden, volgt mij!" liep hij op den vijand in. En de onzen lieten hem niet in den steek. Ze volgden hem en, de Zweden werden op de vlucht geslagen!"

»En heeft die dappere man toen geene belooning gekregen?" vroeg Cornelis.

»Zeker! De Algemeene Staten hebben hem tot Ritmeester benoemd van eene compagnie ruiters, die te Bergen op Zoom in garnizoen ligt!"

»Te Bergen op Zoom? En hij woont hier in Den Haag!"

»ò, Dat gaat best! Want weet je over hoeveel man hij te bevelen heeft? Over één Luitenant, één Wachtmeester, één Sergeant-werver en een stuk of wat ruiters, die nooit op het appèl verschijnen, omdat er geen appèl gehouden wordt. Ze oefenen dan ook heel eenvoudig een ambacht uit!"

»En als er nu eens oorlog kwam?"

»Wel, dan moest de Sergeant-werver eene compagnie ruiters bij mekaêr zien te schommelen!"

»Dat baantje van Ritmeester beteekent dan ook niet veel?"

»Net niet, en als Heer Buat niet zoo'n goed vriend van Zijne Hoogheid was, dan zouden ze hem zeker ook wel beter beloond hebben!"

Onder dit gesprek waren de jongens weer de stad genaderd, en daar het den anderen dag Dinsdag was en er dus van zoogenaamd »schoenlappertjes-maandag" geene sprake kon zijn, zoo spraken de jongelui af om den volgenden dag omstreeks den noen op het Buitenhof Cornelis Tijssen vaarwel te komen zeggen.

Een jongenswoord wordt nog al lichtelijk zonder opzet verbroken, doch dit was thans het geval niet.

Op het bepaalde uur stonden ze op het Buitenhof om even afscheid van Cornelis te nemen, toen hoefgetrappel hen deed opzien.

Zijne Hoogheid reed met gevolg de Stadhouders-poort uit en sloeg, voor zoover ze de ruiters al loopende konden nagaan, de Hoogstraat in.

»Was dat Zijne Hoogheid niet?" vroeg Gerrit aan eenen rijknecht van het Hof.

»Jawel, waarom?"

»Wel, ik dacht, dat hij te Leiden was!"

»Dacht, dacht! Je kunt wel denken, dat de Koning van Spanje eene groente-nering doet!"

»En gaat hij nu zoo maar eens uit rijden voor zijn pleizier? Misschien wel naar Hondsholredijk?"

»Neen, hij gaat de Prinses-Royal vaarwel zeggen. Zij is gisteren op reis naar Engeland gegaan!"

»Om wat te doen?"

»Om sloten te koopen voor den mond van een' nieuwsgierigen jongen, vat-je?"

»He, dat's flauw!" zeide Govert.

»Dat treft! Daar is een komenijs-winkel, koop daar wat zout en doe dat er dan bij!"

»Neen, maar hoor eens, is de grootmoeder van Zijne Hoogheid ook mee naar Engeland?"

»Wel neen, jongen! Die zit hier goed en wel op het Hof. Zij is de Prinses-Royal tot aan Den Briel nagereisd; maar de moeder van Zijne Hoogheid scheen zulk een' haast te hebben, dat geen mensch haar inhalen kon!"

»Dan komt Zijne Hoogheid ook te laat!"

»Papperlepap! Als men zich wil laten krijgen dan haalt eene slak ons in, en als men zich niet wil laten inhalen, dan haalt de zeilwagen ons niet in! Vat-je?"

»Niet te best!"

»'T spijt me, 't spijt me zeer! Maar weet je wat je dan doen moet?"

»Neen!"

»Weet je 't heusch niet?"

»Neen, stellig niet!"

»Best, dan moet je 't niet vatten, en de zaak maar blauw

blauw laten, dat is voor zulke kinderkens ook eigenlijk nog maar verreweg het beste!"

Dat de vier jongens over dat antwoord niet zeer tevreden waren, ligt voor de hand, en daar er al ontevreden taal genoeg gehoord wordt op de wereld, zoo zullen we hen maar laten brommen en eens even gaan zien te vernemen, wat waar is van hetgeen de rijknecht aan de jongens beliefde te vertellen.

In Engeland was de republikeinsche regeering afgeschaft en was Karel, broeder van de Prinses-Royal, dus de oom van Zijne Hoogheid den Prins, onder den naam van Karel II koning geworden.

De Prinses, die in zoovele jaren niet in haar vaderland geweest was, verlangde zeer er heen te gaan en daarom zag ze met vurig verlangen naar een bericht uit, waarbij haar kennis gegeven werd, dat men haar zou komen afhalen.

En dat bericht was gekomen.

Jammer maar dat ze vriendelijk uitgenoodigd werd zoo spoedig mogelijk te vertrekken; want dat de schepen, die haar en haar gevolg zouden afhalen, reeds voor Goereê lagen.

Zeker had ze er reeds eenigen tijd van te voren op gerekend met inpakken van een en ander, doch dat nam niet weg, dat het vertrek haar toch overviel.

Zij had terstond een Hof-postiljon naar Leiden gezonden om haren zoon te verzoeken, dadelijk naar Den Haag te komen, teneinde afscheid van haar te nemen.

Dezen postiljon hadden de vier vrienden gezien toen ze bij het Huis ten Bosch stonden.

De brief werd Zijner Hoogheid terhand gesteld toen hij weer met eenen hevigen aanval van hoofdpijn te worstelen

had, en het was hem onmogelijk nog dien dag op reis te gaan, hoe gaarne hij ook gewild had.

Eerst den volgenden dag reed hij met zijnen Gouverneur en gevolg naar Den Haag en toen hij van zijne grootmoeder hoorde, dat de Prinses-Royal reeds gisteren vertrokken was, en zij-zelve tot Den Briel tevergeefs haar nagereisd had, zoodat hij denkelijk ook wel te laat zou komen, wilde de Prins terstond vertrekken.

Maar grootmoeder beval hem in het belang zijner gezondheid een uur of drie rust te nemen.

De Prins stond niets anders te doen dan te gehoorzamen, hoewel hij scheen te begrijpen, dat grootmoeder hem terwille van zijne gezondheid geene drie uren rust beval, maar wel om te maken, dat hij zijne moeder niet meer zien zou.

Het was toch algemeen bekend, zooals we reeds weten, dat deze twee vorstinnen elkander niet zoo hartelijk liefhadden, als dat wel diende tusschen schoonmoeder en schoondochter.

Zoodra de drie uren wachtens traag henen gekropen waren, begaf de Prins zich weer op weg.

Maar de avond viel reeds toen men te Maassluis aankwam, en men was genoodzaakt daar te overnachten.

Den volgenden morgen reeds vroeg werd men overgezet op Den Briel, en vandaar ging het in gestrekten draf naar Hellevoetsluis.

»Zijn de Engelsche schepen al uitgezeild, schipper?" vroeg van Zuylenstein.

»Jawel, Uwe Edelheid!"

»Al lang?"

»Dat is te zeggen, Uwe Edelheid, het tij diende, de wind was net in het lapje en de Admiraal heeft zeker

gemeend, dat hij die gelegenheid niet verzuimen moest, en terecht, want Ridder Cats zegt:

'T getij gaet sijnen keer
'T en wacht na prins of heer.

»Ja, ja, ik weet wel wat Cats zegt! Vertel me maar of de vloot al lang geleden vertrokken is?"

»Wel, wat zal ik Uwe Edelheid zeggen? Wat noemt Uwe Edelheid lang?"

»Weergasche, kerel, dat en gaat je niet aan! Ik vraag je *hoe* lang het geleden is?"

»Ha zoo, nu begrijp ik Uwe Edelheid! Wel, ik denk, — maar het is waar, onze klok loopt altijd wat voor!"

»Dat raakt niet!"

»Zeg dat niet, Uwe Edelheid, zeg dat niet. Vijf minuten langer of korter voor eenen dief, die hangen moet, zegt nog al wat! Gelooft Uwe Edelheid dat ook niet?"

»Ik geloof dat je gek bent!"

»Dan is het geloof van Uwe Edelheid niet al te best. Ik ben van mijn geloof zooveel als gereformeerd moet Uwe Edelheid weten; maar hoe lang, nietwaar?"

»Ja, ja, sammel nu maar niet langer, kerel!"

»Wel, ik denk van een paar uurtjes geleden!"

»En zou je de schepen met de galjoot, die je daar liggen hebt, nog kunnen inhalen?"

De schipper keek eens naar den wind, nam het tij eens op en vroeg wat aan een' kaaigast.

Ondertusschen was Zijne Hoogheid, die bij de aankomst aan de haven zich terstond afgezonderd had, om te zien of hij de Engelsche vloot nog ontdekken kon, bij de schuit gekomen.

»Moeder is al weg, van Zuylenstein," zeide hij.

De schipper keerde zich om en sprak: »De vloot is nog wel te halen!"

»Dan terstond onder zeil, schipper!" beval de Prins.

De schipper zag den tengeren, opgeschoten knaap even aan en sprak: »Wat belieft de jonge borst?"

»Uwe Hoogheid moet met dien man anders spreken," zeide van Zuylenstein, en drukte om den schipper duidelijk te maken, dat men tegen den zoon van Stadhouder Willem II maar niet »jonge borst" zeggen kan, bijzonder op dat »Uwe Hoogheid!"

Dat trof doel!

De varensman schoof de pelsmuts wat terzijde, nam zijn pijpje uit den mond en vroeg, wat beteuterd: »Uwe Edelheid noemt dezen jonker?"

»Ik noem hem »Uwe Hoogheid," schipper, en het zou ons aangenaam zijn, als ge ons, inplaats van ons hier te laten wachten, terstond in je galjoot opnaamt, en de vloot nazeildet!"

»Teun, Jan! Waar zit je luie pentertalies! Hei! komt voor den dag!" schreeuwde de schipper en sprong aanboord.

Op dit geroep kwamen van onder een zeil een paar schippersknechts voor den dag, en vroegen vrij slaperig: »Heb je ons ook altemet geroepen, schipper?"

»Ja, ik heb je geroepen, ongeteerde, verweerde, gescheurde, opgelapte ankerkippen. Gauw, de mutsen af!"

»En dan?"

»Ziet je daar die twee aan den wal staan?"

»Nou, of we ze zien!"

»Goed, de kleinste is de Prins!"

»He, wat zeg-je? Wat blief-je?"

»Ja, ja, ons Prinsje! En nou zoo hard als je kan een: »Vivat, Oranje!"

»Vivat Oranje!" klonk het uit den mond der twee knechts, die opeens helder wakker geworden waren.

En aan den wal waren enkele nieuwsgierige lui komen kijken, die niet wisten wat ze hoorden, maar toch zoo hard schreeuwden, als ze konden: »Vivat, Oranje!"

»Als Uwe Hoogheid maar wil instappen," sprak de schipper nu heel beleefd.

De Prins en van Zuylenstein stapten in de schuit, die van den kant losgemaakt en afgestoken werd.

»'T kan best een goed lapje velen, Teun!" riep de schipper en de knechts begonnen al de zeilen te hijschen.

Heerlijk gleed de tamelijk scherpgepunte boot met bolle zeilen over het rimpelende watervlak.

Het was anders op het water wel wat koud en de Prins dook in zijnen mantel.

»Wil Uwe Hoogheid niet liever naar beneden gaan?" vroeg de schipper.

»Dank-je! Daar beneden is het mij te benauwd!"

»Heeft Uwe Hoogheid al eens gevaren, als ik vragen mag?"

»Ja, in den Vliet en in den Hofvijver bij ons in Den Haag, en verleden nog op het Galgenwater te Leiden!"

»Jawel, Uwe Hoogheid, jawel; maar hier opzee?"

»Neen, nooit!"

»Teun, — met uwe permissie, Uwe Hoogheid, — Teun, haal dan ereis eene puts! Neem me niet kwalijk, Uwe Hoogheid, maar, ziet u, rivierziek wordt een mensch niet, maar zeeziek...."

De Prins begon helder te lachen en zeî: »Laat die puts maar daar, Teun!"

»Jawel, Uwe Hoogheid," hernam de schipper, »maar we zijn er nog niet! 'T water blijft zoo niet!"

»Nu, schipper, dan zullen we zien! Maar kan je niet wat meer gang in je schuit brengen? Ik geloof dat we achteruit inplaats van vooruit gaan!"

»'T lijkt zoo, Uwe Hoogheid, 't lijkt zoo; maar 't en is zoo niet!"

Spoedig bleek het den Prins dat de schipper waarheid gesproken had; want langzamerhand begon Hellevoetsluis meer in de verte te liggen en was het water ook zoo kalm niet meer.

Zijne Hoogheid hield zich evenwel goed.

Na een groot uur gezeild te hebben riep de schipper op eens: »Daar zijn ze! Daar zijn ze! Achter Ouddorp! Nog een paar uurtjes!"

Werkelijk was voor het geoefend oog van de varensgezellen de Engelsche vloot reeds in het gezicht.

Misschien vindt ge dat wel wat overdreven, dat men schepen, die twee uren vroeger van Goereê uitgezeild waren dan de schuit uit Hellevoetsluis vertrok, zoo spoedig kon inhalen.

Toch kon dat best.

De schepen van dien tijd, en vooral de oorlogsschepen, waren zeer log van vorm. De zoogenaamde fregatten door Piet Heyn, of door Marten Harpertszoon Tromp zoo zeer aangeprezen, omdat ze betere zeilers waren en men er alle bewegingen veel vlugger mee maken kon, waren nog verre van algemeen. Men zocht toen alles meer in de hoogte en in de breedte, zoodat er in zulke schepen niet veel gang zat.

Toch had men meer dan drie uren noodig om de vloot in te halen en zoodra men van daar zag, dat de boot, die daar aankwam, brieven of boodschappen over te brengen had draaide het grootste schip bij.

Dat schip voerde de Engelsche koningsvlag en in het roode kruis, stonden met gouddraad geborduurd, de letters C. R., die beteekenden Koning Karel, of eigenlijk zooals het in dien tijd gebruikelijk was om veel in het Latijn te schrijven: Carolus Rex.

Daar was de galjoot op zijde.

De prachtige trap, waaraan ook al te zien was dat het een koninklijk schip was, werd neergelaten en Zijne Hoogheid, door van Zuylenstein gevolgd, klom naar boven.

De eerste, die hij zag, was zijne moeder, omringd door aanzienlijke Engelschen en hare hofdames.

De Prins liep haar tegemoet en zeî: »Bijna te laat, Mama! Hoe gaat het u?"

»Ja, Willem, ik had reeds alle hoop opgegeven u nog te zien. Wij varen gelukkig zeer wel! Hoe komt het, dat ge gisteren mij niet bezocht hebt?"

»Ik lag weer maar eens met hoofdpijn te bed, Mama! Dat verbetert er in den laatsten tijd niet op!"

»Arme jongen," zei ze en gaf hem een kus op het voorhoofd. »Kon ik u mijne gezondheid maar over doen! Maar weet ge, dat uw oom, de Hertog van Glocester, ziek is?"

»Neen, Mama! Wat scheelt den Hertog?"

»Hij heeft dezelfde ziekte van uwen vader, jongen! Er was, zoo vertelde mij de Admiraal, weinig hoop op herstel!"

»o, Mama, ga er dan niet heen, ga er dan niet heen! Blijf dan nog eene wijle in Holland!"

»Kinderachtige knaap, kan men dan in Holland ook niet aan die ziekte sterven? Hebt ge geen voorbeeld gehad aan uwen vader?"

»Helaas, ja, Mama! Maar als u de ziekte nu toch ook eens krijgen moest, en u stierf....."

»Wat dan, Willem? Wat dan, mijn jongen?"

»O, Mama, dan stond ik alleen! Wat zou er dan van mij worden?"

»Wel, Willem, ge hebt uwe Grootmama dan toch nog! En den Raadpensionaris ook! Vergeet dien vooral niet!"

»Mama!" zeide Willem en een traan blonk in zijn oog.

»Luister, Willem," zeide de Prinses onderwijl ze met haren zoon zich wat van de nieuwsgierige hovelingen verwijderde. »Luister! Mocht ik komen te sterven voor ge meerderjarig zijt, reken dan op uwen oom den Koning. Hij zal u helpen naar zijn vermogen; hij heeft het mij beloofd, als Prins Karel, de banneling uit zijn vaderland, en Koning Karel zal zijne belofte houden! Wees hiervan verzekerd. En nog wat. Voor wien houdt ge den Raadpensionaris, voor uwen vriend of uwen vijand?"

»Beantwoord mij liever zelve die vraag, Mama," antwoordde Willem ontwijkend.

»Welnu, ik zal," was het antwoord.

»De Raadpensionaris zal u alles laten leeren, wat ge als Nederlander weten moet. Hij zal u trachten te vormen naar zijn eigen voorbeeld en uwe inzichten zóó trachten te leiden, dat ge met hem in de Staatszaken éénstemmig denkt. Hij houdt van u als gewoon mensch en wee dengene, die u kwaad poogt te doen; hij zal u beschermen! Maar in het staatkundige is hij uw vijand, en hij zal alles doen wat hij kan om uwe verheffing tot de waardigheden uws vaders tegen te werken. Houd ook gij hem, als mensch tot vriend, en voor het overige, beschouw hem als uw' vijand! Tracht hem te doorgronden, maar zorg, dat hij u niet doorgronde. Ik weet, dat hij nu reeds van u gezegd heeft: »De prins is een diep water, hetwelk ik niet doorgronden kan!" En dat hij bij al zijne partijzucht toch

nog eerlijk denken kan, getuigt het oordeel dat hij over uwen vader uitsprak:

»Hadde Prins Willem de tweede langer geleefd, dan zoude hij de bekwaamste geworden zijn van zijn geheele geslacht!" En nu, Willem, heb ik u alles gezegd wat ik u liever zeggen dan schrijven wilde. Ga nu naar Holland en naar de Hoogeschool terug! Vergeet nooit dat ge van koninklijke bloede zijt en... vergeet uwe Moeder niet! Vaarwel, Willem, vaarwel, mijn kind! God bescherme u!"

Moeder en zoon omhelsden hierop elkander teeder.

De trap werd neergelaten; Willem van Oranje daalde neer, stapte in de schuit, woei met den hoed een laatst vaarwel en.... zag Maria Stuart voor de laatste maal.

In het begin van het volgende jaar reeds stierf zij, die haren zwakken zoon hare gezondheid toegewenscht had, ook aan die vreeselijke ziekte, die zoovelen levenslang schond of uit het leven wegnam, aan de kinderziekte.

V.

IN HET WESTLAND.

Kort na het bovenverhaalde ontmoette Gerrit Malet op zekeren morgen onzen Jan in de Hoogstraat.

Jan stond naar de uitstalling van eenen handelaar in snuisterijen te kijken.

Opmerkelijk is het, dat in sommige steden niet alleen van het eene geslacht op het andere eene winkelzaak overgaat, maar dat zelfs eene geheele straat eeuwen achtereen, uit niet veel andere dan winkelhuizen bestaat. Van de Hoogstraat in 's-Gravenhage staat geboekt, dat men er reeds in 1392 zeer groote winkels vond. In den tijd van ons verhaal bestond ze, zooals nu, bijna uitsluitend uit winkels. Er was ook een druk verkeer van de hoogere standen, die op den Vijverberg en in het Voorhout, of op den Kneuterdijk en de Plaats woonden. Die winkels bevatt'en dan ook meestal geene waren voor de lieden uit den minderen stand. Dezen vonden alles wat van hunne gading was in het Lange Achterom. Dat nam evenwel niet weg, dat burgermenschen en arme lieden voor de kleine ruiten, of onder de luifels in de Hoogstraat, ook wel eens een kijkje kwamen nemen. Kijken voor de winkelruiten heeft wel altijd de zucht naar hebben opgewekt; maar geld heeft het nooit gekost.

»Goeden morgen," zei Gerrit terwijl hij bij Jan kwam staan.

Jan keek op, gaf zijnen kameraad de hand en wenschte hem ook goeden morgen.

»Waar kijk je zoo naar?" vroeg Gerrit.

»Och, ik sta eigenlijk nergens zoo bepaald naar te kijken! Om de waarheid te zeggen zoek ik mijnen tijd zoo wat te dooden. Ik heb het brood bij de klanten rondgebracht, en dan ben ik altijd een paar uurtjes vrij!"

»Loop dan met mij mee. Ik moet naar Meester Jan!"

»Naar den Raadpensionaris?"

»Ja zeker! Kent gij eenen anderen Meester Jan? Ik ga

hem vragen of hij mij niet gebruiken kan, als geheimschrijver. Je weet het nog van school, ik kan in één' krul mijnen naam, vier vogeltjes, drie boompjes en één' leeuw trekken!"

»Jawel, je bent een eerste krullersbaas! Maar zeg wat moet je daar doen?"

»Wel, vader heeft eene boodschap gekregen of hij niet iemand sturen wilde, die eene doos zilverwerk kon komen halen!"

»Voor de Bank van Leening?"

»Ben je wel zestig? Neen, vader moet het opmaken; het schijnt uitgeslagen te zijn, en nu Zijne Edelheid toch gaat verhuizen, wil hij zeker in zijne nieuwe woning alles in de puntjes hebben!"

»Waar gaat hij wonen?"

»In de Hofstraat. Maar 't zal hem afvallen. Nu een' tuin als eene boerderij en in de Hofstraat zelfs geen bleekveld, geloof ik!"

»Wonder, dat Meester Jan zijn zilverwerk niet bij Verhoef brengt! Die heeft toch eenmaal den naam van hier in Den Haag het baasje te zijn van het zilversmids-gilde."

»Die Hendrik Verhoef is een mooie jongen, ja!"

»Ze zeggen een echt vriend van Zijne Hoogheid!"

»Dat kan wel, en als Zijne Hoogheid nog door vloeken, schelden, moorden en branden Stadhouder worden kan, dan zal hij dat kunnen worden door dien kerel! Zijne Hoogheid moet dan ook al niet zoo heel veel met hem op hebben; want vader werkt voor het Hof ook!"

»Nu ja, maar Zijne Hoogheid is eigenlijk toch nog te jong om zich met die zaken te bemoeien. Als hij eenmaal zelf baas is, dan zullen we zien wat hij doet!"

»Laat hij doen wat hij wil, dien Verhoef zal hij toch

nooit vertrouwen schenken, dat weet ik zeker! Het is wonder dat hij nog hier in Den Haag wonen mag, ja! Ik zie hem nog eens buiten ons gewest zetten. Want waar hij maar eenigszins kan, daar scheldt en raast hij op de partij van onzen Raadpensionaris, dat het meer dan erg is!"

Jan lachte even en zoodra Gerrit dat zag vroeg deze: »Waarom lacht-je?"

»Wel, Gerritje, ik meen dat dezelfde Meester Jan, dien je nu verdedigt toch ook wel eens een veer bij je heeft moeten laten. Tenminste, Govert Spaan gaf je meestal gelijk, en deze geeft niet gelijk, als het niet in het voordeel van Zijne Hoogheid en is!"

»Vindt gij Meester Jan dan zoo slecht?"

»Weet ik het? Ik weet wel, dat Jan en alleman meeschreeuwt, al naardat het mode is: »Vivat Oranje!" of »Leve Meester Jan!" Weet je wat ik geloof?"

»Laat hooren welk geloof je er op nahoudt!"

»Ik geloof, dat we heel wat meer in ons marsje moeten hebben dan nu om uit te maken wie eigenlijk het Land moet besturen!"

»Dat is een goed geloof, Jan! Maar kijk, al werkt mijn vader nu ook al voor Meester Jan, ik zou toch wel willen, dat we alweer een Prins-Stadhouder hadden. Vader zegt: dat geeft hier in Den Haag veel meer vertier; het wordt er drukker en levendiger door!"

»Levendiger en drukker zeker; maar meer welvaart, dat geloof ik niet. De mannen, die nu aan het roer zijn, zijn de mannen van de duiten, en ze durven een' aardigen stuiver verteren ook. Dat komt zoo in hun' kraam te pas. De vrienden van den Prins en zijn over het algemeen zoo rijk niet!"

Onder dat gesprek waren ze de Groote Kerk reeds voorbij en in het Westeinde gekomen bij het zoogenaamde Hof van Spanje. De Katholieke kerk, die tegenwoordig daar gevonden wordt, draagt in den mond van het volk nog wel den naam van Spanjaardskerk.

Dat Hof van Spanje was een van de aanzienlijkste huizen van Den Haag en misschien reeds in de 15de eeuw, of nog vroeger, door een der heeren van Assendelft gesticht. Toen heette het dan ook nog het Huis van Assendelft. Het had het voorkomen van een kasteel en werd ook versierd door eenen toren. De algemeene ingang was door eene groote poort. Sloeg men die in dan kwam men achter het huis en zag men ook terstond den prachtigen tuin, die er bij behoorde. Men vertelt zelfs, dat die tuin zóó groot was, dat er weiden in waren in welke men het vee kon zien grazen.

De eigenaar van dat huis scheen elders te wonen, althans van 1653 tot den eersten November 1660, was het geheel, of gedeeltelijk bewoond door den Raadpensionaris Johan De Witt.

De beide knapen liepen dus ook de poort in en Gerrit liet den grooten ijzeren klopper op de achterdeur vallen.

Jan van der Wissel, de eenige knecht van De Witt, deed open en vroeg wat ze wilden.

»Hier is een briefje van Malet, den zilversmid. Ik ben zijn zoon en ik kom eene doos zilverwerk halen!" zeide Gerrit. De knecht ging met het briefje naar binnen, doch kwam weldra terug met de boodschap, dat Mevrouw De Witt het nog niet ingepakt had en dat ze maar wat wachten moesten.

»Mogen we dan wat in den tuin gaan kijken?" vroeg Gerrit.

»Gaat je gang! Maar niet snoeien, hoor-je!"

»Snoeien? Wat meen je daarmee?"

»Dat wil zeggen: niets plukken en opeten, begrepen?"

De knapen beloofden dat en liepen den tuin in. Ze vonden hem groot, heel groot zelfs; maar het was in den laatsten tijd erg regen- en stormachtig geweest.

De dreven en dreefjes waren glibberig en nat; de bloembedden verwilderd; de boomen bijna geheel ontbladerd en de vruchtboomen van hunnen last beroofd. Te snoeien viel er eigenlijk niemendal, of het moesten wat knollen en wortelen zijn! Van roode en witte kool, andijvie, selderij en beetwortels zouden ze vanzelf wel afblijven.

»Men kan wel zien, dat Zijne Edelheid gaat verhuizen! Niet veel eêls, hoor!" zeî Jan.

»Dat vind ik ook. Kom, ga mee, dan gaan we wat aan de poort staan, dan zien we de boertjes en boerinnetjes van de Maandag-markt naar het Westland terugkeeren!" sprak Gerrit.

»Ben je al eens in het Westland geweest?"

»Ja, tot Loosduinen; maar verder niet!"

»'T moet een mooi land zijn, zeggen ze!"

»Of het! Willen we eens net doen, als de jongens van mijnen buurman?"

»Dat en weet ik niet! Wat doen die dan?"

»Die leggen elke week wat geld weg en bewaren dat een heel jaar, om in de maand October te 's-Gravesande eens druiven te gaan eten!"

»Dat doe ik! En Govert zal het ook wel doen!" zeide Jan en wilde nog meer zeggen, doch de knecht kwam en zeî: »Wat drommel, jongen, waar zit-je? Ik dacht dat je in den tuin waart. Gauw, Meneer De Witt moet je spreken!"

Gerrit volgde den knecht.

»Moet jij die doos halen, knaap?" dus vroeg De Witt toen Gerrit met Jan van der Wissel aankwam.

»Ja, Uwe Edelheid!"

»Zoo; pas dan maar op dat je er op straat niet naar kijkt; want dan kon je wel eens wat kwijt raken! Dus, voorzichtig, hoor. En zeg aan je vader, dat ik het liefst niet vóór November terug heb, en dat ik dan in de Hofstraat woon! Dag, jongen!"

De Raadpensionaris deed de deur dicht en Gerrit ging met zijne doos weg.

»Klip-klap-klepper-de-klep-klip-klap!"

»Gauw, gauw," riep Jan, die Gerrit zag aankomen, »gauw, gauw, haast-je! Daar komt Zijne Hoogheid met gevolg te paard aan!"

Gerrit vervoegde zich bij hem en begreep nu waar dat paardengetrappel vandaan kwam, dat hij zoo pas gehoord had.

De Prins en van Zuylenstein reden voorop, dan volgden de heeren van Heenvliet, vader en zoon en nog vele andere voorname heeren. Verscheidene dienaars en knechten sloten den trein. Naast het paard van den Prins liepen een paar prachtige hazenwinden en de andere heeren hadden er ook naast hunne paarden loopen. De bedienden droegen hazen en konijnen. Men was in het Westland op de zoogenaamde lange jacht geweest, en dat men niet voor niemendal die moeite gedaan had, bewees de groote hoeveelheid wild, die mede gedragen werd. Voor een der vensters van De Witt's huis, nam de Prins heel beleefd zijnen hoed af, en werd hierin gevolgd door van Zuylenstein en Heenvliet. De Ritmeester Buat scheen het te vergeten, of te veel moeite te hebben met zijn paard, dat

verschrokken scheen te zijn van eene kar met vaten beladen en nu gedurig steigerde.

»Waar zou de Prins op de jacht geweest zijn?" dus vroeg Gerrit.

»Wel, in het Westland. Je weet zeker toch wel, dat Zijne Hoogheid daar vele bezittingen heeft. Te Honselaarsdijk heeft Mevrouw de Prinses-weduwe een prachtig huis waartoe uitgestrekte landerijen behooren. En bij dat huis is een tuin en een bosch waarin de tuin van het huis van Assendelft wel wegschuilertje spelen kan!"

»Ja, he, en met wilde beesten er in?"

»Ook al! Het moet er meer dan mooi zijn! En als we eens naar het Westland gaan, dan moesten we dat Honselaarsdijk eens opzoeken! Het zal de moeite wel loonen!"

»Dat dunkt me! Maar is het voor ieder te zien?"

»Als de Prinses of de Prins er niet is, meen ik van ja!"

»Nu, afgesproken dan! Het eerste uitstapje dat we maken, zal naar Honselaarsdijk zijn!"

Met dat besluit scheidden de twee vrienden van elkander en ging ieder zijnen weg. Govert zeide later, dat hij ook van de partij zijn wilde.

Het duurde evenwel twee jaren eer ze een potje bij elkaar hadden om eens een rijtoertje te gaan maken.

Om het gezelschap wat op te vroolijken hadden de drie knapen, die nu al zoo zachtkens aan geene jongens meer waren, hunne zusters en nog een paar andere buurmakkers en buurmeisjes mede genomen.

Men had twee wagens gehuurd.

Maar geen Jan-pleizier van onzen tijd hoor!

Zeker hebt ge wel eens boerenwagens gezien waarmede men het hooi uit de weide en de vruchten van het veld haalt. Wagens op houten onderstellen en zonder veeren

of lederen riemen. Hebt ge ze gezien? Welnu, stelt u twee zulke wagens, maar dan net geschilderd voor, dan weet ge op welke manier onze voorouders uit spelerijden gingen.

Op den voorsten namen onze drie vrienden met hunne zusters plaats. Met den voerman mede gerekend zaten ze er met hun negenen in. De zijstukken en wielen waren groen geverfd en met gele en roode biesjes afgezet. Op het krat stonden oranjeboompjes, leliën en rozen door elkander geschilderd en daaronder in zwarte letters met witte randjes:

»Weleer stont hier de Orangienboom alleyn op gheplant,
End' daaronder ghestelt: Vivat Oranje! Prins van ons lant!
Maar toen onse Heeren Staten dat loflijk werck volbrochten,
Hebb' ick, Ariën Krelissen, die met Lelys end' Rosen doorvlochten."

De tweede wagen, die de overige tien personen van het gezelschap bevatte, was geel geverfd en rood met groen afgezet. Op het krat stonden verscheidene voorwerpen afgebeeld. Men vond er een kraaienden haan, een boer, die maaide, een kleermaker aan het werk en een paar pronkerig gekleede meisjes. Dan zag men ook nog een' zinkenden wagen op zee en een haai, of zoo iets, dat op een afschuwelijk zeemonster geleek, gereed om den wagen, die met hulp-roepende menschen beladen was, zoo maar in te slokken.

En onder dien hoop verf van allerlei kleur, want veel meer was het niet, las men:

»De hanen craeien,
De boeren zayen,
De Snijders naeien,
De meijskens draeien.

Maer met deus Wagen op de zee.
Is yder voor de wilde haeien.
Dus dat ghij doen end' laten moet.
O Mensch, bedenck togh wat ghij doet."

Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat de jongelui, zoodra ze maar op den Loosduinschen weg waren, niet nalieten allerlei vroolijke liedjes uit te halen. Weldra echter zagen ze in de verte eene lijkstaatsie zich langzaam voort bewegen. Het was die van een Roomsch-Katholiek, die zeker gewenscht had dat zijn stof te Eik-en-Duinen mocht rusten.

»Toen al op Eik-en-Duinen begraven?" vraagt ge.

Ja, zeker, en ik antwoord u op die vraag: »Toen zelfs nòg!"

Hoogstwaarschijnlijk had de buurt Eik-en-Duinen reeds eene kerk of eene kapel vóór er in Den Haag eene was, en nog in 1556 stond daar het kleine kerkje op een eilandje dicht bij den weg, omringd door vriendelijk geboomte. Zelfs stonden de pastoors en kapelaans dezer kerk zoo in hoogachting bij de Graven van Holland, dat zij behoorden tot de vier Priesters, die bij beurten den dienst in de Hof-kapel te 's-Gravenhage kwamen verrichten en alsdan bij den Graaf of de Gravin het middagmaal gebruikten. Doch toen de Hervormden hier in Holland de meerderheid kregen en de Katholieken te nauwernood geduld werden, besloten de Staten van Holland den 2den September 1580, omdat de kerk te Eik-en-Duinen hoognoodig herstelling behoefde, *dat bij advys van de Magistraat van den Hage de kerke tot Eykenduinen gedemolieerd* (afgebroken) *zal werden, alzoo de Staten verstaen dat die kerke tot Eykenduinen onnodig is, en daerom niet gerepareert zal werden.*"

De kerk werd hierop tot afbraak voor honderdtachtig gulden verkocht en niettegenstaande de kerkmeesters, geholpen door de bewoners der buurt, den Staten aanboden die 180 gulden te betalen, als ze dan hunne kerk maar houden mochten, het baatte niet, ja, ze kregen zelfs ten antwoord dat ze eene poene of boete van vijftig ponden en veertig grooten zouden moeten betalen, als ze niet zorgden, dat de kapel vóór Kerstmis tegen den grond lag.

De kerk werd alzoo afgebroken tot op een klein gedeelte na, dat er tegenwoordig nog staat, en de begraafplaats bleef behouden. Vele Katholieken, die in Den Haag niet in, of om eene van de kerken wilden begraven worden, bevalen aan de achterblijvenden, tenminste als er geld genoeg was, dat hun stof in de gewijde aarde van het vriendelijk gelegen Eik-en-Duinen rusten zou.

Hoewel geen der spelerijders tot den Katholieken godsdienst behoorde, hadden ze toch eerbied genoeg voor de smart van andersdenkenden, die eenen geliefden doode naar zijne laatste rustplaats droegen, om door hun levenslustig gezang niet eene te schrille tegenstelling met hunne smart te maken, ja, wat meer is, stapvoets reed men den stoet voorbij en bracht den doode, door het afnemen van de hoeden, den laatsten groet.

Zoodra ze evenwel buiten het gezicht gekomen waren, begonnen de jonkmans alle mogelijke moeite te doen om door koddige gezegden, of vroolijke invallen den somberen indruk, dien de lijkstoet gemaakt had, te verdrijven. Dat kostte echter niet weinig moeite; want, vooral bij de meisjes kwam het bijgeloof, of eene zekere vrees niet weinig de harten in onrust brengen. Eerst toen men Loosduinen over was, begon er meer vroolijkheid te komen, en nauwelijks had Jan dat gezien, of hij besloot bij de

eerste brug de beste, die ze zouden over trekken, eens te heulen.

Eene heul is eene steenen brug over een water, en daar zoo'n brug noodzakelijk op een gewelf moet gemetseld zijn, zoo is ze in het midden altijd hooger dan aan het begin en is er voor rijtuigen, zoowel als voor voetgangers van een rijzen en dalen sprake. Nu was het in dien tijd de gewoonte, dat de spelerijders, als ze op zulk eene heul kwamen, den kroes eens lieten rondgaan, een liedje uithaalden en elkander omhelsden. Dit vreemde gebruik, dat in Walcheren onder de boertjes en boerinnetjes nog bestaat, ja, denkelijk ook wel in andere, ook eenigszins afgelegen streken van ons land, is zeker ontstaan uit de gewoonte om, als men in eenen wagen zit en tegen eene hoogte rijdt, zich ergens aan vast te klemmen ten einde niet achterover te vallen. Misschien ook heeft het bijgeloof, dat vroeger zeer sterk was, er niet weinig de hand in gehad.

Zoodra zag Jan, die vooraan zat, dan ook geene heul, of hij riep zoo hard hij kon: »Heul! Heul!"

De kroes ging vroolijk rond; men omhelsde elkander en lustig klonk het lied van Starter:

»Is dit niet wel een vreemde gril?
'T sou hier goed haver saeyen sijn:
'T geselschap is dus wonder stil,
In 't midden van de Wijn:
De Wijn die yeders hart ontfonckt,
En alle swarigheyt verlicht,
Daer by sit men nu noch en pronckt
Met een beveynsd gesicht!
Ey, waerom, doch dus stom en bedeckt?
Door goe vreughd, wierd de deughd, noyt bevleckt;
Hey, wilt dat staken,
En u vermaken

Met al wat lust verweckt,
Wij sijn in 't soetste van ons jeughd,
Int alderschoonste van ons tijd,
Ey, dat wy die niet sonder vreughd
Dus klanckloos worden quyt!
Wanneer den grijsen onderdom
De groente van ons jeughd verdort,
Dan komen al ons lusten om,
Ons vreughd wert opgeschort.
Dus wel an, laet ons dan, wijlmen mach,
En de tijd, sullix lijd, tot den dagh
Recht lustigh wesen;
Vreughd word ghepresen
En 't lachen int gelagh."

Toen men dit lied uitgezongen had, legde de voerman de zweep over de paarden en stootend, hortend en schokkend ging het verder den weg naar Naaldwijk op.

Bij Hondsholredijk besloot men een poosje te rusten en, als men toegelaten werd, dan zou men het huis en den hof van den Prins eens gaan zien. De paarden konden dan zoo lang op stal staan in de uitspanning, die men daar in de nabijheid vond.

Bij het komen aanrijden hadden ze niet gezien, dat er voor een van de ramen van het huis een bleeke knaap stond, die het vroolijke gezelschap bijna met tranen in de groote oogen aankeek.

Het was Zijne Hoogheid.

De tafel lag vol boeken in perkamenten banden; een looden inktkoker stond op de tafel waaraan een heer zat te schrijven, en een ledige stoel met gemakkelijke zitting en rugleuning wees de plaats aan waar de Prins nog zoo even gezeten had.

»Hebt ge uwe Latijnsche opstellen al af, Willem?" vroeg de heer terwijl hij even van zijn schrijfwerk opzag.

blz. 78.

»Neen, Zuylenstein, ik en heb nog geene letter ervan op papier gezet!"

»Bedenk toch, Willem, dat ge wat voort moet maken! Nog een luttel aantal dagen en de vacantie is om!"

»Ja, Zuylenstein, de tijd vliegt voorbij, als ik geene hoofdpijn heb!"

»En wat zou de hooggeleerde Borneus zeggen, als ge uw werk niet af en hadt?" vroeg van Zuylenstein, die deed, alsof hij den Prins niet verstaan had.

Zijne Hoogheid zweeg en bleef uitkijken.

»U hoort me immers wel?" vroeg de gouverneur nu.

»Zeker hoor ik u, Zuylenstein. Maar mag ik u eens eene vraag doen?"

»Natuurlijk, Willem!"

»Zijt gij ook jong geweest zonder iets van de genoegens der jeugd gesmaakt te hebben?"

»Ik was gezond en sterk, Willem!"

»Lacie, ik en ben het niet! Mij passen de genoegens niet! Toen ik nauwelijks loopen kon en de geneesheeren het met elkander nog niet eens en waren, of ik wel vijf jaar oud worden zou, moest ik al leeren! Ach, altijd, altijd leeren!"

»Maar gij hebt toch ook uwe uren voor de uitspanningen, Willem!"

»Zeker heb ik die. Maar het zijn er ook uitspanningen naar! Kom eens hier, Zuylenstein!"

De gouverneur stond half onwillig op en kwam voor het raam staan.

»Kijk," zei Willem en wees op den weg, »kijk die twee jongens daar eens! Wat ranselt de een zijnen hoepel en wat kracht en gezondheid liggen er op die volle wangen! En de ander slaat den drijftol. Kijk me dat ding eens een eind voortvliegen. Wat loopt hij het na! Klets!

Ai, daar vliegt de tol over de sloot! Arme jongen! Maar neen, kijk, kijk dan toch eens, Zuylenstein, hoe hij daar over die sloot springt en zijn speelgoed uit het gras op zoekt. Daar gaat hij terug en alweer van voor af aan! Zoudt ge niet denken, dat zulk spel mij meer passen zou dan altijd gebogen te zijn over boeken, wier perkamenten banden bijna dezelfde kleur hebben als mijn gelaat?"

»Zulk spelen zou u niet passen, Willem! Een vorstenzoon en is geen burgermanskind!"

»Lacie, neen! Als dat eens waar was! Kijk, dan zat ik misschien inplaats van in eene deftige karos met bleek gelaat, ongezonde leden, onhandig als een pasgeboren kind en met een oudmannetjes-gezicht, in een van die speelwagens, die daar aankomen. Zuylenstein, een vorstenkind heeft al een heel onpleizierig leven!"

»Uwe Hoogheid heeft vandaag weer eene ontevredene bui! Als ge eenmaal ouder zijt dan zult ge blijde zijn, dat ge in uwe jeugd zooveel geleerd hebt!"

»Ouder zijn! Hoe oud kan ik worden, Zuylenstein?"

»Het leven der menschen, ook dat van vorsten, is in de hand des Heeren, Willem!"

»En als ik ouder word, Zuylenstein, wat zal ik dan doen met al wat ik geleerd heb?"

Van Zuylenstein zweeg.

»Nu, en weet ge het niet?" vroeg de prins.

De gouverneur greep de koude, magere hand van den armen knaap, keek hem trouwhartig in de oogen en zeide: »Als gij ouder zijt zal uw volk zich gelukkig rekenen zulk een wijs vorst te hebben!"

»Ge meent dus dat ik...."

»Eenmaal Stadhouder zult worden, ja, misschien meer dan dat!"

Willems oogen fonkelden als diamanten, zijne bleeke wangen werden met een gloeiend rood overtogen en hartstochtelijk riep hij uit: »Als ik wist dat dit waarheid was, dan zou mijne vreugdelooze jeugd mij niet hinderen, dan zou ik werken, werken! Maar.... ge vergeet meester Jan, ja, dien vergeet ge, Zuylenstein!"

»Meester Jan is toch ook sterfelijk, Willem!"

»Even als ik; maar hij is krachtiger!"

»En meester Jan en de zijnen kunnen niet altijd het volk in zijne begeerte wederstaan. Geloof me, Willem, er zal een tijd komen, dat het volk de banden en boeien verbreekt, de Staatsche partij vernietigt en.... hoor, overal, overal zal het klinken, als nu uit den mond van die vroolijke spelerijders:

Al isser ons prinsje noch so cleyn! Hoezee!
Alevel sal hy stadthouder sijn! Hoezee!

Werkelijk hadden de jongelui, zonder te bevroeden dat ze door den jongen prins beluisterd werden, dit deuntje aangeheven toen ze voor de uitspanning uit de wagens stapten.

En de Prins?

Och, de knaap wist zelf niet hoe hij het had, zoo hadden hem de woorden van zijnen gouverneur en het liedje der levenslustige spelerijders getroffen.

»Ik zal eens gaan vragen of het huis en de hof te zien zijn!" zeide Gerrit en kwam naar de poort.

De prins schoof het raam op om te hooren wat die jonkman te vragen had.

»Goeden morgen, vriend!" zei hij tot een' knecht, die op het geklop de poort opendeed. »Goeden morgen, vriend! Kunt ge me ook zeggen of het huis en de hof te zien zijn?"

»Neen," was het antwoord, »die en zijn niet te zien.

Zijne Hoogheid is hier sedert een paar weken, en dan mag ik niemand hier toelaten!"

»Dat spijt me," zei Gerrit.

»Ja, vriend, mij spijt het ook voor jelui, maar wat nu niet en kan, dat kan nu niet! Goeden morgen!"

Plof, daar ging de poort voor Gerrits neus dicht.

»Mogen we, mogen we, Gerrit?" riepen eenige meisjes, die hem tegemoet geloopen waren.

»Neen, de prins is er en dan wordt niemand toegelaten!"

Lange gezichten en geroep van: »Hoe jammer!"

»Mogen we niet, Gerrit?" riepen de anderen nu weer.

»Neen, Zijne Hoogheid is er!" zeide een der meisjes.

»Wel, wel, wat heb ik daar een spijt af! Moeder zei me gisteren nog: »Kind, die in het Westland geweest is en het huis Honselaarsdijk met zijnen hof waarin zulke mooie vijvers zijn en waarin zelfs wilde dieren in hokken opgesloten, gevonden worden, niet gezien en heeft, die is naar Rome geweest en heeft den Paus niet gezien!" sprak Gerrits zuster op vrij luiden toon.

De Prins verstond het en zich tot Zuylenstein wendende, zei hij: »Wat dunkt u er van, zullen we dien luiden maar eens toestemming geven?"

»Als Meester Jan er maar niet achter en komt en meent dat ge zulks gedaan hebt om het mindere volk op uwe hand te krijgen!"

»Lig ik dan nog meer aan boeien dan de koningstijger, dien ik onlangs gekregen heb? Ik tart den Heer Raadpensionaris! Ik wil nu eens toonen, dat ik op mijn eigen goed Heer en Meester ben!"

Hierop nam hij een koord, dat in eenen hoek van de kamer hing en trok er aan.

Er klonk een schel in den gang.

Een kamerdienaar trad binnen, boog beleefd en vroeg in het Engelsch: »Heeft Uwe Hoogheid gescheld?"

»Ja, George," antwoordde de Prins in dezelfde taal. »Er zijn menschen geweest, die gevraagd hebben Huis en Hof te zien. Zeg aan Jan, dat hij hun vrijheid geven kan voor den Hof!"

»Goed, Uwe Hoogheid," zei de kamerdienaar.

De Prins ging weer bij het raam en zag dat de jongelui, niettegenstaande de eigenaar van de uitspanning alles deed wat hij kon om het gezelschap te bewegen een oogenblik te stallen, reeds op de wagens plaats namen om weg te rijden naar Naaldwijk.

De poort ging open; Jan trad er uit en:

»Vort, Bruintje!" zei de voerman van den voorsten wagen en deze rolde heen.

»Ho, ho, ho!" riep Jan.

De voerman, die meende dat er zeker iets aan het tuig haperde, haalde aanstonds de teugels aan en vroeg eenigszins verschrikt: »Wat is 't? Zit er iets niet goed?"

»Zijne Hoogheid heeft u verlof gegeven den Hof te zien!" riep Jan.

»Hoezee! Hoezee! Gelukkig! He, dat is prettig!" klonk het nu van beide wagens.

In een oogenblik waren ze omgekeerd en stonden ze voor de uitspanning.

De paarden werden van de wagens losgemaakt en in stal gebracht.

De meisjes streken met de handen de haren glad en de kleeren netjes.

De jonkmans poetsten het stof van hunne hoeden en mantels.

Men kon niet weten, ziet ge, de Prins was thuis, of men hem in den Hof niet zien zou!

En dan, nu ja, dan kon men er toch zoo verhabbezakt niet uitzien!

Dan zou Zijne Hoogheid misschien wel denken, dat ze uit de gemeenste achterbuurten kwamen.

Eindelijk was men met al die toebereidselen klaar en stapte het heele gezelschap, tot de voerlui er bij, de poort in.

Ze wandelden zoo stemmig, zoo deftig, alsof ze naar de kerk gingen en zoo even nog niet geheuld hadden.

Zelfs praatte men fluisterend, alsof de boomen en bloemen anders kwaad zouden worden, dat men zoo'n leven maakte.

De tuinknecht, die meeging, legde het gezelschap alles uit.

»Daar wandelen er nog twee!" zeide Govert.

»Dat zijn de Prins en zijn Gouverneur!" antwoordde de knecht.

»Wat is Zijne Hoogheid dan gegroeid in die twee jaren?" fluisterde Gerrit zijn vriend Jan in het oor.

De knecht had het evenwel verstaan en zeide: »Ja, Zijne Hoogheid wordt heel lang!"

»Ik geloof, dat hij dezen kant opkomt," sprak Jan. »Zouden we niet teruggaan?"

»Wel, waarom?" vroeg de knecht. »Zijne Hoogheid heeft u toch verlof gegeven, niet? Hij zou het misschien onaangenaam vinden, als we terugkeerden. Hij en is niemendal trotsch, al kijkt hij niet heel vriendelijk!"

Werkelijk naderden de Prins en de Gouverneur het gezelschap, dat eerbiedig groette.

De twee beantwoordden den groet.

Aanvankelijk schenen ze verder voort te willen gaan; maar Zijne Hoogheid was de aandrang om met die burgerlieden eens een paar woorden te wisselen, te machtig

en zich omkeerende, vroeg hij: »Komt gij allen uit Den Haag of van elders?"

»Wij komen uit Den Haag, Uwe Hoogheid!" antwoordde Gerrit, hoewel niet zonder haperen en blozen.

»Zoo! Ge treft eenen mooien dag weer! Hebt ge de diergaarde al gezien?"

»Neen, Uwe Hoogheid!"

»Laten zien, hoor, Arend!" zeî hij tot den tuinknecht en zich hierop weer tot het gezelschap wendende, vroeg hij: »En doet ge dikwijls zulk een rijtoertje?"

»Neen, Uwe Hoogheid, we zijn geen van allen hier nog in het Westland geweest! Alleen de voerlui hebben het tochtje dikwijls gemaakt!" sprak Jan.

»Zoo! dan de oogen maar den kost gegeven en genoten al wat er te genieten valt. Ik wilde wel eens in uwe plaats zijn en ook eens zoo vrij en ongedwongen, met eene gezondheid als die van u, de genoegens van den jeugdigen leeftijd smaken. Maar stil, wat is dat?"

Van de zijde van de diergaarde klonken verwarde stemmen en een geroep van: »De tijger! de tijger!"

Het gezelschap stoof naar alle kanten uit elkander en vooral de meisjes maakten een geweld dat hooren en zien verging.

De Prins bleef staan en vroeg aan een toesnellenden knecht: »Wat is er te doen?"

»Uwe Hoogheid, de koningstijger heeft een zijner tralien doorgebroken!"

»En is hij het hok uit?"

»Neen, Uwe Hoogheid!"

»Welnu, waartoe dan dat geschreeuw? Zorg er voor, dat hij er geene tweede uitkrijgt!"

Na dit gezegd te hebben, begaf hij zich kalm en bedaard

naar de diergaarde en zag den tijger bezig ook op de andere tralies zijne reuzenkrachten te beproeven.

»Uw stok, Zuylenstein,'' beval de Prins zijn gouverneur, die hem gevolgd was en nauwelijks had hij dien beet, of hij hief hem op en gaf er den tijger zulk een geweldigen slag mede op den neus, dat het dier brullend van pijn achter in zijn hok kroop.

Onder deze bedrijven kwam de neger, die met het toezicht op de wilde dieren belast was, aan en weldra zat het vreeselijke dier andermaal achter de tralies, en wel achter zulke, dat hij deze niet verbreken kon.

Langzamerhand kwam het uit elkander gestoven gezelschap weer bij elkander en toen men hoorde, dat er harder geschreeuwd was dan de zaak wel verdiende, kreeg men moed genoeg de kleine diergaarde binnen te gaan, om daar de gevangen koningen der bosschen doodbedaard te bekijken. De Prins was intusschen verdwenen en liet zich ook niet zien, toen de spelerijders met een: »Vivat, Oranje!" de poort uitgingen en de wagens lieten inspannen om hun rijtoertje te vervolgen.

Eerst des avonds laat kwamen ze alweer door het Westeinde Den Haag binnen en bij het scheiden verklaarden ze allen uit éénen mond: »Nog nooit zooveel pleizier gehad! Dat hopen we eens meer te doen."

Den volgenden dag reed er eene karos uit de poort van het Huis van Assendelft ook den weg op naar het Westland.

Er zat slechts één persoon in.

Enkelen, die zagen wie er in zat, ontblootten het hoofd, doch verreweg de meesten niet.

Het was Meester Jan, en Meester Jan was bij het volk wel gevreesd, niet bemind! Ja, velen hadden wel gewenscht

dat ze met hunne oogen iemand dooden konden zonder daarvoor om hals gebracht te worden. En dan zou dezelfde Meester Jan het zeker niet, zooals nu, levend gebracht hebben tot Hondsholredijk, waar hij zijne karos voor de hooge poort van de Prinsenwoning liet stil houden.

Zijne Hoogheid zat juist over zijne boeken gebogen toen men den Raadpensionaris aandiende.

»Alweer die man! Wat moet hij toch?" bromde hij zachtkens voor zich heen en sprak luid tot den knecht: »George, laat Zijne Edelheid maar hier!"

Weldra trad de Raadpensionaris binnen.

»Goeden morgen, Uwe Hoogheid," zoo begon hij, »zoo druk aan de studie?"

»Goeden morgen, Uwe Edelheid! Zet u!" antwoordde de Prins.

De Witt nam eenen stoel en zette zich vlak tegenover den Prins neer.

»Vlot Uwer Hoogheid het werk nog al?" dus hervatte De Witt het gesprek.

»Nu, dat gaat niet al te best. Het Latijn is geene gemakkelijke taal!"

»Vindt Uwe Hoogheid dat? Waar is de heer Van Zuylenstein?"

»Die is in den vijver aan het visschen!"

»En zeker hebt ge hier nog al veel afleiding ook? Me dunkt, de gouverneur moest zoo wijs zijn Uwe Hoogheid eene kamer te geven, die niet op den weg uitziet. Een student werkt het beste in eene sombere en afgelegen kamer!"

»Och, Uwe Edelheid, met die vlagen van hoofdpijn, die ik zoo vaak heb, als alle licht mij hinderlijk is, zit ik zoo dikwijls in eene donkere kamer, dat ik in de uren

waarin ik niets voel, wel eens wat zien mag van Gods heerlijke schepping!"

»Dat geef ik Uwe Hoogheid toe; maar hier aan de wegzijde is het toch al te druk. Gisteren moeten er hier twee wagens met spelerijders geweest zijn, die u nog al van uw werk hebben afgehouden!"

»Uwe Edelheid wordt op eene andere wijze bediend dan ik. Ik en weet niet wie er gisteren ten uwent geweest is; maar om de rechte waarheid te zeggen zou ik het niet willen weten ook. Misschien als ik eenmaal zoo oud mocht worden als Uwe Edelheid, dat ik er dan ook belang in stellen zal. Nu heb ik inderdaad soms nog sterker trek naar een' hoepel of tol!"

»Uwe Hoogheid schertst. Maar ik zou dat ook niet weten als datzelfde gezelschap hier geene deuntjes had gezongen, die eigenlijk niet gezongen mogen worden!"

»Kan ik dat helpen, Uwe Edelheid? Als de menschen vroolijk zijn kan ik hun toch niet verbieden te zingen? Bovendien of ze een schimplied op me zingen of een ander, wie geeft mij het recht dit te verbieden?"

»o, Uwe Hoogheid moet niet denken, dat ik er mij aan erger! Ik sta boven het volk; mij deert het niet wat ze in dronkemans-buien zingen! Maar er zijn er méér dan ik, die het Land regeeren en die misschien anders denken dan Uwe Hoogheid en ik!"

»Maar wat zullen ze er dan toch in vredesnaam weer van denken?"

»Och, van dat zingen alweer niets, als er van Uwer Hoogheids zijde maar niet iets gedaan wordt, dat doet gelooven dat ge met dat zingen en roepen van »Vivat, Oranje!" nog al wat ingenomen zijt!"

»Ik mee ingenomen, Uwe Edelheid?" vroeg de Prins

verwonderd. »Ik herinner mij niet wat gedaan te hebben dat den Heeren kan toeschijnen als een bewijs, dat ik ingenomen ben met dergelijke zaken!"

»Uwe Hoogheid toont onschuldig te zijn en ik geloof u terstond; maar inderdaad anderen zullen het niet gelooven!"

»Maar wat zullen ze dan toch niet gelooven, meneer de Raadpensionaris?"

»Dat Uwe Hoogheid onschuldig is!"

»Waarom niet?"

»Uwe Hoogheid was gisteren thuis!"

»Dat weet ik!"

»En het is van oudsher de gewoonte, dat Huis en Hof niet voor vreemdelingen of bezoekers van het Westland te zien is, als een van Uwer Hoogheids familie tehuis is!"

»Dat weet ik ook!"

»Juist, men is overtuigd, dat ge dat weet en daarom redeneert men zoo: »Toen die spelerijders gezongen hadden van: Al isser ons Prinsje, enz." heeft Zijne Hoogheid ter belooning daarvan, dien lieden vergunning gegeven den Hof te zien!"

»Die heeren »Men" zijn ergdenkende lieden, Uwe Edelheid, en ik zou haast gaan gelooven, dat voor hen het spreekwoord in de wereld gekomen is: Honi soit qui mal y pense! Uwe Edelheid weet zeker, dat dit door Koning Edward III van Engeland gezegd werd, toen hij in 1350 de ridderorde van den Kousenband instelde?"

»Uwe Hoogheid vergist zich een weinig. Koning Edward zeide dat niet bij de instelling van die orde. Men zegt, dat bij gelegenheid, dat de Koning een' kousenband opraapte, welken door eene der hofdames verloren was, de heeren van zijn gevolg begonnen te meesmuilen en de

Koning hun te gemoet voerde: »wie er kwaad van denkt voedt kwaad in 't hart," maar dan in het Engelsch, ziet u!"

»En gelooft Uwe Edelheid dat »men zegt?"

»Wie al de »men zegt's" wil gelooven, zou wel dagwerk er van hebben, Uwe Hoogheid!"

»Och, zou Uwe Edelheid zoo goed willen zijn, dat ook te zeggen aan de Heeren, die gelooven dat ik gisteren met zeker doel die lieden den Hof heb laten zien? Uwe Edelheid heeft veel invloed en zij zullen u gelooven!"

De Witt beet zich op de lippen; hij voelde zich door dien knaap overwonnen.

Maar hij liet er voor het overige niets van blijken en zeide: »Als ik Uwe Hoogheid hiermede eenen dienst kan bewijzen, volgaarne. Evenwel op ééne belofte van Uwe zijde!"

»En deze is?"

»Dat ge om te studeeren eene andere kamer zoekt; want inderdaad, ge wordt hier te veel afgetrokken. Zoo lang als ik nu met u in gesprek ben, heb ik gezien, dat ge uwe oogen niet hebt kunnen afhouden van die twee vliegers daar!"

»Uwe Edelheid spreekt waarheid! Het is zoo! Ik zou dolgraag ook eens zoo'n boog oplaten!"

»Boog is Haagsch, Uwe Hoogheid! Men zegge: vlieger, even als alle andere menschen. Men zou anders te Rotterdam, Dordrecht, Leiden of Amsterdam denken, als Uwe Hoogheid dat zeide, dat Uwe voogden u te veel met de Haagsche straatjongens lieten omgaan!"

»Ik dank Uwe Edelheid voor die aanmerking. Maar zouden we nu niet eens even gaan zien of van Zuylenstein het maal al gevangen heeft!"

»o, Met zeer veel genoegen!"

»Zou u ook willen visschen?"

»Heeft Uwe Hoogheid hengels beschikbaar?"

»Zooveel als u wil! Hengels met plombs om op het gevoel te visschen, hengels met snoekhaken, hengels met dobbers, hengels met zijden koordjes, hengels met touw, Uwe Edelheid heeft maar te kiezen!"

»Het schijnt dat Uwe Hoogheid veel vischt!"

»Ik houd van visschen! Meer dan van Latijnsche opstellen!"

»Nu, ik houd er ook wel van! Maar zaken gaan voor!"

»Schade, dat ik ook niet denken kan als Uwe Edelheid. Maar 'k hoop dat het later wel komen zal! En doet ge me het genoegen het middagmaal met ons te gebruiken?"

De Witt begreep niet hoe hij het had! Waren daar straks die gezegden den Prins zoo maar ontvallen, — zoo maar ontvallen zonder erg, en had hij geen grief tegen hem? Of speelde hij den onnoozele?

De Raadpensionaris besloot van de uitnoodiging gebruik te maken; wie wist, of hij het Prinsje dan toch niet eens op een gezegde vangen kon.

Beiden gingen naar den vischrijken vijver legden in, haalden op, sloegen aas aan, doch.... vingen niets.

Maar nòch gedurende het visschen, nòch gedurende het middagmaal mocht het den Raadpensionaris gelukken hèm te vangen, die meer waard was dan al de visschen in den vijver, ja, meer waard dan al de visschen in de gezamenlijke vijvers der Vereenigde Nederlanden.

Om vier uur kwam de karos van De Witt voor.

De Prins bracht hem tot aan het portier.

»Nu, Uwe Hoogheid, tot ziens! En denk eens aan hetgeen ik gezegd heb van de kamer aan de wegzijde,

Ondertusschen dank voor den genoegelijken dag, dien ge mij bezorgd hebt!" zeide De Witt en stak zijne hand naar den Prins uit.

»Aan de kamer zal ik denken, Uwe Edelheid," sprak de Prins en de aangeboden hand vattende vervolgde hij: »Aan mij intusschen de eer van uw bezoek! Ik hoop maar dat ge, als ge nog eens visschen komt, eene betere vangst moogt hebben! Mijne gebiedenis aan mevrouw De Witt!"

Het portier ging toe; de karos rammelde langs den weg en de Prins zocht zijne kamer op om een paar brieven te schrijven; een aan Zijn' Koninklijken oom Karel en een aan zijn nichtje Mary, de dochter van den Hertog van York. Met deze is hij later ook in het huwelijk getreden.

Aan heel zijn uiterlijk was het te zien, dat hij tevreden over zichzelven was en toen van Zuylenstein de opmerking maakte dat het bezoek van den Raadpensionaris hem goed scheen gedaan te hebben, vroeg de Prins: »Had u gedacht van niet?"

»Na al wat ik van een en ander gehoord heb, meende ik te moeten gelooven, dat hij u met zijne zoogenaamde vaderlijke hartelijkheid bitter gegriefd, ja, wat meer is, beleedigd had!"

»De Raadpensionaris heeft mij èn beleedigd èn gegriefd! En toch ben ik vroolijk? En wilt ge weten waarom?"

»Natuurlijk, Willem, zeer graag!"

»Welnu, ik heb hem schaakmat gezet: hij kon zich niet verroeren of bewegen en alleen door een valschen zet te doen, heeft hij het op de been gehouden tot op het oogenblik dat hij heenging. Maar, van schaken gesproken, de dag is toch te ver om en het is niet meer

de moeite waard te studeeren, willen we een partijtje maken?"

Van Zuylenstein stemde toe en beiden zaten spoedig aan het schaakbord.

En zoo willen we hen thans verlaten en de karos van De Witt achterna snellen.

Daar is ze!

Wippen we er even in, even maar!

Wat bromt de man, die er in zit?

»Als ge nog eens komt visschen hoop ik dat ge eene betere vangst moogt hebben!"

»Dat zei hij en.... waar zag die mislukte visscherij op? Op het gesprek van heden morgen, of, op de visscherij in den vijver? Waarlijk, ik schaam mijzelven te moeten bekennen, dat een twaalfjarige knaap mij zooveel hoofdbrekens kost! Ik heb op mijne lippen gebeten en dat heeft hij gezien! En ik heb op dat strakke gelaat niets gezien! Altijd in ééne plooi, altijd even koud en stroef! Inderdaad, ik heb het vader in alle vertrouwen gezegd, — ik heb het mijn' broeder Cornelis gezegd en.... beiden lachten er om, toen ik van dat ongezonde kind, van dien knaap met zijn oud-mannetjesgezicht, getuigde: »Het Prinsje is een diep water, dat ik niet doorgronden kan!"

Misschien dacht De Witt nog wel over dat niet te doorgronden diepe water toen hij in Den Haag kwam, althans hij vergat zijne vrouw de groeten van den Prins te doen, zooals deze verzocht had. — Maar, dat was hem van den anderen kant weer niet euvel te duiden; want »een dag uit visschen" moest de altijd bezige man met »een nacht uit werken" inhalen. En dat deed hij ook met den meesten lust, als hij dan overdag ook maar eens een keertje een heel klein bakvischje had mogen vangen.

Maar nu?

Ik denk dat hij dien nacht onder het werken wel eens een oogenblik zal gepoosd hebben om zijne gedachten te laten gaan over een nieuw soort hengel met een nieuw soort aas, waarmede men wel vangen moest.

VI.

IN DE NIEUWE ZWAEN.

Vóór Graaf Willem II, Roomsch-Koning, in Den Haag, begon met een kasteel te bouwen, schijnt er al een jachtslot bestaan te hebben. Men meent dat dit gestaan heeft op den hoek van de Plaats en den Kneuterdijk of het Groote Tournooi-veld. Dat jachtslot verviel langzamerhand naarmate de gebouwen op het Binnenhof grooter gemaakt of vermeerderd werden. En reeds in 1497 was het oude slot veranderd in eene herberg, die eerst »Sint Joris," daarna »De Draeck," nog later »De Zwaen" en eindelijk »De Oude Zwaen" heette.

Ten tijde van Prins Willem III heette ze »De Oude Zwaen" en was ze de verzamelplaats van de voornaamste ingezetenen van Den Haag.

Daar de zwanen vooral in 's-Gravenhage nog al goed bekend waren, omdat er altijd in den Hofvijver rondzwommen, zoo is het licht te begrijpen, dat er menige herberg een Zwaan tot uithangbord had, en om nu al die dieren van elkander te onderscheiden, begonnen de Hagenaars hun allerlei eigenschappen en hoedanigheden toe te

kennen. Men had nieuwe, oude, witte, zwarte, wilde, tamme en Hofzwanen.

In »de Nieuwe Zwaen", eene herberg in het Westeinde verzoek ik u eens even binnen te treden.

Er is bij het walmend licht van de smeerkaarsen een groot gezelschap zichtbaar, dat nu en dan verdwijnt in groote rookwolken, en weer voor een oogenblik zichtbaar wordt, als de waard uit vrees van anders te stikken, de voor- en achterdeur eens tegenover elkander openzet om wat te »spuien."

In zulk een helder oogenblik zien we, naar we meenen, een' ouden kennis zitten.

We gaan er heen en hooren door elkander de namen van Jan, Gerrit, Govert en Cornelis noemen.

Ze dampen met elkander om het hardst uit de steenen pijpen en hebben ieder een' bierkroes voor zich staan.

De knapen zijn heel wat veranderd en, als we toevallig de namen niet gehoord hadden dan zouden we zeker drie er van niet herkend hebben.

Jan met zijn krullebol is van gelaat niet veel veranderd. Hij is nog altijd dezelfde prettige bakkers-gezel van vroeger en.... ook bij het vak gebleven.

Gerrit Malet draagt de livrei van den Raadpensionaris en Govert die van den Prins. Cornelis Tijssen met den das om den hals, als een touwtje en de losse wollen kleeding, laat ons dadelijk zien, dat hij zeker tegenwoordig zich weinig meer afgeeft met het werk op den korenzolder boven het artillerie-magazijn te Leiden. Hij heeft net zoo lang aangehouden tot hij van grootvader en vader vergunning kreeg matroos te worden.

Er is dus veel veranderd en dat zal ons niet verwonderen, als ik u zeg dat we het jaar 1665 tellen.

Reeds meer dan een jaar zijn we in oorlog met Engeland en die oorlog is niet gelukkig voor ons.

Het had al langen tijd gehangen tusschen Engeland en ons land. Karel II, die zeker redenen van dankbaarheid jegens ons land had, daar men hem, hetzij dan gemeend of niet gemeend, gedurende zijne ballingschap in ons land altijd gastvrijheid had bewezen, was de rechte broeder niet. Hij kon het op den duur met onze regeering maar niet vinden, en eerlijk gezegd, onze regeering met hem niet. Karel hamerde maar altoos op hetzelfde aanbeeld: verheffing van zijnen neef Willem van Oranje tot de waardigheden van zijnen vader.

De regeering van het land deed hem dienaangaande allerlei mooie beloften, ja, ze had zelfs, hem ten gevalle, de Acte van Seclusie vernietigd, maar voor het overige beloofde men veel en deed men weinig. Nu was Karel wel een vorst, die van zijn land goed of slecht te regeeren geene gewetenszaak maakte en die veel meer genoegen in allerlei feestelijkheden dan in staatszorgen vond, maar zoo onverschillig was hij nu toch niet, dat hij zich op den duur door Meester Jan en de zijnen met een kluitje in het riet liet sturen.

Zeer ernstig ontevreden was hij zelfs geworden toen de Regeering aan de predikanten bevolen had de gewoonte: in het gebed, na de preek, voor den Prins te bidden, na te laten. Dit bevel had niet alleen in Engeland, maar ook hier in ons land veel bitterheid verwekt, hoewel men bij goed inzien verbaasd moet staan, dat de partij van den Prins niet inzag, dat de Regeering alles moest in het werk stellen om de verheffing van den Prins tegen te houden, ja, dat ze zelfs genoodzaakt was tot zulke kleinigheden de toevlucht te nemen.

Maar Nederland dreef ook uitgebreider handel dan Engeland, en werd door dien handel van dag tot dag rijker en meer vermogend dan de drie Brittannische rijken.

En de Engelschen werden naijverig; ze misgunden ons den voorspoed, dien we genoten en de macht in Europa, welke van dien voorspoed het gevolg was.

Bovendien kon een Koning op den duur geen' vrede hebben met eene Republiek, geregeerd door kooplieden, wier vaders mogelijk eene eeuw geleden als marskramers het land doorliepen.

Dan gaf de Koning veel, heel veel geld uit, en het Engelsche volk, waarvan nog een groot deel dacht aan de dagen der Republiek onder Cromwells krachtig bestuur, kon hiermede maar geen genoegen nemen, en begon hier en daar teekenen van ontevredenheid te geven.

Karel had ook geene kinderen en de hertog van York, die zijn opvolger zou worden, helde tot Frankrijk, Frankrijks koning en Frankrijks godsdienst over. Dat zette tusschen het Protestantsche Engeland en den vermoedelijken troonopvolger kwaad bloed.

Het was dus meer dan noodig dat het Engelsche volk wat afleiding kreeg.

Geene betere afleiding dan oorlog!

En weer geen betere oorlog dan met de Nederlandsche republiek, het land dat overal inkroop, overal voordeel behaalde en overal vandaan rijkdommen meebracht.

Nu waren de Engelschen evenwel zoo vriendelijk geweest den oorlog te beginnen vóór ze dien verklaard hadden.

Op de kust van Guinea hadden we eenige nederzettingen en een paar eilanden in bezit. Nu was Robert Holmes een Engelsch bevelhebber ter zee in de lente van het

jaar 1664 daar gekomen en had niet alleen elf Nederlandsche schepen genomen, maar ook het eiland Goeree veroverd en eene sterkte beschoten. Vervolgens was hij naar Amerika gegaan en had daar onze eilanden St. Eustatius en Tabago bemachtigd. Toen de tijding hiervan in ons land kwam, werd onzen gezant te Londen aangeschreven terstond naar den Koning te gaan en hem te vragen waarom men dit gedaan had.

»Ik weet nergens af,'' antwoordde Karel heel leuk.

Met dat antwoord stelden we ons evenwel niet tevreden, en op eene slimme wijze wist De Witt een bevel aan De Ruyter, die zich in de Middellandsche zee bevond, te zenden om het verlorene te heroveren.

Hoewel niet zonder veel moeite gelukte het den wakkeren Admiraal dat bevel te volbrengen, doch om Engeland diets te maken, dat de bezittingen aan de kust van Guinea nog niet hernomen waren, lag er nog altijd eene vloot van twaalf schepen in onze havens gereed, om zoo het heette, eerstdaags naar Afrika te zeilen.

Toch scheen de Engelsche Koning de zaak niet te vertrouwen en daar hij ten gevolge van zijne familie-betrekking tot den Prins, en zijn vroeger verblijf in ons land hier nog al veel vrienden had, zoo besloot hij door dezen te weten te komen, of er al wat gebeurd was, dan of er werkelijk nog wat gebeuren moest.

Maar de Witt waakte en het gevolg was dat Karel even wijs bleef.

Intusschen maakte men hier groote toebereidselen tot den vermoedelijken oorlog om niet overvallen te worden. Men had geene andere uitgaven op het oog dan die voor de vloot. En zoo ging het in Engeland eveneens. Beide landen spaarden geene kosten om de vloten te versterken.

Maar nog altijd draalde Karel met ons den oorlog te verklaren. En dat had zijne goede redenen.

Wij dreven een' aanzienlijken handel op de Levant en nu wachtte Karel maar met zijne oorlogsverklaring tot hij die Smyrnasche vloot gepakt had. Zij werd dan ook aangevallen, doch zoo wakker verdedigd en dat nog wel door de koopvaarders zelve, dat den Engelschen slechts drie van de dertig schepen in handen vielen.

»Weet je wat," had men hier te lande toen gezegd, »pakken de Engelschen ons, midden in den zoogenaamden vredestijd, dan pakken wij hen ook! Leer om leer, er zit niets anders op!"

Toen werd Karel boos, beschuldigde ons van vredebreuk en nog vele andere leelijke dingen meer en verklaarde ons den oorlog.

En nu we zoo een weinig op de hoogte der zaak gekomen zijn, willen we tot onze vier vrienden terugkeeren en hooren wat die zoo al te vertellen hebben.

»Eer ik een en ander van mezelven begin te vertellen," zei Cornelis, »moet jelui me eerst eens zeggen wat er zoo al gebeurd is om den eenen in de livrei van den Prins en den anderen in de livrei van Meester Jan gestoken te zien.

»Dat is van mij gauw verteld," zeî Gerrit. »Toen vader later al het werk voor den Raadpensionaris kreeg kwam ik daar dikwijls aan huis. Zijne Edelheid schijnt een goed oog op mij gehad te hebben, althans eens op eenen avond kwam hij bij vader en zeî zoo botweg: »Meester Malet, ge hebt een' flinken borst van een' zoon! Wilt ge mij dien afstaan als knecht, die nu en dan aan tafel bedient en voor het overige mijne klerken in het schrijven van brieven wat behulpzaam is?"

Vader had er in het eerst veel tegen, doch daar Zijne Edelheid bleef aanhouden, stemde hij eindelijk toe en zoo kwam ik bij den Raadpensionaris!"

»En bevalt het nog al?"

»Of het mij bevalt? Nou, of het! o, Het is er zoo'n lieve familie! Mevrouw is de vriendelijkheid zelve; de kinderen zijn lief en, als men zijn best maar doet, dan is er geen beter man voor je op de wereld, dan meneer De Witt. Één ding spijt me maar!"

»Zeker dat hij nog maar altijd op bevel van den ouden heer Jacob De Witt aan Loevestein denkt en daardoor altijd tegen den Prins is!"

»Geraden; maar, dat is dan ook het eenige!"

»Meer dan genoeg," bromde Cornelis en zich hierop tot Govert wendende, zeî hij, »en nou moet jij zeggen hoe je toch bij den Prins gekomen bent!"

»Dat zal ik je vertellen. Toen Gerrit zoo'n mooi pakje aan had kreeg ik er ook lust in en daarom zeî ik op zekeren keer: »Gerrit, als er bij den eenen of anderen heer nog eens zulk een baantje open is, denk je dan eens om me?"

Gerrit beloofde het en door bemiddeling van den Raadpensionaris kwam ik bij den Prins en de Ritmeester Buat is zooveel als mijn baas!"

»En hoe maakt Zijne Hoogheid het?"

»Altijd nog hetzelfde; hoofdpijn en hoesten is aan de orde van den dag. Het is recht verdrietig voor hem!"

»En gaat hij nog al eens uit?"

»o, Dikwijls! Nog maar een veertien dagen geleden ben ik mede geweest naar Dieren, waar Zijne Hoogheid eenige dagen achtereen op de jacht geweest is!"

»En zeker telkens platzak thuis kwam?"

»Je denkt dus dat hij niet schieten en kan?"

»o, Jawel, maar met een' proppenschieter of een kindergeweertje!"

»Ei, denkt je dat? Heb je Zijne Hoogheid wel eens schaatsen zien rijden?"

»Dat heb ik je zelf verteld, dat ik het gezien heb. Hoe zit het met je? Ben je zoo vergeetachtig?"

»'K onthoud niet langer dan van twaalf uur tot den middag. En heb je Zijne Hoogheid al eens te paard zien rijden?"

»Wat Zaterdag, je vraagt naar den bekenden weg! Ja, dat weet je!"

»En 't ging allebeî goed, is 't niet?"

»Goed? Neen, best, zeg dat maar!"

»Precies en zoo is hij in het schieten ook. Zijn schot mist zelden!"

»En heeft hij een geweer als ieder ander mensch?"

»Natuurlijk! Maar laat ik liever wat van die jacht vertellen, dan telkens zulke vragen te beantwoorden. Eén keer zijn we ook op de hertenjacht geweest! Dat was een pretje, maar dat was me ook zoo even een druk daagje. Dicht bij Dieren had de eerste jager een hert ontdekt en nauwelijks had Zijne Hoogheid dat vernomen, of hij besloot met eenige Heeren van zijn gevolg en de Geldersche Edellieden, daar uit den omtrek, dat dier te jagen. Het was Zijne Hoogheid niet aan te zien, dat hij zwak van gezondheid is. Weldra was hij, zoodra hij het hert maar ontdekt had, de voorste van al de jagers. Ik stond buiten het bosch op eene open plek; maar, heer in de wereld wat ging dat er van langs!

Eene sloot! Dat is niets! Wip, er over!

Eene hooge heg! Wat hinder? Kan zijn paard er over

hij zal blijven zitten. 'T moet al heel schotsch en scheef gaan, als hij niet in den zadel blijft!

Hoogte op, hoogte af! Diepte in, diepte uit!

Langs smalle paden en over breede dreven!

Langs doornheggen en langs hoog opgaand geboomte!

Voort! Voort!

Het schuim bedekt den bek van zijn paard! De hoeven jagen het stof omhoog, werpen de kluiten uit elkaar of slaan vonken uit de keien!

Zijne Hoogheid ziet niets dan het hert, en als het een oogenblik zich achter doornheggen of ruigte bevindt, dan ziet hij niets dan die doornen en die ruigte.

Het paard ziet niets; het rent maar voort; altijd voort, in wilde vaart met lossen teugel....

Een knoestige eik, door een' najaarsstorm half uit den grond gelicht, spreidt één zijner getakte wortels boven de aarde over het pad uit....

Plof!

Het paard valt en Zijne Hoogheid tuimelt er overheen.

Dat redt het leven van het gejaagde hert! Want eer Zijne Hoogheid is opgestaan en het paard opgeholpen heeft, is het wild uit het oog. Gelukkig had Zijne Hoogheid zich volstrekt niet bezeerd en toen hij mij het naast bij zag, riep hij mij en vroeg: »Heb je mijn paard zien struikelen?"

»Jawel, Uwe Hoogheid!"

»En mij er overheen zien vallen?"

»Ja, Uwe Hoogheid!"

»Nu, ik en heb mij gelukkig nergens bezeerd en mijn paard is er ook heelhuids afgekomen. Vertel het daarom aan niemand, verstaat ge?"

Ik beloofde het en heb mijn woord gehouden. Des

avonds schijnt hij het evenwel zelf verteld te hebben, althans den volgenden morgen wist iedereen het. Dien dag werd er niet meer gejaagd.

Ik was blij; want ik ben nog nooit zoo moede geweest, en nauwelijks lag ik op bed of ik sliep.

In den vroegen morgen evenwel werd ik al gewekt.

»Hei, Govert! Govert!"

Het was de valkenier van den Prins, die mij riep en omdat hij zoo'n driftige gek is, gaf ik ook maar dadelijk antwoord door te vragen wat hij beliefde.

»Ik belief niemendal, luie zwijns-egel! Ik beveel je op te staan en geen gat in den dag te slapen!"

»En de dorpsklok slaat daar nog maar vier uur en het is nog donker!" waagde ik te zeggen.

»Vier uur is hier in Gelderland zooveel als middag in Den Haag, vat-je! En donker, fratsen, niets anders dan fratsen! Gauw, eruit! Zijne Hoogheid wil om half zes, uiterlijk zes uur, oppad om naar de heide te gaan. Het zal vandaag jagen zijn met staande honden! Gauw hoor, de honden zijn voor jouw rekening!"

Ik stond op en maakte alles zoo gauw als mij maar mogelijk was in orde, en ik schijn dat zoo goed gedaan te hebben, dat de valkenier er niemendal op wist aan te merken, tenminste, hij zeî niets anders dan: »Zoo! zoo'n zwijns-egel kan toch ook nog wel wat anders dan lang slapen!"

Klokke zes stonden we allen gereed en was Zijne Hoogheid al te paard gezeten. Hij wachtte alleen nog maar op zijnen gouverneur om te vertrekken.

Juist verscheen deze op het plein toen we aan de voorpoort een ongewoon leven vernamen.

Wij zagen er allen heen en ontdekten weldra twee

jacht-opzichters van den Prins. Tusschen hen in liep een oude man met erg gehavende kleederen aan. Hij had eene spade in de hand en liep treurig en met gebogen hoofd moeielijk voort. Een der opzichters droeg een koppel konijnen.

Zoo naderde men Zijne Hoogheid, die tóch al wat verstoord, dat het naar zijnen zin een half uur te laat geworden was, kortaf vroeg: »Wat moet dat beteekenen?"

»Wij hebben eenen strooper ontdekt, Uwe Hoogheid!" zeide de eene opzichter.

»Ja, Uwe Hoogheid, op heeterdaad betrapt!" sprak de andere.

»Hij was bezig met naar konijnen te graven, Uwe Hoogheid!"

»Hij had er al twee, Uwe Hoogheid! Hier zijn ze!"

De twee magere konijntjes werden uitgestoken.

»En de spade waarmede hij het deed, heeft hij nog in de hand, Uwe Hoogheid!"

Onder dit gesprek waren wij allen naderbij gekomen, en zagen hoe de oude man niet alleen stond te beven van angst, maar ook van ouderdom.

»En wat moet ik nu met dien man en die twee konijnen doen?" vroeg de Prins.

»Uwe Hoogheid gelieve te weten, dat er zware boete op zulk bedrijf staat!" zei de oudste der opzichters.

»Inderdaad, ik en wist het niet!" antwoordde Zijne Hoogheid.

De oude opzichter haalde nu uit den binnenzak van zijnen rok een vuil, oud boeksken voor den dag en begon op eentonige stem en sterk door den neus te lezen:

»*Conyns-nesten te rooven, ofte naer Conynen te schieten met Bussen ofte met Bogen, ofte in de Bergen naer*

blz. 105.

Conynen te rommelen ofte stommelen, ofte" — hier begon hij nog langzamer en nog sterker door den neus te lezen, — »*Co-ny-nen uyt te del-ven, ofte in de Waranden naer Conynen met Havicken ofte andere Vogelen te vliegen, is verboden op ene poene van twintich Pont voor yder Conyn.*"

»Zoodat deze arme drommel betalen zal?" vroeg Zijne Hoogheid.

»Voor ieder konyn twintig pond, dat is veertig pond, Uwe Hoogheid!" zeide de jongste.

»Is dat zoo, van Zuylenstein?" sprak de Prins en keerde zich tot zijnen Gouverneur.

»Die wet bestaat nog, Willem, alhoewel men in den laatsten tijd begonnen is met wat door de vingers te zien!" antwoordde de Gouverneur.

»Heb-je thuis wel veertig pond, oude schelm?" vroeg de Prins aan den wilddief.

Deze ontblootte het hoofd. Lange grijze haren, een kale schedel met een breed litteeken en een gerimpeld voorhoofd werden zichtbaar.

»Uwe Hoogheid," stamelde hij, »geene veertig penningen!"

»En waarom stroopt ge dan? Ge weet toch dat ge gesnapt kunt worden en dat ge dan ook geld moet hebben om de boete te kunnen betalen?"

»Ik en had er niet op gerekend, Uwe Hoogheid, gesnapt te worden. Honger is een scherp zwaard. Mijn oudje en ik hebben gisteren ons laatste geld uitgegeven!"

»Zoo kallen de misdadigers altijd. Honger en gebrek en ik kan het niet helpen! Wij kennen die luiden wel, Uwe Hoogheid!" zeide de oudste opzichter.

De Prins deed alsof hij het niet en hoorde, doch vervolgde: »Waar woont gij, oude?"

»Op de heide tusschen Hoenderloo en Loenen, Uwe Hoogheid!"

»En leeft ge daar van uwe wilddieverij?"

»Ik leef van den akkerbouw en eene kleine kudde schapen, Uwe Hoogheid! Maar mijne boekweit is door den hagel vernield en mijne schapen zijn het eene na het andere aan eene ziekte gestorven!"

Thans viel het oog van Zijne Hoogheid op het breede litteeken op den kalen schedel en het gerimpelde voorhoofd des ouden.

Hoe komt ge aan dat litteeken?" vroeg hij.

»Uwe Hoogheid wete dat ik gediend heb in het leger voor Maastricht. Bij de bestorming van den 18den Augustus kreeg ik een' sabelhouw van een Spaansch officier. Ik bleef voor dood liggen. Eerst den volgenden morgen toen er een wapenstilstand van eenige uren gesloten was om de dooden, die van weerszijden gevallen waren, te begraven, vond men mij nog levend. Ik wist het zelf niet meer en hoe ik hersteld ben is mij nog altijd een wonder!"

»Welnu, oude, voorloopig scheld ik u de boete van veertig ponden kwijt en de twee konijnen kunt ge houden. Ik zal naar u laten vernemen, en als alles uitkomt zooals ge verteld hebt, dan zult ge op uwen ouden dag niet meer uit stroopen moeten gaan om in uw sober levensonderhoud te kunnen voorzien. Zoo ik hoop zullen de Heeren Staten mij nog wel zooveel macht gelaten hebben, dat ik een wakker soldaat van mijnen roemrijken en doorluchten grootvader, een weinig goeds mag doen. Mag ik uwen naam weten?"

»Ik heet Egbert Korstensz, Uwe Hoogheid!"

»Wilt ge dien naam aanteekenen, van Zuylenstein? Gij,

oude, ge kunt heen! En nu, mijne Heeren, we hebben reeds al te lang gemard! Willen we gaan?"

De stoet zette zich in beweging, de oude man zag den Prins na en mompelde: »God zegene hem!"

Een paar dagen later kwam het uit, dat de oude Egbert waarheid gesproken had en terstond kreeg hij van Zijne Hoogheid een ledigstaand huisje op Het Loo en het baantje van portier.

»Nou, Gerrit, als jouw baas daar achter komt, wie weet of er dan voor den Prins geene schrobbeering op zit," zeide Jan.

»Och, kom, daarover moest je nu zwijgen, asjeblief! Laat Govert maar verder vertellen!"

»Ja," zei deze, »ik ben uitverteld. Ik zou alleen kunnen zeggen, dat we weer behoorlijk in Den Haag terug gekomen zijn! Maar nu moest Cornelis eens vertellen wat hem zoo al overkomen is!"

»Welnu, daaraan wil ik wel voldoen," zei Cornelis, »maar daar het slecht spreken is met eene droge keel, zal ik eerst ereis eens even laten inschenken en er eens stoppen. Hei, Karelsen, hei, vier kannetjes oud!"

De waard kwam weldra zijne gasten bedienen en nadat Cornelis eerst eene wolk rook als van een kalkoven uitgeblazen en een flinken teug bier genomen had, begon hij aldus:

»Je weet dat ik eene zuster heb, die Antje heet. Kort nadat Jan en Gerrit bij me in Leiden geweest waren, kreeg mijne zus kennis met Willeboord Leinse, een Zeeuw, die met een Middelburgschen student was komen overwaaien. Een half jaar later was ze er al mee getrouwd. Hij was van zijn ambacht zooveel als stuurman op een' Oost-Indievaarder, maar voor eene verandering eens knecht

geworden bij den zoon van een der heeren aandeelhebbers in de Compagnie. Dat leven beviel hem niet.

Hij kon het niet langer dan acht maanden in Leiden houden en zeide toen den student »hadie," dat zooveel wil zeggen, als: ik ga er van door. Hij nam Antje mee en mij had hij zooveel van de zee verteld, dat ik tegen vader zeî: »Vader, ik zou wel met Antje en Willeboord mee willen en ook terzee varen!"

»Wel, goed, mijn jongen, doe dat," zei vader.

En ik mee, asjeblief!

Wij kwamen te Vlissingen aan toen de Engelschman zoo'n beetje leelijk begon te doen en onze koopvaarders zoo maar wegpakte. Dat vonden ze in heel ons land niet prettig, maar in Vlissingen ook niet, dat verzeker ik je.

Eens op eenen avond dat Willeboord zoo zeî: »Antje, we hebben hier in eenen gekken tijd ons ankertje laten vallen; het is dood in de pot," werd onverwachts de bovendeur open gedaan en riep er een: »Ben ik hier ook terecht bij stuurman Willeboord Leinse?"

»Jawel," riep Willeboord terug, »kom er maar in als je wilt!"

En de man kwam binnen.

Hij was een zeeman, dat zag men dadelijk, en zeker niet ouder dan Willeboord. Later hoorde ik dat hij nog een jaar jonger en nog maar drie en twintig jaar oud was. Hij had lang blond haar, volle, blozende wangen, een klein kneveltje en oogen, kerel, oogen als een leeuw. En lang was hij ook.

»Goeden avond samen," zeî hij.

»Goeden avond," zeiden wij.

»En ken je me niet, Willeboord?" vroeg hij.

Willeboord keek hem eens aan en zeî: »Wel zeker, meneer!

Je bent de jonge Cornelis Evertsen! Je vader is Vice-Admiraal!"

»Je raadt het, Willeboord! Je raadt het! Maar raad nou ook ereis wat ik hier kom doen?"

»Ik wou dat je me een schip kwam brengen! Ik zit hier leelijk omhoog!"

»Weet je wel dat de Engelsche kapers onze schepen voor den neus weghalen, Willeboord?"

»Daar heb ik ondervinding af. Als dat niet waar en was, dan zat ik nou al lang in de Middellandsche zee, of was ik op weg naar de Oost!"

»Dus je wil zooveel zeggen als...."

»Als dat ik graag weer een schip zou willen hebben!"

»Je kunt er een krijgen!"

»Welk, als ik vragen mag?"

»Je kunt eerste stuurman worden op »de jonge Leeuw"!"

»Ei, ei, en waar vaart die op? Op de Oost?"

»Neen!"

»Op de Oostzee of de Levant?"

»Ook al niet!"

»Op de West, op Groenland, de kust van Guinea, Spanje of Noorwegen?"

»Je bent er nog al niet, Willeboord!"

»Wat drommel, man, ik heb, geloof ik, alle landen van de wereld op genoemd! Zeg het dan maar!"

»Ben je al lang in Vlissingen terug?"

»Wel een maand of twee, denk ik! Maar ga zoo lang zitten!"

»Evertsen ging zitten en zeî toen: »Heb je nog niet gehoord van de »Compagnie" die hier opgericht is?"

»Neen, ik ken geene andere dan de Oost- en West-Indische!"

»Er zijn er meer, Willeboord! Hier is er eene opgericht onder naam van »Directie der particuliere kruisserie" En weet je wat die ten doel heeft?"

»Neen, daar en begrijp ik geen steek van!"

»Ik zal je 't zeggen. Als de Koningsmoorders een van onze koopvaarders zien, dan is het: »Kip, ik heb je," en je bent ingerekend, maat! Je ligt zoo vast als een schip voor zeven ankers."

»Ja, ja, dat weet ik. Die Krijt-eters zijn schavuiten!"

»Dat zijn ze. En nu zeggen de heeren van de »Directie der nieuwe equipage"...."

»En pas zeide je »der particuliere kruisserie"?"

»Stil, 't kind heeft twee namen! Hindert dat? Die heeren dan zeggen: »We doen botje bij botje! Koopen twee of meer schepen en zetten daar mannen op, die tegen de Engelsche koopvaarders ook zeggen: »Kip, ik heb je!" En komt er bijgeval een koningsschip, pas op, dat je als een onderdanige dienaar je vlag strijkt. Je geeft het je erwten van bakboord en je boonen van stuurboord en, als het niet anders en kan, nog wat sabelolie op den koop toe! Wat zeg je?"

»Dus zooveel als kapertje spelen?"

»Zooals je het noemen wilt. De mannen krijgen aandeel in den buit, die gemaakt wordt en het schip en heet niet »kaperschip", dat is te gemeen! Neen, het heet, — kun je lange namen onthouden?"

»Dat gaat nog al!"

»Best, het heet heel deftig commissie-vaarder!"

»En »de jonge Leeuw" zal dan zeker zoo'n commissie-vaarder zijn?"

»Dat heb je geraden, man!"

»Ei, ei! En de kapitein op »de jonge Leeuw" heet?"

»Cornelis Evertsen, de Jonge!"

»Top, kapitein, ik ben uw stuurman! Wanneer aanboord?"

»Morgen aan den dag!"

»En wanneer onder zeil?"

»Ja, dat en weet ik niet! We moeten de bemanning nog bij mekaer scharrelen. Maar, dat is gauw genoeg gebeurd. Aan elken vinger tien! De Vlissingers zijn liefhebbers van zulke baantjes!"

»Geen wonder! Maar, zeg, kapitein, ik heb hier zooveel als een zwager zitten. Die op-eter is zestien jaar oud en zestien jaar lang eene landkrab geweest. Kan hij mee?"

Willeboord wees op mij.

»Ben je niet bang, jongen?" vroeg kapitein Evertsen mij.

Dat was eene vraag op den man af, maar ik besloot onbewimpeld te spreken en ik zei: »Ik en weet het niet, kapitein! Ik en heb nog nooit op zee gevochten!"

»Zoo, dus te land wel?" vroeg hij.

Nu, dat kon ik niet ontkennen en daarom zei ik ook: »Jawel, kapitein, dikwijls genoeg! Ik heb blauwe oogen gegeven en blauwe oogen gekregen!"

»Je kunt mee! En als je maar door de zeeziekte heen bent, dan zal je je boter niet van je boterham laten halen, wel?"

»Neen, kapitein! Maar ik zal boter bij een ander halen en zelf mijn geld in den zak houden!" antwoordde ik.

»Toe maar, dat belooft veel! Maar," — en hier werd de kapitein zoo ernstig, dat ik er onder mijn wollen buisje raar van werd, — maar, pas op, d o e ook veel! Lafaards kunnen we niet gebruiken! De Engelschen mogen »Koningmoorders", of zooals je zwager ze noemt »Krijt-eters" zijn, ik geef het je gewonnen, maar lafaards zijn ze niet; ze vechten als leeuwen. En daarom hebben we op onze

commissie-vaarders geen praters, maar »doenders" noodig!"

Hierop wendde hij zich tot Willeboord en zei: »Stuurman, morgen om acht uur aanboord van »de jonge Leeuw." Ze ligt in het dok bij dien grooten West-Indievaarder. En kun je voor dien tijd nog een paar mannen opduikelen, doe het dan. Hoe meer hoe beter! Hebben we er te veel voor »de jonge Leeuw" goed, »de Eendracht" ligt ook voor ons klaar! Dus, tot morgen dan. Wel te rusten, stuurman! Wel te rusten, vrouw Leinse! Wel te rusten.... hoe heet-je?"

Hij vroeg mij dat en ik noemde mijnen naam.

»Nu, wel te rusten dan, Cornelis! Oók aanboord met je zwager, hoor!"

Ik zei: »Jawel, kapitein," en of hij het gehoord heeft dat en weet ik niet, want hij had de klink van de deur al in de hand.

Zoodra kapitein Evertsen weg was, zei Willeboord: »Vrouw, ik ga dadelijk naar »het gouden Botje". Daar vind ik zeker lui, die meegaan. Cornelis zal je gezelschap houden!"

Willeboord ging ook weg en ik bleef met Antje alleen. Ze begon leelijk te huilen en om haar te troosten zei ik: »Maar Antje waarom huil je nou? Een kaper-stuurman kan op zijn hoogst opgehangen worden, als de Engelschen hem te pakken krijgen!"

»o, Ophangen, ophangen," gilde ze. »En is dat niet erg genoeg?"

Ik werd er mee verlegen en om haar wat kalmer te maken, zei ik zoo: »Nu ja, ik noemde daar ook ineens het ergste. Ze kunnen hem doen ra-vallen, kielhalen of radbraken ook! Dat hangt er maar van af...."

Jawel, ik geef het te zeggen, hardop te zeggen wat je hoort, als er een mager speenvarken gekeeld wordt; want zoo schreeuwde Antje, en daar ik ten einde raad was en niet meer verzinnen kon wat te zeggen, nam ik tot een ander middel mijne toevlucht. Er stond eene kan koud water op de tafel en die liet ik tusschen haar jakje in heelemaal leegloopen. Toen sprong ze op, greep de tang, schold me voor »gemeene schavuit" en legde de tang er over, dat me alles groen en geel voor de oogen werd, en.... ze was beter, heelemaal, heelemaal beter! Maar ik nam me in alle stilte voor nooit meer huilende vrouwen te troosten! En zegt eens, dat ik geen gelijk en had!"

Zijne vrienden zaten het uit te schreeuwen van den lach en riepen: »Of je gelijk hadt! Vertel maar verder!"

»Ik denk dat het zoo om en bij elf uur zal geweest zijn toen Willeboord thuis kwam en vertelde, dat hij er al vijftien gevonden had, die van de partij zouden zijn, en toen we den anderen morgen aanboord van »de jonge Leeuw" kwamen, waren we met ons allen zes en veertig koppen sterk. Ja, nog dienzelfden dag kwamen er uit Middelburg, Veere, Zoutelande en Westsouburg, en eer de week om was waren we met ons driehondervijftigen. Uit alle plaatsen van Zeeland waren ze gekomen, en als kapitein Evertsen niet gezegd had: »Stop, genoeg!" ik geloof dat er wel duizend zouden gekomen zijn: want in Zeeland groeien de kapers als paddestoelen. Er was dus volk genoeg om twee commissie-vaarders uit te rusten en spoedig gingen we het zeegat uit. Ons schip telde twee en twintig stukken, en »de Eendracht" had er twee en dertig. Cornelis Evertsen voerde bevel over allebei. En nou zal je misschien zeggen waarom ging hij, als bevelhebber, niet op de grootste schuit; ik zou dat gedaan

hebben! Ja, zie-je, daar komt het weer uit, dat jelui net zooveel van de zeemanskunst weet, als een ketelboeter van tulbandbakken. »De Eendracht" was eene oude, opgelapte kast, die al meer dan twintig jaar dienst had en »de jonge Leeuw" was spiksplinter nieuw. Ze lag op het water als een zwaan in den Hofvijver en danste op de golven als eene Fransche »poerlemadam" op een glad vloertje. Het houtwerk zag er uit als een kabinetje van Zijne Hoogheid; de tuigage was zoo stevig en flink als een versche bot in boter gebakken, en het koperwerk glom als een spiegel. En zeilen dat ze kon, geen voorbeeld van! Zie-je, dat alles zegt me zoo wat zou ik zeggen. Maar nou op reis! We gingen het Oostgat uit en de Noordzee op. Den eersten, dien we beetkregen was een Engelschman, die een vrachtje hout in Noorwegen had wezen halen, en nog dien eigen dag kregen we een' Groenlander te pakken, die vol zat met traan. De Engelschen urmden, kermden en steenden, maar Evertsen zei: »Jawel, boontje komt om zijn loontje! Een knappe kerel ben je als je vrij komt." Wij zett'en de gevangen Engelschen met eene goede boterham bij zich op Helgoland aanwal en stuurden de prijzen met vier en twintig man naar Vlissingen. Toen bleven we eene heele week kruisen zonder iets te zien. Maar, 't was op een' Maandag daar riep de uitkijk: »schip in 't gezicht!"

»Dat zal weer wat geven, Willeboord," zei ik.

»Ja," zei hij, »maar ik vertrouw dat spul niet! Ik zie er drie! Ik geloof dat het Engelsche koningsschepen zijn!"

»Dat zal op den loop gaan zijn, of vechten, stuurman!" zei de kapitein. »Wat denk je ervan?"

»Wel, kapitein," antwoordde Willeboord, »we konden

het licht eens probeeren! Maar waar zou »de Eendracht" toch zitten?"

»Weet ik het? Is me dat eene kast! Ze zal zeker voor den dag komen als de danspartij afgeloopen is! Maar, je wilt dus ook maar eens probeeren, hè?"

»Zeker, kapitein! Of u moet van eene andere meening zijn, dan...."

»Loop naar de Franschen! Bakkeleien zullen we, man, zoo mooi, als je 't ooit gezien hebt!"

De drie schepen naderden al meer en meer.

»Er dwars tegen in, stuur!" riep de kapitein.

Willeboord deed het en, ternauwernood waren we zoo ver gekomen, dat we elkander raken konden, of de Engelschen gaven al vuur. Ik wist van schrik niet wat ik deed! Ik en kon maar niet anders dan aan grootvader denken, en ik kneep me eens even in mijn' arm om te zien of ik niet en sliep of droomde.

Bom — bom — bom — bom!

Daar had je het weer!

Maar waar de kogels bleven wist ik niet. Ik en zag of hoorde er geen.

En wij gaven nog maar altijd geen vuur.

Bij de elf kanonnen aan bakboord stonden ze allemaal gereed om ook eens even los te branden. Maar Evertsen gaf het teeken maar niet. Hij wou zeker eens een bijzonder goed schot doen.

Onverwachts, — bom! — daar lag ik, plat op het dek met de beenen in de hoogte.

Bom — bom — bom — daar rolde ik, en met mijn hoofd zoo netjes tegen de verschansing aan, dat mijn knikkerbol »kwak" zei. Het was me een fatsoenlijke opstop-

per, hoor! Ik scharrelde zoo goed en kwaad ik kon op, greep naar een touw en....

Bom — bom — bom — bom — bom!

Plof, daar lag ik weer te tollen en rolde nu met een smak van wat ben-je tegen de affuit van een kanon.

En op hetzelfde oogenblik kwam een Engelsche kogel tegen ons schip aan, dat alles er van kraakte.

Ik rees op, en gevallen ben ik niet meer! Ik was met die twee keertjes door den regel van drieën heen!

»De jonge Leeuw" deed wonder goed zijn best en die drie logge Engelschen konden ons maar niet aanboord komen; want we waren de lui veel te glad af.

Of we pret hadden!

Maar eer we er aan dachten riep Willeboord opeens: »Roer onklaar!"

Dat was leelijker! Er was een kogel tegen gekomen en de splinters vlogen er naar alle kanten af.

Krak — krak — krak, klonk het nu alweer.

»Berg-je! Berg-je!" schreeuwden ze.

Ik vloog zoo vlug als een haas naar de kampanje, hoewel ik zeer goed wist, dat ik daar niet komen en mocht. En pas was ik er, daar ging de groote mast. Doorgeschoten, man, rits middendoor geschoten.

Nu kwamen de Engelschen op ons af.

We konden niet keeren, niet draaien, niet vooruit, niet achteruit!

Het werd een misselijke boel, hoor-je!

»Vuur! Vuur!" kommandeerde de kapitein. »Een jonge leeuw vecht zich dood en een echte Zeeuwsche kaper geeft zich niet over! Vuur! Vuur!"

Het ging er nu van langs met bossen, musketten en kanonnen.

Nu hoorde ik kogels fluiten, ik en weet niet hoeveel.

Daar vloog de hoed van den kapitein.

Er was een kogel middendoor gegaan.

Ik raapte hem op, bracht hem bij Evertsen en zei: »Kapitein, hier is uw hoed! U zou kou vatten!"

Hij lachte, zette hem op en, plof, daar lag hij weer.

»Laat maar liggen," zei hij. »Schiet je buks maar af!"

Ik deed zooals me bevolen was.

Ons dek lag vol dooden en gekwetsten.

»Geef je over! Geef je over!" schreeuwde de Engelschman.

»Stopt dien rabauwen den mond, kerels! Vuur! Vuur!" schreeuwde Evertsen.

De Engelschen kwamen al nader.

Iedereen zag dat er aan geene uitkomst meer te denken viel; want van »de Eendracht" was niets te zien.

»Mannen," riep de kapitein, »er staan drie wegen voor ons open. Ons overgeven, ons doodvechten, of met vriend en vijand in de lucht vliegen! Wat kies-je?"

»Kapitein," zei Willeboord, »ik zou graag nog ereis op een anderen keer op zoo'n commissie-vaarder uit spelevaren gaan. Overgeven is het verstandigste!"

»Geef je over! Geef je over!" riepen de Engelschen weer.

»Vuur! Vuur! Voor den drommel, vuurt dan, kerels!" bulderde de kapitein. »Als we ons dan moeten overgeven, dàn vechten zoolang we kunnen! Vuur! Vuur!"

Daar sloegen de Engelschen de enterhaken uit, klauterden aanboord en....

'T was gedaan!

De bevelhebber der Koningsschepen trad voorop en vroeg: »Waar is de kapitein?"

Evertsen had zijnen hoed opgeraapt en dien opgezet. Hij trad vooruit en zeî: »Om je te dienen! De kapitein

ben ik, en ik geef me met mijn volk over! Aan mijn schip zal je niet veel hebben!"

»Gij hebt u als een held gedragen, kapitein, en de overgave strekt u niet tot schande! Hoe is uw naam?"

»Cornelis Evertsen, de Jonge! Mijn vader is Vice-Admiraal en zal u met zijne schepen binnenkort misschien een lesje geven...."

»Over, over, het schip zinkt!" schreeuwde men.

Nauwelijks was dit geroep vernomen, of we sprongen allemaal op de »Yarmouth", die het dichtst bij ons lag.

Geene vijf minuten nadat het dek ontruimd was, verdween »de jonge Leeuw" in de golven.

Toen we goed en wel aanboord van de »Yarmouth" waren, ontdekten we eerst dat we het kranig gelapt hadden. We hadden toch bijna vier uren lang met »de jonge Leeuw" gevochten tegen de »Yarmouth", die twee en vijftig, de »Diamond," die vier en veertig en de »Mermaid," die acht en twintig stukken voerde.

Wij werden aanboord van de »Mermaid" gebracht en deze zorgde er voor, dat we in Engeland kwamen.

Ieder van ons had zich al voorbereid op eene ellendige gevangenschap; maar wat gebeurt?

Wij zaten in het ruim van een oud schip, dat te Chattam lag, bij elkander, toen er opeens een officier kwam, die zeide: »Staat op! Zijne Koninklijke Hoogheid, de Hertog van York, Admiraal der vloot, komt jelui een bezoek brengen!"

Hij kwam, gevolgd door eene heele vracht officieren en voorname lui aanboord en beval, dat we op het dek zouden komen.

De kapitein met zijnen doorschoten hoed ging voorop,

dan volgde Willeboord en daar achter wij met ons twee en zeventigen.

Evertsen nam, zoodra hij voor den Hertog verscheen, terstond zijnen hoed af en wij volgden zijn voorbeeld.

De kapitein zag erg bleek en onder het afnemen van den hoed beet hij zich de lippen aan het bloeden.

»Zijt gij de kapitein van dien zoogenaamden commissievaarder geweest?" dus begon de hertog.

»Om U te dienen, Uwe Hoogheid!"

»Zoo! En wat is het werk van die commissie-vaarders?"

»Engelschen afbreuk te doen waar men kan en hunne koopvaarders prijs te verklaren, Uwe Hoogheid!"

»Dus zoowat het werk van een' kaper?"

»Hetzelfde werk als dat van de Engelsche schepen onder Robert Holmes aan de kust van Guinea, in Amerika en in de West-Indië, Uwe Hoogheid!"

»Je durft veel te zeggen, man!"

»De waarheid, Uwe Hoogheid!"

»Genoeg, genoeg! En waar vandaan?"

»Uit Vlissingen, Uwe Hoogheid!"

»Dat moet wel! Zulk werk is voor jelui Zeeuwen een goden-baantje! En je naam?"

»Cornelis Evertsen, de Jonge, Uwe Hoogheid!"

»De Jonge, zeg-je? Is er dan ook een »de Oude"?"

»Om u te dienen, Uwe Hoogheid! Cornelis Evertsen, Vice-Admiraal van Zeeland. Hij is mijn vader!"

Thans scheen het oog van den Hertog op den doorschoten hoed te vallen.

»Je hebt een schot door den hoed gehad?" vroeg hij.

»Om u te dienen, Uwe Hoogheid! Ik wenschte wel dat het maar door den kop gegaan was!"

De Hertog glimlachte en vroeg weer: »En je hebt je

volk voorgesteld om het schip in de lucht te laten vliegen?"

»Ja, Uwe Hoogheid! Maar men vond het beter zoo!"

»Cornelis Evertsen, ge zijt een wakker zeeman en uwen naam draagt ge met eere! Een man, als gij zijt, en scheepsvolk als het uwe is, mag hier niet vermageren in het muffe ruim van een afgedankt schip. Ik zal den Koning, mijnen broeder, voorstellen u de vrijheid te geven en naar uw land te laten wederkeeren! Al ben ik uw vijand, ik waardeer in u den moed van den onverschrokken zeeman! Reken voor u en de uwen op mijne voorspraak!"

De Hertog verwijderde zich en toen wij van onzen kapitein nog eens gehoord hadden wat de Engelsche Admiraal gezegd had, ontbrak het er weinig aan, of we hadden geroepen: »Leve de Hertog van York! Leve de nobele Admiraal!"

Een paar dagen later kwam er weer een officier, die onzen Evertsen vijftig gouden Jacobussen terhand stelde met de woorden: »De Koning geeft u om uw moedig gedrag en dat der uwen, de vrijheid allen naar uw land weder te keeren! Hier zijn vijftig goudstukken om de reis te doen!"

Ge kunt begrijpen hoe blij we waren toen we na eene moeielijke reis, gedeeltelijk over zee, en gedeeltelijk over land te Breskens aankwamen en den Vlissingschen toren weer zagen!

o, Man, als je er nog nooit zoo leelijk aan toe geweest bent, dan kan je niet begrijpen wat een prettig gevoel dat is! Twee uren later waren we aanwal en Willeboord en ik tehuis bij Antje, die zich al in den rouw gestoken had, omdat men verteld had dat »de jonge Leeuw" in den grond geschoten en met man en muis vergaan was.

Maar pas waren we goed en wel wat met mekaer aan

het praten, of daar kwam onze kapitein binnenstuiven, schreeuwende: »Heb je 't al gehoord? Heb je 't al gehoord?"

»Wat, kapitein?" vroeg Willeboord.

»Dat onze schoone vloot onder Wassenaar totaal verslagen is?"

»Wat? Waar? Wanneer, kapitein?"

»Den dertienden Juni heeft Wassenaar de Engelschen bij Noord-Voorland aangetast. Reeds in het begin van het gevecht sneuvelde de Luitenant-Admiraal Cortenaar en zijn opperstuurman, de lafaard Ate Intes Strinstra, die bij afwezigheid van den kapitein, het bevel voerde, ging in de lij loopen en voerde niemendal uit!"

»Dat komt er van, als men een' officier van het leger aan het hoofd van de vloot plaatst," zeide Willeboord.

»Nu ja, dat was verkeerd; maar Wassenaar heeft gevochten als een leeuw, tot zijn schip door eigen kruit in de lucht vloog. Hij heeft gedaan wat hij kon!"

»En toen?"

»Wel toen ging die ellendige Ate Intes Strinstra met de Admiraals-vlag van Cortenaar op den loop! Dat bracht zooveel verwarring, dat er aan een gevecht niet meer te denken viel. Dertien van onze schepen zijn den vijand in handen gevallen. Tromp en mijn goede oom Jan hebben gedaan wat zij konden. Mijn oom bracht tien schepen behouden op de Maas. Hoor je 't op de M á á s?"

»Ja, kapitein!"

»En aan de Maas ligt Den Briel! Hoor je 't, DEN BRIEL?"

»Ja, kapitein!"

»En toen mijn brave oom daar aanwal stapte, — o, had ik die Briellenaars hier, hier voor mijne knuisten, ik zou ze op hunne ongure koppen timmeren tot ze voor mijne

voeten lagen te brullen van pijn!" riep de kapitein en het schuim stond hem om den mond.

»Bedaar, kapitein, bedaar!" riep Willeboord en gaf hem een glas water, dat in één dronk geledigd werd.

»Bedaren, bedaren! Zeg dat woord niet, Willeboord, zeg dat woord niet! Ik en kan niet bedaard zijn. Die Briellenaars hebben mijnen oom geranseld, hoort ge 't, geranseld als een' hond! Ze hebben hem lafaard gescholden, — een glas water, een glas water!"

Willeboord gaf het en het water was weer in één slok verdwenen.

»Ze hebben hem in het water gesmeten! Ellendige lafaards, die ze zijn!"

»Dat 's gemeen, dat 's gemeen!" zeiden we alle drie te gelijk.

»Ja, liederlijk gemeen, en dat dan de Heeren Staten-Generaal nog niet zien en willen waar het gebrek schuilt!"

»Welk gebrek is dat dan?" vroeg Willeboord.

»Één hoofd van de vloot moet er zijn! Een Stadhouder, die Admiraal van de vloot is! Dan zal het niet langer en zijn: zooveel hoofden, zooveel zinnen!"

Hier had Cornelis wat hard gesproken. Verscheidene lieden hadden zich om het tafeltje der vier vrienden geschaard en luisterden belangstellend toe.

»Ssst, Cornelis, niet zoo hard, maat," fluisterde Jan hem in het oor. »Ze moesten eens denken, dat je oproer wilt maken tegen de regeering!"

»Noemen ze dat hier oproer maken tegen de regeering? Nu, dan durven ze in Vlissingen nog anders van wal steken, Asjeblief! Maar ik zeg niet, dat ik dat riep, dat riep kapitein Evertsen!"

»Jawel, jawel, dat riep kapitein Evertsen! Maar je deedt

net, alsof je er zelf mee ingenomen waart!" zeî Jan alweer en gaf Cornelis een wenk met de oogen, dat er onder de luisteraars ook verklikkers waren. »En dat ben je toch niet, wel?"

»Dat en weet ik nog niet! Maar om op kapitein Evertsen terug te komen. Toen zijne woede wat bedaard was, vervolgde hij: »Mijn oom heeft natuurlijk terstond voor zijne betrekking bedankt en daar had hij gelijk in. De Staten-Generaal hebben hem wel in het gelijk gesteld, ja, hem openlijk om zijn moed en beleid geprezen, maar daarmee is de zaak niet afgedaan. En vader is in zijne plaats benoemd. Mooie geschiedenissen, hé? Ik begin heusch hoe langer zoo meer te wenschen, dat de kogels, die me door den hoed gingen, een duim of wat lager gevlogen waren. En wat ik zeggen wil, morgen kan je het aandeel van den buit krijgen. De prijzen zijn verkocht. We hebben den man een' mooien duit, maar van vooreerst weer uitzeilen zal wel geene sprake zijn. »De Eendracht" en is ook nog niet terug. Die was missschien al in de handen van de Engelschen eer wij er in vielen. Dus, tot morgen! Ik wensch je alle drie den vrede!"

De kapitein ging weg en wij bleven nog lang praten over den ongelukkigen uitslag van het gevecht, zoodat we eerst laat naar bed gingen. Ons aandeel in den buit viel inderdaad mee, en zoodra ik de duiten beet had, maakte ik aanstalten om er wat van naar Leiden te brengen!"

»Ei, ei, dus Cornelis zal potter worden van zijn ambacht," zei Gerrit Malet.

»Neen, Gerrit, geen potter! Grootvader wordt oud, zieje; hij kan niet te best meer werken en nu wil ik hem en grootmoeder een plaatsje koopen in Jeruzalem!"

»Nog al in de buurt ook!" zeide een zeer slordig en

vuil persoon, die daar in de nabijheid stond te luisteren. Het was dezelfde op wien Jan zoo even het oog gehad had.

»Wie legt daar weer een ei in 't zakje?" vroeg Cornelis verstoord.

»Ik, Prinsenmaat, ik!" sprak de kerel. »Weet je wat je doet? Stuurt er je Prinsje ook heen, dan is hij ver genoeg van honk en zal hij hier geen onrust meer stoken!"

Cornelis deed alsof hij dit niet hoorde en zei tegen de anderen: »Jeruzalem is een hofje in Leiden op de Cellebroedersgracht en gesticht door een zekeren Wouter Coman Isbrandsz. Bij uiterste wilsbeschikking bepaalde hij dat hier mochten wonen dertien eerbare, oude mannen, die van tijdelijke goederen verstoken zijn. De stichter stierf te Jeruzalem in 1462 en het hofje zelf werd eerst op Sint Pieters kermisavond in 1467 betrokken."

»En nou is er plaats genoeg in voor Zeeuwsche kapers, oproermakers en Prinsjesmannen," sarde de vuile kerel.

Dat was Cornelis te veel.

»Wel jou slordige, wanhaven sluiper en gluiper," riep hij en stond op om hem een' muilpeer toe te dienen.

De ander was evenwel spoedig tusschen het volk en den tabaksrook verdwenen.

Dit voorval maakte ook een einde aan de samenkomst der vier vrienden. Jan en Cornelis gingen naar de Spuistraat, Govert naar het Hof en Gerrit naar het Hofspui.

De gluipende kerel, door Cornelis terecht een wanhaven sluiper genoemd, volgde onzen Gerrit op eenigen afstand om te zien waar hij heenging, en toen hij hem de woning van den Raadpensionaris zag binnentreden, bromde hij: »o, Hij hoeft nergens meer heen te gaan; 't is zoo al mooi genoeg!"

Hij ging hierop naar de woning van den eersten geheimschrijver van De Witt en deelde hem mede, wat hij gezien en gehoord had.

Den volgenden morgen wist de Raadpensionaris door dezen waar Gerrit Malet den vorigen avond geweest was. Natuurlijk was er voor gezorgd, dat alles met de zwartste kleuren geteekend werd. De Witt zeide alleen op dit alles: »Och, ik weet wel dat er ontevredenheid bestaat, men behoeft mij dat alles niet zoo haarfijn uit te leggen. Wij zullen er wel een schotje voor schieten!"

»Gerrit," zeî hij 's middags toen Gerrit hem met een bundel papieren naar de Vergaderzaal bracht, »Gerrit, men heeft mij van u gezegd dat ge een toebackshuislooper wordt. Is dat zoo?"

Gerrit keek vreemd op en bloosde.

Daar hij inderdaad er geen gebruik van maakte en den vorigen avond voor het eerst in zijn leven in zulk een huis geweest was, antwoordde hij: »Men heeft Uwer Edelheid dan wat wijs gemaakt!"

»Zoo! Ben je dan gisteren avond niet in »de Nieuwe Zwaen" geweest?"

»Ja, Uwe Edelheid! Ik zou daar met mijne vrienden Jan Cornelissen en Govert Spaan, een ouden Leidschen kennis ontmoeten, die onder kapitein Cornelis Evertsen op een' commissie-vaarder gediend heeft!"

»En die daar in dat huis te midden van allerlei slag van volk zijne Prinsgezindheid niet weinig te luchten gehangen heeft, nietwaar? Of is dat niet zoo?"

Gerrit vertelde den Raadpensionaris nu in korte trekken al wat er voorgevallen was en toen hij dat gedaan had, zeide De Witt: »ik vertrouw u meer dan den man, die voor verklikker gespeeld en vergeten heeft alles wat er

gebeurd is aan te brengen. Van alles wat ge me van die kaapvaart verteld hebt, is mij niets gezegd. Maar toch zoudt ge mij een genoegen doen u niet meer in zulke huizen te begeven. Wilt ge uwe vrienden ontmoeten, welnu, doe dat dan ten huize van Goverts of Jans vader, of in »de Oude Zwaen". En nu, mij geef hier de papieren!"

De Raadpensionaris ging de vergaderzaal binnen en Gerrit keerde terug, in zichzelven brommende: »Ik zal Jan, Govert en Cornelis toch waarschuwen voor dien verklikker. Wij zouden ons leelijk in perijkel kunnen brengen! Gelukkig dat Zijne Edelheid niet zoo slecht en is als zijne aanhangers wel vertellen!"

VII.

HET „KIND VAN STAAT".

Het is Maandag den 12den April 1666.

Het is koud en guur. De Noordenwind jaagt natte sneeuw, hagel en regen voort. De straten en pleinen van Den Haag zijn één groot modderbad en op de markt, waar anders bij mooi, droog weer zoo'n prettig gewoel, zoo'n bezige drukte kan heerschen, staan de kramers onder de druipende zeilen in hunne kraampjes voor de waren, die 'er op eene toonbank te koop liggen, van verveling en ergernis een deuntje te fluiten of te razen op dat akelige weer. Maar fluiten en razen brengen geene koopers op de markt.

»Het is me tegenwoordig een ellendige boel, Teun," zegt Jan, de visscher, tot den man, die met zijne kraam naast hem staat.

Beiden zijn handelaars in gedroogde schollen en haring en behooren te Scheveningen thuis.

»Ja, man," zegt de ander, »dat komt er van! Het is eene straffe des hemels, dat zeg ik je! Ons land en is geen christenland meer. Ze verkoopen ons aan Frankrijk! En wie doet dat? Kijk, man, ik en ben niet rijk; mijn heele schat bestaat uit dat beetje gedroogde scholletjes en dit weinigje haringen. Maar ik zou dit alles er voor over hebben, als ik dien Beëlzebub, eens te pakken kon krijgen. Ik zou hem meenemen naar Scheveningen; ik zou in een bootje van den wal gaan en hem midden in de Noordzee kopje onder doen duikelen met een' molensteen om zijn' hals!"

»Zeg niet Beëlzebub, zeg »zonen Belials", Teun! En.... neemt ze allemaal mee, allemaal jongen! Wiens schuld is het dat de markt verslapt en dat er zoo weinig omgaat? Engelands schuld, ja, omdat het oorlog met ons heeft. Maar Engeland en zou geen oorlog met ons hebben als de Prins maar Stadhouder was!"

Daar naderde een jonge knecht in de livrei van De Witten zonder erg floot hij, terwijl hij tegen de buien optornde:

»Al isser ons Prinsjen noch so cleijn! Hoezee!
Alevel sal hij Stadthouder zijn! Hoezee!"

Zoodra hij bij de kraam van Teun kwam en de gedroogde schollen en scharren zag, werd zijn trek zoo groot, dat hij ophield met fluiten en vroeg: »Hoeveel voor dat bosje scharretjes?"

»Acht stuivertjes, man, acht stuivertjes! Het is mijn

eigen geld nog niet eens, maar met zulk weer zet ik maar zoo goedkoop mogelijk af!"

»'K geef je vijf grooten," zeide de knecht, die niemand anders dan Gerrit was.

Nu schijnen de Scheveninger vischverkoopers en vischverkoopsters ten allen tijde het recht gehad te hebben om driemaal meer te vragen dan de waarde, en de menschen, die dan afdingen, de gemeenste scheldwoorden naar het hoofd te werpen, zonder daarvoor ook maar ooit gestraft te worden.

Dat had ook nu plaats. Nauwelijks toch had Gerrit gezegd: »'K geef je vijf grooten," of daar begon Teun: »Wel, jouw akelige aap van Meester Jan! Ben je zoo kaal dat je een fatsoenlijk mensch zoo af durft dingen? Houdt je baas je zoo krap, dat je als een schooier moet bieden? Steekt Meester Jan dan al het geld, dat hij voor zijn verraderij trekt, alleen in zijn zak? Kijk, ik wou nog liever!"

Wat Teun liever wou zei hij niet, maar hij liet er aanstonds op volgen: »Vier stuivertjes, man, geen duit minder!"

Gerrit ging door zonder iets te zeggen, doch hij was nauwelijks de kraam van Jan voorbij of Teun riep: »Nou, kale muis van meester Jan, neem maar mee! En zeg aan je baas, dat ik zijne vrouw vier bosjes scharretjes geef, als hij d'r zichzelven ophangt!"

En Gerrit kocht de scharren, omdat hij op de markt geen schandaal wilde maken, anders, — zijn bloed kookte hem genoeg.

In de Vlamingstraat werd hij achterhaald door een, die hem op den schouder tikte.

Gerrit zag om, herkende den wanhaven kerel uit »de Nieuwe Zwaen" en vroeg: »Wat moet jij?"

»Die visscher, bij wien je die scharretjes gekocht hebt, was een groot vriend van Meester Jan, hé?"

»'T raakt je niemendal," zeî Gerrit en stapte door.

»Aap van Meester Jan!" riepen de straatjongens.

Gerrit keek niet om. Hij wist wel wien dat geroep gold.

Pof, daar kreeg hij een' vasten sneeuwbal tegen het hoofd en omkijkende wie dat deed, kreeg hij er nu een van den anderen kant, en weer hoorde hij: »Aap van Meester Jan!"

Sommige voorbijgangers hielden zich, alsof het hun niet aanging, doch de meesten lachten Gerrit uit.

Vrij erg opgewonden vervolgde hij zijnen weg, deed de verschillende boodschappen waarmede hij belast was vrij langzaam, en kwam eerst laat bij zijnen meester.

»Je komt laat, Gerrit," zeide De Witt.

»Ja, Uwe Edelheid!" was het korte antwoord.

»Heb-je zooveel tijd noodig gehad op de markt?"

De Witt zag hem met zijne vurige oogen doordringend aan.

»Uwe Edelheid moest me weer maar naar mijn' vader laten gaan!" sprak Gerrit.

»Toch niet terstond, wel? Je weet Gerrit, dat ik geene andere mannelijke bedienden dan jou en Van der Wissel heb! Wat is er gebeurd?"

»Overal waar ik kom, kijkt het volk me aan, alsof ik een wild beest ben, en als de straatjongens me met ijsballen builen in het hoofd gooien en me naschreeuwen: »Aap van Meester Jan", dan lacht het volk me uit. U moet bekennen, dat het niet pleizierig en is!"

»Welnu, Gerrit, ge kunt gaan als ge wilt. Ik en kan u niet vasthouden!"

Meen niet, dat de Raadpensionaris een te voornaam was om zich met zulke kleinigheden in te laten. De man, die door vorsten ontzien en gevreesd werd, die zoodanig met ambts-

bezigheden was overladen, dat hij den nacht vaak aan den dag knoopte, die zoo goed als alleen de regeering der Republiek uitoefende, en door het vertrouwen, dat hij van zijne geestverwanten genoot, eene koninklijke macht had, was in zijn huis een der eenvoudigste burgers van Holland. Hij had vrouw en kinderen lief en was hij in het staatkundige het hoofd van den staat, in het maatschappelijke leven was hij het hoofd van zijn huisgezin, waartoe toen ook al de dienstboden gerekend werden.

En in dat huisgezin was hij een heel ander man dan in de regeerings-zaal. In dat huisgezin rustte hij uit van de vele beslommeringen aan zijne betrekking verbonden. In dat huisgezin zette hij alle staatkunde op zijde. In dat huisgezin vergat hij wat hem daar buiten door de tegenpartij werd aangedaan.

En dat was in den laatsten tijd veel leeds.

De Prins was zestien jaren oud geworden en van alle kanten werd er op aangedrongen Zijner Hoogheid eene betrekking bij het leger te bezorgen, of hem ineens te verheffen tot de waardigheden van zijnen vader.

En die vader had niet geaarzeld al wie hem tegenstand durfde bieden, te weerstaan, ja, hij had den moed gehad, enkelen voor hunne daden op Loevestein gevangen te zetten. En bij die heeren was Jacob De Witt geweest.

»Denk aan Loevestein," had Jacob De Witt tot zijnen zoon gezegd.

»Denk aan Loevestein," had Jan De Witt ook telkens en telkens gemompeld, als er stemmen opgingen om den Prins te verheffen. Een der aanhangers van de Loevesteinsche Factie had eens geschreven: »*Wee het Ryck daer de Koningh een kint is, veel meer soude een Republycke dwaes, jae, uytsinnigh ghehouden worden, daer men een*

kindt tot Stadthouder, Gouverneur, of resp. Capn. nam."

En dit geloofde Johan De Witt ook, en nu er van zoovele zijden pogingen aangewend werden den Prins het gezag in handen te geven, begreep de schrandere Staatsman zeer goed, dat hij, kon hij het nu nog tegenhouden, eenmaal zou moeten toegeven.

Ja, dat zou eenmaal gebeuren! En dan?

Zou de Prins het voorbeeld zijns vaders volgen, en — altijd naar de meening van De Witt en de zijnen, — voor Spaansche vorstendwingelandij die van een Nederlandsch vorst in de plaats brengen? Daarom, moest Willem Hendrik, Prins van Oranje-Nassau eenmaal Stadhouder worden, dan diende hij ook vóór dien tijd geleerd te hebben, hoe hij het land naar de bestaande wetten moest regeeren om onmogelijk te kunnen en te durven doen wat zijn vader eenmaal deed.

En wat was het gevolg van die redeneering?

Op Vrijdag den 2den April 1666 had de Prinses-weduwe van Frederik Hendrik, schriftelijk aanzoek bij de Staten van Holland gedaan, om de opvoeding van haren kleinzoon toe te vertrouwen aan hen, die de Edel Groot Mogenden daartoe reeds vroeger benoemd hadden, en inplaats van de overledenen zouden willen benoemen.

De Fransche gezant Estrades zegt, dat zij dit deed, omdat al de pogingen door andere provincien gedaan, om den Prins te verheffen, slechts dienden om Holland te verbitteren. In hoeverre deze meening waarheid bevat durf ik niet te beslissen, doch zeker zal het wel zijn, dat de Raadpensionaris ook hierin de hand heeft gehad.

Vol hoop, dat de loop der gebeurtenissen er toe leiden zou, hem eindelijk in de plaats zijns vaders te doen komen, zag de Prins al die woelingen in het land aan, en we behoeven

ons niet te verwonderen, dat hij geheel en al verslagen en moedeloos was, toen De Witt hem zelf kwam mededeelen dat de Edel Groot Mogende Heeren Staten van Holland besloten hadden, hem op verzoek van zijne grootmoeder tot »Kind van Staat" te benoemen en dat tot zijne opvoeders aangewezen waren de Heeren van Noordwijk en Naaldwijk, — Wigbold van der Does en Adriaen van Blijenburg, — Burgemeester Gillis Valckenier van Amsterdam, Nanning van Foreest en hij, de Raadpensionaris zelf.

Weg waren opeens voor den armen Prins alle schoone verwachtingen!

Hij, de achterkleinzoon van den Grondvester van onzen Staat, van den Vader des Vaderlands, hij »Kind van Staat"!

En de Raadpensionaris meende nu ook verder te moeten gaan.

De Prins moest nu als »Kind van Staat" ook geheel en al onttrokken worden aan allen anderen invloed, vooral dien van Engeland, en daarom werd zijne heele hofhouding ontslagen en vervangen door eene, die op de hand was der Staats-partij.

Hoe dit onzen Prins griefde behoeft niet gezegd te worden.

Aan alle kanten was hij nu omringd door menschen, die hem niet kenden. Elk woord, dat hij zeide, hij was er zeker van, werd overgebriefd.

We willen hem eens op dien Noordschen Maandag, den 12den April een bezoek brengen.

In eene groote kamer in wier midden eene tafel staat, met groen laken bedekt, ligt een stapel boeken. Eene lei met uitgewerkte sommen ligt er naast.

Onder de schouwe brandt een groot vuur, dat evenwel

niet groot genoeg is om de kilheid uit het groote vertrek te doen verdwijnen.

Achter de boeken in eenen stoel met hooge rugleuning ligt meer dan hij zit de zestien-jarige Prins Willem Hendrik. Zijne bleeke kleur, zijne magerheid, zijn groote neus en zijne vurige oogen komen nog meer, nog veel meer uit dan anders.

Zooals men hem daar ziet, is hij leelijk, erg leelijk, hatelijk zelfs van uitzicht die Prins, en men moet zich verwonderen, dat er nog menschen kunnen gevonden worden, die hemel en aarde zouden willen bewegen om hem toch maar aan het hoofd der regeering te krijgen.

Zijn nieuwe gouverneur de Heer van Gend heeft zich een oogenblik geleden verwijderd. De man kon zijn pleizier ook wel op.

De jonge Prins zit dus alleen en doodstil.

Peinzend staart hij voor zich; hij schijnt te denken.

Daar staat hij op en smijt een boek, dat hij in de hand hield, neer.

»Ik kan niet leeren, ik kàn niet!” bromt hij en tranen springen uit zijne oogen.

»En waarom te leeren? Wat wil men van mij maken? Een ambteloos burger? Dat men mij dan late leeren wat mij belieft, wat mij bevalt en niet die droge regeeringskunst van de Geüniëerde Provinciën! Wat zal ik met die regeeringskunst doen? Stadhouder worden? 'K was er dicht genoeg bij, maar 'k ben er verder dan ooit af!”

Hij zwijgt, loopt heen en weer en blijft bij de ramen staan.

Daar hoort hij wat, en hij luistert.

Een jongen fluit:

»Al isser ons Prinsjen noch so cleyn! Hoezee!
Alevel sal hij Stadthouder sijn! Hoezee!''

De man of jongen komt voor den dag: het is Govert Spaan in burger-kleeding.

»Een vroegere stalknecht van me. Hij moest ook al weg!'' zegt hij en hervat weer zijne wandeling. »Ja, als het volk nog wat te zeggen had, dan zat ik hier niet als een gevangene van meneer De Witt. Hebben de goede Amsterdammers niet gejubeld en geroepen: »Vivat Oranje!'' toen ik onlangs te Amsterdam was? Dat deed het volk! En wat deed de vroedschap? Ze liet mij aan eenen grooten maaltijd, te mijner eere aangericht deel nemen! Maar eten kan ik hier ook. Het en is met Oranje nog niet zoover gekomen dat hij honger behoeft te lijden! En wat heeft die vroedschap gedaan om mij aandeel in het Staatsbestuur te geven, of te maken, dat ik eene betrekking bij het leger kreeg? Niets, niets! Te Rotterdam ging het ook zoo! Ach, waar gaat het anders? Op een feest, op een buurtfeest hier in Den Haag, maakt men mij Deken van de gebuurt, van de Hofbuurt, waartoe Meester Jan ook behoort! Ze roepen er: »Vivat Oranje!'' — Alles goed en wel; maar wat baat heb ik er bij? De matrozen van Tromp weigeren het anker te winden, als ze het niet in mijnen naam doen mogen! Wat geeft het? Niets, niets! Iederen mond, die in mijn voordeel spreekt, wordt het zwijgen opgelegd door meneer De Witt, die zich de eer toerekent een mijner voogden en leermeesters te zijn!''

Daar werd op de deur getikt.

»Binnen,'' riep Willem.

Een kamerdienaar deed de deur open en zeide: »Uwe Hoogheid, daar is de Heer van Zuylenstein, om afscheid te nemen!''

»Laat mijn' oom binnenkomen!'' sprak de Prins en een oogenblik later verscheen de aangekondigde in het vertrek.

»Komt ge den gevangene nog eens opzoeken, vrije vogel?'' vroeg Zijne Hoogheid.

»Was het mijne begeerte een vrije vogel te zijn, Willem, of heeft men mij gedwongen uit te vliegen?''

»Neem me niet kwalijk, van Zuylenstein, ik ben zoo bitter, zoo gram te moede!''

»Als ge dat dan maar niet wreekt op hen, die u nog liefhebben, Willem! Men heeft mij wel vergund afscheid van u te komen nemen!''

»Gaat ge dan Den Haag uit?''

»Ja, doch later hoop ik weer terug te komen!''

»En hebt ge middelen genoeg om zonder betrekking te kunnen leven?''

»De Edel Groot Mogenden zijn wel zoo vriendelijk geweest mij op wachtgeld te zetten!''

»Op wachtgeld, zegt ge?''

»Ja, gedurende de volgende vijf jaren zal ik jaarlijks vier duizend gulden trekken ten laste van de Republiek!''

»En wat zal er van mijn Hofmeester Jean Boreel worden?''

»Dien heeft men het bevel over een vendel ruiters toegedacht!''

»En wat is er van Buat geworden?''

»Dat en begrijp ik niet recht. Hij is ritmeester gebleven en meermalen bij den Raadpensionaris geweest. Men vertelt vreemde dingen van hem!''

»Mag ik weten, welke?''

»Och, wat ik er van weet is dit. Hij zit tot over de ooren in de schulden!''

»Dat kan ik gelooven. Buat leeft op te hoogen voet!''

»Hij houdt briefwisseling met Sylvius, dat weet ge!''

»Nu ja, dat en is geen nieuws!"

»Maar dat De Witt er door zijne spionnen achter gekomen moet zijn, dat en weet ge zeker niet?"

»Neen, maar ik kan het begrijpen! De man heeft duizend oogen tot zijnen dienst!"

»En nu moet De Witt die briefwisseling toegestaan hebben, als Buat er eene afzonderlijke briefwisseling op na wilde houden!"

»Eene afzonderlijke briefwisseling, zegt ge? Voor wien dan toch?"

»Men zegt, doch let wel op, het is een »men zegt" en ik wil er de zegsman niet van zijn, — men zegt dan voor Meester Jan in eigen persoon!"

»Het is mogelijk; het is mogelijk!"

De Prins zweeg en liep weer diep in gedachten de kamer op en neer.

Eensklaps bleef hij voor van Zuylenstein staan en zeî: »Wilt ge wel gelooven, van Zuylenstein, dat ik schier, ondanks mijzelven, gedwongen word dien man groot te noemen? Ja, ik zal verder gaan, ge kunt het gelooven of niet, ik word haast genoopt hem niet als zijne vleiers »de Wijsheid van Holland" te noemen, maar hem te houden voor den grootsten Staatsman van den tegenwoordigen tijd!"

»Toe maar, Willem! Straks valt ge dien komenijs-mannen nog te voet, om hen te danken, dat zij wel zoo goed hebben willen zijn U tot »Kind van Staat" te maken," zeide Zuylenstein bitter.

»Hoor eens, van Zuylenstein, laat ik open en rond met u spreken. De Unie van Utrecht heeft hier te lande een zeer vreemd regeerings-stelsel in het leven geroepen. Wie er niet in doorkneed en is, vindt overal steenen des aan-

stoots. Mijn arme vader was krijgs- en geen staatsman; hij heeft zich gestooten, herhaalde malen gestooten! Telkens heeft hij die steenen weggesmeten, en, — ware hij staatsman geweest, dan hadde hij geweten, dat hij dat niet doen en kon zonder het bij de door U zoogenoemde »komenijsmannen" te verkerven. Eerlijk beken ik, van Zuylenstein, dat ik dit land nog niet zou kunnen regeeren!"

»Nog niet! Ge hoopt dan toch nog altijd?"

Willems oogen fonkelden en weer kwam er over die bleeke wangen een gloeiend rood, toen hij op die vraag antwoordde: »De Witt zelf zal mij leeren regeeren, hij zelf zal mij zeggen hoe ik doen moet om hem onder mij te doen staan!"

»Willem," zei Zuylenstein, »nu eerst geloof ik ook aan de waarheid der woorden van een lid der Vergadering, die u tot »Kind van Staat" maakte."

»Wat heeft die dan gezegd?"

»Dit: »gijlieden meent van den Prins een kind van den Staat te maken, ik voor mij geloof, dat de tijd eenmaal komen zal, dat de Staat een kind van den Prins zal zijn!"

»Wie heeft dat gezegd?"

»Men heeft mij zijnen naam niet genoemd, ik en weet het niet. Maar een uwer aanhangers zal het wel niet zijn! Intusschen, Willem, mijn tijd is om en ik moet heen!"

»Waarheen, van Zuylenstein?"

»Heen, van u heen! Ik ben Meester Jan in den weg. Wij hebben het altijd goed met elkander kunnen vinden; ge waart een mij genegen leerling! Ik dank u daarvoor! Maar nu ik u vaarwel zeg, doe ik dat niet, zonder hope u eenmaal in eene heel andere betrekking te ontmoeten. De woorden zoo even door u gesproken, hebben mij gezegd, dat gij een Oranje zijt en doen zult wat Oranje's is!

Dus, vaarwel! Tot ziens! God de Heere bescherme u!"

Willem was ontroerd, drukte de hand van zijnen trouwen vriend en oom en wilde ook een vaarwel stamelen; maar, als bezon hij zich, riep hij eensklaps: » Neen, blijf!"

» Blijven, Willem? Waarom?"

» Ik zal terstond mijne karos laten inspannen en aan den Raadpensionaris de gunst afsmeeken u bij mij te mogen houden. Dàt zal hij niet weigeren!"

» Hij zal wèl weigeren, Willem! Hij en kán mij hier niet houden!"

» Als ik het hem niet en vraag, dan weet ik het niet. Beloof me, dat ge althans niet voor morgen Den Haag zult uitgaan. Wilt ge dat?"

» Ik wil dat U ten gevalle doen, hoewel ik zeker weet dat het U niet baten en zal! Willem Hendrik, Prins van Oranje-Nassau moest zich voor eene nieuwe vernedering wachten!"

» Hij en zàl mij niet vernederen! Maar ga nu! Ik heb een paar uren den tijd en ik wil er gebruik van maken!"

Van Zuylenstein ging en de Prins beval eenen kamerdienaar dat men zijne karos moest voorbrengen.

Dit geschiedde ook en de kleine afstand naar het Hofspui was spoedig afgelegd.

Bij de woning van den Raadpensionaris gekomen, vernam hij dat deze thuis was en liet zich aandienen.

De Prins werd in de huiskamer recht hupsch ontvangen.

» Komaan," zei De Witt, » het is goed dat gij mij eens opzoekt! Gij zijt hier nog niet geweest, wel?"

» Neen, Uwe Edelheid," antwoordde de Prins, » en ik zou hier ook nog niet gekomen zijn als ik u niet dringend, heel dringend eene gunst te verzoeken had."

Jacob De Witt, die ook in de kamer was, boog zich

tot zijn' zoon en fluisterde hem in het oor: »Wees voorzichtig met het verleenen van gunsten, Johan! Denk aan Loevestein!"

De Raadpensionaris stond op en verwijderde zich met den Prins en toen zij zich samen in eene andere kamer bevonden, zeî hij: »Hier zijn we volkomen vrij! Welke gunst had Uwe Hoogheid te vragen?"

»Laat van Zuylenstein, mijn ouden vriend, bij mij mogen blijven, Uwe Edelheid!"

»Hoor eens, Uwe Hoogheid, ik begrijp dat Ge de maatregelen, die de Regeering ten Uwen opzichte genomen heeft, hard zult vinden. Waren ze op Uwen leeftijd op mij toegepast, Uwe Hoogheid kan verzekerd zijn, dat ik nog minder kalm dan dit met U het geval is, er in berust zou hebben. Maar, — ze zijn noodig, Uwe Hoogheid, ze zijn hoog noodig. Als ge eenmaal zoo oud zult geworden zijn, dat Ge zelfstandig oordeelen kunt, dan zult Ge zeggen: »De Witt heeft gelijk gehad."

»Er is dus niets, niets aan te doen?"

»Neen, Uwe Hoogheid!"

»Ook niet, als van Zuylensteins vrouw naar eene van mijne landgoederen gaat?"

»Neen, Uwe Hoogheid! Ook dàn niet!"

»Dan heb ik Uwer Edelheid niets meer te vragen en zal ik zoo vrij zijn te vertrekken, U verschooning verzoekende, U zoo lang aan Uw gezin onttrokken te hebben!"

»o, Daarvoor behoeft Uwe Hoogheid mij volstrekt geene verschooning te verzoeken. Integendeel, Uw bezoek, hoe kort ook, heeft mij zeer vereerd!"

De Witt zelf geleidde den Prins naar de buitendeur, maakte eene diepe buiging, die door den Prins beantwoord werd en ging naar binnen.

»Hij en is niet naar huis gereden, Johan!" sprak de vader toen de Raadpensionaris weer in de kamer trad. »Waar zou hij heen zijn?"

»Ik vermoed naar Estrades, den Franschen gezant, die naar mijne meening wel wat al te groote toegevendheid met den jongen man betoont!"

»Kan Estrades geven wat de knaap gevraagd heeft?"

»Neen, vader, bij geene mogelijkheid!"

»Wat wilde hij dan toch?"

»Och, hij wilde mij overhalen te maken dat van Zuylenstein bij hem blijven mocht, en ik heb natuurlijk gezegd dat dit niet en kon!"

Onderwijl vader en zoon zoo spraken en de eerste niet naliet met toch maar op dat oude aanbeeld: »Denk aan Loevestein" te hameren, was Willem Hendrik werkelijk naar de woning van den Franschen gezant gereden. Zoodra hij in zijne karos zat haalde hij een' fijn bewerkten zakdoek uit en.... wreef iets uit zijne oogen.

»Mijn bezoek heeft hem vereerd," mompelde de Prins. »Niet alleen weigeren, maar nog bespotten ook! Maar nóg eens zal ik mij vernederen voor... voor een' Franschman! Het is ver gekomen met een' Oranje!"

De karos hield stil en ook den Franschen gezant vond men thuis.

Ook hier werd de Prins deftig ontvangen, doch toen de arme jongeling hem met tranen in de oogen bad, ja smeekte, bij De Witt een goed woordje voor hem te doen, was het antwoord, dat hij zou doen wat hij kon maar, dat hij vreesde dat alles te vergeefs zou zijn.

»En waarom dan toch?" vroeg de Prins. »Ik bid Uw Excellentie, dat zij mij ééne reden opgeve, dat het verblijf van mijn' ouden vriend Frederik van Nassau, heer

van Zuylenstein, het Gemeenebest ten kwade zal gedijen!"

De gezant, die inderdaad een scherpzinnig Staatsman was, behoefde niet naar ééne reden te zoeken. Met eene welbespraaktheid, den Franschen zoo eigen, noemde hij een aantal redenen op, die van Zuylensteins verwijdering noodzakelijk maakten. Doch hetzij dat de redenen boven 's Prinsen begrip lagen, hetzij dat hij terstond ontdekte, dat Estrades geheel en al in het kielwater van den Raadpensionaris bleef, hij geloofde hem niet, maar begreep, dat hij zich heden tweemaal voor niemendal vernederd had. En dat maakte op het trotsche, eerzuchtige gemoed van den Prins zulk een' indruk, dat hij, thuis gekomen, zich zeer onwel gevoelde, te bed ging en ziek werd.

En wien gaf hij de schuld van alles? Op wien was hij het meeste gebeten?

Het was geen »wien," het was eene »wie," en niemand anders dan zijne grootmoeder Amalia van Solms, Prinses-weduwe van zijnen grootvader Frederik Hendrik. Ja, hij ging zelfs nog verder. Hij beschuldigde haar van een slecht beheer zijner bezittingen en geldmiddelen, en kwam hiervoor openlijk uit bij het eerste onderhoud zijner voogden.

»Dagelijks," zei hij, »verkoopt men mijne landerijen voor eene beuzeling en mijne schulden worden niet betaald. Ja, trots mijne hooge geboorte en de eenvoudigheid van mijne Hofhouding, weet ik, dat ik rekeningen aan slagers, bakkers en andere winkeliers te betalen heb, die al jaren oud zijn!"

»Uwe Hoogheid heeft recht," zeide De Witt, »openhartig jegens ons te zijn. Wij weten dat gij gelijk hebt en we zullen zorgen dat de schulden betaald, uwe geldmiddelen beter beheerd en uwe bezittingen niet meer verkocht worden!"

En De Witt hield woord waarvoor de Prins hem zeer dankbaar was. Ja, het leed niet lang of dezelfde jongeling, die aanvankelijk zoo op den Raadpensionaris gebeten was toen deze hem gezegd had, dat de Edel Groot Mogenden hem tot »Kind van Staat" benoemd hadden, diezelfde jongeling begon naar het bijzijn van De Witt te verlangen, en scheen dagelijks meer en meer te gevoelen, dat de Raadpensionaris, als het ware, een dubbel mensch was: een mensch in de staatkunde en een mensch in het burgerlijk leven. Als »mensch in de staatkunde" was hij zijn tegenstander, maar een nobel tegenstander, doch als »mensch in het burgerlijk leven" was De Witt voor hem inderdaad een vriend.

»Hoe komt het toch, Willem, dat ge mij zoo zeer veronachtzaamt en dat ik u nooit meer aan mijn huis zie?" vroeg zijne grootmoeder eens. »Hoe kan het zijn, dat Ge zooveel met den vijand van Uw huis ophebt?"

»Gij zelf hebt het zoo gewild, mevrouw! Gij zelf hebt mij onder voogdij van den Raadpensionaris gebracht! Indien gij wist, dat die lieden het niet goed met mij meenden, waarom hebt gij het dan zoover laten komen?"

Dit antwoord van den jongen man was hard, maar, niet ten onrechte was zijn antwoord zulk eene norsche vraag.

VIII.

IN DEN ORANJE-POLDER.

Heerlijk scheen de Septemberzon in 1667 op de leeggeroofde velden.

De boertjes tevreden over den oogst, dien ze in hunne

schuren hadden verzameld zagen rustig toe, dat de ambachtsheeren den vluggen haas op de leeggeroofde velden najoegen. Het hinderde hun niet meer. En onderwijl het blanke kouter van den ploeg den grond voor het volgende jaar opnieuw bewerkte, zongen ze vroolijk allerlei liederen.

En behalve dat de oogst meegevallen was, had men nog andere redenen tot vroolijkheid.

De Engelschman had het weerlooze Terschelling geplunderd, doch geen jaar daarna, had De Ruyter hun dat plunderen eens even betaald gezet.

Jongens, een echt Hollandsch hart werd er warm van, als men dacht hoe dat betaald gezet was!

Niet een der vele eilanden, die ten noorden van Schotland liggen, had men aangedaan!

Geen armoedig visschersdorp had men geplunderd!

Geene weerlooze visschers en visschersvrouwen had men bestreden, als het bestrijden heeten mag!

Neen, men was de Theems opgevaren en Chattam had gebeefd voor de Nederlanders!

In Londen, had men zijne kostbaarste bezittingen bijeen gepakt en eene veilige schuilplaats gezocht buiten, ver buiten de stad.

Daarom,

»Nu den Hemel lof geschonken!
Nu eens lustigh omgedroncken!
En op 's Landts Triomftrompet
Enen hogen toon gheset!"

Was daar geen reden toe?

Was op dien schitterenden tocht naar Chattam niet een eervolle vrede gevolgd?

En wien had men dat alles te danken?

Aan het beleid en den moed van den eenigen Michiel Adriaensz. De Ruyter!

»Waer voerde ooit Ruyter so rechtschapen
In synen Schildt het eelste wapen,
Voorsightícheyd en krijgsbeleit?
Dees Zeeheldt gaf de maet en wetten
Aen soveel Stemmen van Trompetten,
Cartouwe en donderbusse ineen,
Als naer de Zanghconst, hecht ghesloten,
En rolde, op korte en langhe noten,
Den oorlochspalm opt water heen.
Geluck en heyl, Doorluchtste Staten
Met zulck een Zege, sonder gaê!"

En ja, niet alleen aan De Ruyter, ook aan van Brakel, van den Rijn, van Nes, Meppel, van Gent, ja zelfs aan de matrozen had men dat te danken!

Ja, men heeft wel gehoord dat Burgemeester Boreel uit Middelburg aan zijnen vriend aan Kinschot geklaagd heeft over den last, dien ze van het overmoedige scheepsvolkje hebben. Men weet, dat hij geschreven heeft: »op onze straten en wegen is zingen en springen toegelaten; maar vrouwen aan te randen, alle ijzers en bellen voor de huizen weg te breken, en van de kaai op de schepen te smijten in het water, mantels en hoeden af te nemen en te rantsoeneeren voor geld; de wagens af te zetten en daarin gaan zitten zonder betaling, en slagen voor geld te geven; koebeesten en kalveren en schapen op het veld te slachten, het vleesch te deelen en den afval te laten voor den eigenaar, zijn alles dagelijksche werken, doch in dronkenschap het meest."

Dat heeft men gehoord, dat weet men, dat keurt men zelfs af, maar, hier in den Oranje-polder heeft men van dien driesten overmoed van Janmaat geen last.

En die overwinning bij Chattam heeft men ook te danken aan Cornelis De Witt, Ruwaard van Putten en broeder van den gehaten Meester Jan, die onlangs weer ten nadeele

van den Prins iets nieuws verzonnen heeft! Maar, recht is recht, heeft hij meegeholpen aan de overwinning bij Chattam, dan ook dien Ruwaard, dien Prinsen-vijand, den dank gebracht, dien hij verdient en eens vroolijk Vondels vredelied uit de Leeuwendalers gezongen:

't Is bruiloft in de weide
't Is bruiloft op het lant.
. . . .
Men huppelt hant aan hant
De tweedraght is vervaren:
Men leit een vasten knoop.
Men weet van lantkrackeel, noch nijt,
Van wederwaerdigheit, noch spyt:
Men zoent, omarmt, bemint en vrijt.
De twist is op de loop.
Wij zien de huisliên blijde.
En vroolyck nu alree
Vol hoops van wederzijde
Krioelen onder 't vee.
De Heemraet leit den Haet aen toom,
De koeien geven melck en room.
Het is al boter tot den boôm.
Men zinght al P a i s en V r e.

Ja, zoo klinkt het bijna overal in den lande.

Zoo klinkt het ook in den Oranje-polder, gelegen ten noorden van de Maas op een uurtje afstands van Maassluis.

Dicht bij het strand aan den wal staat bij den dijk eene boerenwoning, bewoond door Jilles, zijne vrouw en hun dochtertje, die nog nauwelijks praten kan, maar toch helderop hare moeder nagalmt »Pais en Vre."

En toch moet men zich door dat »Pais en Vre" niet al te zeer laten verlokken om te gelooven, dat het, nu te Breda de vrede met Engeland tot stand kwam, alles boter is tot den boôm.

Voor het uiterlijk ja; maar inwendig kookt en bruist

het en is het er verre af dat men zoo vroolijk en naar waarheid zingen kan van vrede.

Want met ieder jaar neemt de spanning tusschen het volk en de regenten toe.

Meer en meer begint men overal het Prinsendeuntje te zingen.

Dat deed men al lang; maar wat men nog niet lang gedaan heeft, dat is allerlei schimpliedjes op de staatspartij, vooral op de gebroeders De Witt te laten hooren.

Eensklaps houdt het kleine meisje op met zingen en zegt: »Moeder, daar komt volk!"

De moeder zwijgt en luistert ook.

»Het zijn zeker spelenrijders," zegt ze, »die hier even komen om het strand te zien."

De vrouw heeft gelijk gehad; het zijn spelenrijders en, op een paar uitzonderingen na, dezelfde, die we eens op het Huis Hondsholredijk ontmoet hebben.

»Zeg ereis, vrouwtje," roept een matroos, die voorop komt, »heb je wat voor ons? We vergaan van den dorst!"

»Een matroos, een zeeman!" gilt de kleine, loopt weg en verbergt zich achter de gordijnen der bedstede.

»Goeden middag, vrindschap," zegt Jilles, die uit het schuurtje te voorschijn komt, »wat zoek-je?"

»Wat we zoeken, huisman, en zullen we wel niet op den weg vinden," zegt Jan, die nu ook naderbij gekomen is, en zich tot den zeeman wendende, vervolgt hij: »het is hier, Cornelis, als ik het wel heb: wee den wolf, die in een kwaad gerucht staat. Ze vertrouwen je niet!"

»Vertrouw je me niet, man?"

»Nou, wat zal ik zeggen, dat is maar half, hoor! Jelui maakt het te Vlissingen en Middelburg zoo van eieren dat ik je liever zie gaan dan komen!"

»Nou dat is open en rond gesproken, net als Bestevaer doet! Je kent immers »Bestevaer" wel?"

»Al viel ik er over, neen! Wien meen je?"

»Wel, kerel, heb je dan nooit van onzen Admiraal gehoord, van Vlissinger Michiel?"

»o, Dien? Noem je hem, Bestevaer? Zoo, zoo! En hoe noem je Tromp?"

»Stil, huisman, met Tromp praat je jezelven en ons aan de galg! Heb je voor ons allemaal wat te drinken? We zijn met ons veertienen!"

»Ja vrienden, ik en heb niets anders dan karnemelk!"

»Karnemelk?" roept Gerrit Malet, »karnemelk is immers wat krijtwater met azijn?"

»Ja zulk spul verkoopen ze wel eens in de stad; maar dat heb ik niet! Je kunt allemaal echte karnemelk krijgen! Of wil je water? Ook goed!"

»Neen, huisman, breng maar eens een emmer karnemelk met een paar kopjes!"

Jilles deed het en kwam weldra met het gevraagde terug.

»Zie-je hier wel eens menschen, vriend?" vroeg Jan.

»Menschen? Als je maar een oogenblik wacht dan kan je nog iemand zien, dien je hier misschien wel niet verwachten en zoudt!"

»Wie dan?"

»Wel, Zijne Hoogheid, den Prins!"

»Is die hier in de buurt?" vroeg Govert.

»Ja, hij is hier aan het jagen op hazen. Ik zal er op het oogenblik wel heen moeten! Er is hier veel wild in den polder!"

»Dus, je mag Zijne Hoogheid nog al?" vroeg Cornelis.

»Of ik hem mag? Welnu, vertel het mijnentwege in

Den Haag aan Meester Jan, ik roep hier naar hartelust, zoo hard en zooveel ik kan: Vivat! Oranje boven!"

Terstond vlogen van al de spelenrijders de mutsen in de hoogte, de meiskens zwaaiden met de zakdoeken en vroolijk klonk het uit den mond van allen: »Vivat Oranje boven!"

Dit geroep scheen Cornelis niet genoeg toe; want met eene echte matrozen-keel begon hij eensklaps:

»De Prins boven! De Witten onder!
Die anders meent, die...."

»Ha — hei — ho — hu — u — u — ho — ha — he!" begonnen ze nu allemaal te schreeuwen om te maken dat Cornelis' ruwe uitval door niemand gehoord werd, en, om hem alle gelegenheid te ontnemen dien afschuwelijken kreet nog eens aan te heffen, begon Jan te zingen en hij werd terstond door allen gevolgd:

»Al isser ons Prinsjen noch so cleyn! Hoezee!"

Als men die lui daar zoo had hooren zingen en zien dansen, enkelen met een kopje in de hand, dan zou men misschien gemeend hebben, dat ze dronken waren, doch als dan het oog gevallen was op den emmer karnemelk, dan zou men ontdekt hebben, dat een mensch geen jenever behoeft om vroolijk te zijn.

Onder dat gejuich en gejoel kwam er langzaam een achterom de schuur rijden. Het was de Prins, die er nog maar bleek en mager uitzag. Het leek wel, alsof die mond zich eens nooit plooien kon tot een lach. Ook nu lachte hij niet, al kwam er een andere trek op zijn gelaat.

»Ssst, ssst," zei Jilles, »Zijne Hoogheid!"

Men zweeg en zag om.

De jongelui ontblootten terstond het hoofd.

De Prins beantwoordde hunnen groet en zeî: »Uit Rotterdam, vrienden?"

»Neen, Uwe Hoogheid," zeide Govert wat voortredende, »neen, Uwe Hoogheid, uit Den Haag!"

»Aha, nu zie ik het! Gij zijt Govert, Govert Spaan, een mijner vroegere dienaars!"

»Om u te dienen, Uwe Hoogheid! En deze zijn mijne vrienden en vriendinnen, allen uit Den Haag!"

»Komaan, dat's goed! En komt gijlieden hier Jilles een weinig bang maken?"

»Met uw verlof, Uwe Hoogheid," zeî Jilles, »Uwe Hoogheid spreekt daar van bang maken! Uwe Hoogheid weet wel, dat Jilles niet zoo heel gauw bang en is!"

»Nu, nu huisman, trek je er maar geen harnas over aan! Het en zou geene schande zijn als ge voor zoo'n groot getal bang waart! Vooral als er een bij is in de kleeding van den dien daar!"

De Prins wees op Cornelis.

»Een man van Chattam, vrind?"

»Om u te dienen, Uwe Hoogheid!"

»Jelui heb je daar eens kranig gekweten, vrindschap!"

»Ja, Uwe Hoogheid, die »Old Rowley" zat leelijk in den knoei, dat »Bestevaer" hem eens even bij de kladden zou krijgen om hem dan voor den grooten mast eens netjes met »endje dag" voor den broek voor zijne ondankbaarheid te straffen."

»Wie is die »Old Rowley, Cornelis?" vroeg Gerrit.

»Wie Old Rowly is," antwoordde Cornelis zonder acht te slaan op het gelaat van den Prins, dat meer en meer betrok, — »die Old Rowley is...."

»De scheldnaam van mijnen Oom, Koning Karel II, mannen!" zeide de Prins en zich hierop tot Jilles wendende

hernam hij: »Jilles, ik en zal vandaag maar niet meer jagen. Ik hoop, dat ik, als mij eenmaal hier de vrije jacht gegeven wordt, nog wel eens betere dagen zal hebben. Laat de karos inspannen!"

Zijne Hoogheid keerde zich om en zag het gezelschap, dat leelijk beteuterd stond te kijken, niet aan. De jongelui gingen dan ook maar, na de karnemelk aan de vrouw van Jilles betaald te hebben, weg. Bij het heengaan groetten ze den Prins, doch deze lette niet op hen.

»Jilles," zeide de Prins, toen de huisman met behulp van eenen knecht de karos begon in te spannen.

»Wat belieft Uwe Hoogheid?"

»Wilt ge me een genoegen doen?"

»o, Wel duizend, Uwe Hoogheid!"

»Duizend genoegens, gemakkelijk gezegd, Jilles; maar één is genoeg! Ge zoudt me groot genoegen doen door met vreemde lieden, vooral als ze uit Den Haag komen, niet al te gul om te gaan en hen door uwe liefde voor mijn huis en mij, als het ware te dwingen tot het roepen van: »Vivat, Oranje boven!"

»Maar, Uwe Hoogheid, hier zal Meester Jan toch geen verklikkers hebben?"

»Wie zegt je, Jilles, dat er onder die jongelui niet een verklikker gevonden wordt? Een hunner was vroeger in dienst van den Raadpensionaris. En als het aangebracht wordt, dan komt het op mijn hoofd neer en houdt men het ervoor, dat ik dat roepen uitgelokt heb!"

De karos stond ingespannen, de Prins stapte erin en reed weg.

Jillis zag het rijtuig na en mompelde: »Ja, ja stille wateren hebben diepe gronden. Ik zeg maar dat Zijne Hoogheid meer denkt dan hij zoo al zegt, en ik zou om

ik weet niet wat durven wedden, dat er aan het bestuur van dien Meester Jan en zijne kornuiten een einde komen, en dat de haan van ons Prinsje koning kraaien zal!"

Na dit gezegd te hebben ging Jilles in huis.

De Prins was ondertusschen voort gereden, doch daar de weg door de laatst gevallen regens en het rijden der boerenwagens erg ongelijk geworden was, gaf hij den koetsier een wenk stil te houden. Deze deed het en de Prins stapte er uit.

»Rijd maar door tot Naaldwijk," beval hij den koetsier. »Daar zal de weg wel beter zijn!"

De karos reed door en de Prins was alleen.

De geheele natuur om hem zag er in haar September-gewaad heerlijk uit en stemde onwillekeurig tot vreugde.

Willem Hendrik evenwel scheen voor al dat schoon niet vatbaar te zijn; want zijn gelaat werd steeds meer en meer betrokken.

»Old Rowley," bromde hij. »Ja, zoo noemen ze mijnen oom! Zoo noemt men hem in Engeland, zoo kennen hem die Hollandsche matrozen al! — o, Als hij eens Koning Karel was, een echt koning, een man vol ernst en kracht, die zich niet voor zijn volk behoefde te schamen! Die Olivier Cromwell, die Huntingdonsche boer, was meer koning dan hij! Dat was een man! Hij had vijanden, vele vijanden zelfs! Dat kon niet anders! Dat kwam juist omdat hij een man was! Hij leefde niet voor zijn genot! Hij hield geene braspartijen ten koste van het volk! Net een man als De Witt! Ja, als Jan De Witt! Dat is ook een man; ik houd het er voor nog grooter dan Cromwell. Hij is de vijand van mijn huis! En toch, toch houd ik van hem! Al heeft hij ook al door dat »Eeuwig Edict" gedaan weten te krijgen dat de betrekking van Kapitein- en Admiraal-generaal

der Unie niet te vereenigen is met het Stadhouderschap over eenig gewest, al heeft hij ook weten te bewerken dat Holland nooit ofte nimmer weer een Stadhouder hebben zal, — al heeft hij ook zijnen alvermogenden invloed niet doen gelden om den armen Buat, die inderdaad door zijne briefwisseling met Engeland een misdrijf jegens de regeering gepleegd had, — van het schavot te redden, — ja, al heeft hij mij van alle kanten ook nog zoo tegengewerkt, — de machtige Raadpensionaris van Holland, Jan De Witt, de vijand van mijn huis, is mij meer genegen dan mijn Oom Karel II, Koning der drie Brittannische Rijken! — Meester Jan is mij meer een vriend dan »Old Rowley."

Hier staakte hij zijne alleenspraak daar hij het geratel van een wagen, het trappelen van hollende paarden en het geschreeuw en gegil van menschen achter zich hoorde. Hij bleef staan en zag om.

De wagen van onze spelenrijders was het, die daar aankwam.

Door het een of ander verschrikt waren de paarden op hol gegaan.

Vooral de meisjes, die in den wagen door en tegen elkander gesmeten werden, gilden allerverschrikkelijkst.

Zoodra de Prins het gevaar zag waarin de spelenrijders verkeerden, plaatste hij zich met uitgestrekte armen midden op den weg en schreeuwde zoo hard hij kon: »ho!"

Of de paarden nu door vermoeidheid vanzelf tot staan gebracht werden, dan wel of ze bevreesd voor den man op den weg hunnen wilden loop inhielden, wie zal het zeggen? Zeker is het, dat ze, eer ze bij den Prins waren, snuivende en blazende stilstonden.

»Houd de teugels nu beter vast, kerel! 'T is een slecht voerman, die zijne paarden met zulk een' volgeladen wagen

en op zulk eenen weg op hol laat gaan!" zeî hij tot den voerman.

»Zijne Hoogheid!" fluisterde Gerrit.

»Vivat! Oranje boven!" schreeuwde nu Cornelis en werd hierin door de anderen dapper gevolgd. Het scheelde niet veel of de paarden, die wel tot staan gebracht, maar daarom nog niet bedaard waren, gingen er opnieuw van door.

»Halt!" riep de Prins.

»Ho!" zeide de voerman en trok aan de teugels zoo hard hij kon.

»Gijlieden zoudt mij een groot genoegen kunnen doen," zeide de Prins zich tot de spelenrijders wendende, » en dat is, dat ge wat minder vaardig waart in het roepen van: »Vivat! Oranje boven!" — Het beduidt nu eenmaal niets, ge stelt u tegenover de regeering, en mij brengt ge er door in moeielijkheden! Ik wensch u veel genoegen! Rijd voort, voerman!"

De voerman deed zulks en was nu zoo vol aandacht voor zijne paarden, dat hij het gefluister achter zich niet hoorde.

»Begrijp je den Prins, Govert?" vroeg Gerrit.

»Nog minder dan vroeger! 'T is of hij het zich heelemaal uit het hoofd gezet heeft eenmaal Stadhouder te worden!" was het antwoord.

»Nu maar Zijne Hoogheid weet wel wat hij drijft," meende Jan. »En als eenmaal de tijd daar is, dat het volk van alle kanten roept: »Vivat! Oranje boven!" dan zal hij toch niet zeggen! »Ik wil er niemendal van weten!" Maar wil ik eens wat zeggen? Zijne Hoogheid heeft de bokkenpruik op! Dat »Old Rowley" zit hem nog verkeerd. 'T is jammer, Cornelis, dat ge u dat woord hebt laten ontvallen!"

»Ja, maat," zeide Govert, »ge hadt wat meer moeten denken aan de spreuk van den heer Cats:

Wanneer de pijl is in de lucht,
De snelle vogel op de vlucht,
De steen geslingert uytter hant,
De stemme buyten uwen tant,
Soo is de slach alree gedaen
En daer en is geen houwen aen!"

»Ja, jelui zijt makke kalveren, die alle woorden wikt en weegt; maar wij flappen het er maar uit, zie-je? En wie kan nu ook denken, als men Zijne Hoogheid ziet, dat hij een neef is van dien doordraaier, brasser en geldverspiller Old Rowley, die, geloof ik, nergens anders aan denkt, dan aan pret maken en andermans geldzakken leêgen! En, Zijne Hoogheid mocht zich nu houden, alsof hij er boos om was, ik verzie er mijn wambuis tegen een brander onder, dat hij hem ook wel kent en.... ik zal roepen zoo hard ik kan: »Vivat! Oranje boven!" al viel er de groote mast bij om!"

Daar Cornelis zeer luid gesproken had, zag Jan achter zich, om te zien, of de Prins nog dichtbij genoeg was om te hooren wat Cornelis gezegd had, doch zoodra had hij dit niet gedaan of hij zeî: »Zijne Hoogheid heeft gezelschap!"

»Wie mag dat zijn?" vroeg deze en gene.

»We moesten wat langzamer rijden!" zeide Jan. »Het kon wel eens een huurling van den Franschen koning zijn, uitgezonden om een sluipmoord te begaan!"

»Hei, hei, daarvoor en is toch geen gevaar, meen ik!" zeide Govert.

»Meer dan gij denkt," antwoordde Jan. »Lodewijk XIV haat Zijne Hoogheid, omdat hij door hem zoogenaamd beleedigd is geworden. En weet gij de geschiedenis niet?"

»Neen, hiervan weten wij niets af!" zeide Govert.

»Welnu dan," hervatte Jan. »Koning Lodewijk moet zijn best gedaan hebben om Zijne Hoogheid te doen huwen met de Fransche Prinses van Condé, eene dochter van eene der vriendinnen van Zijne Majesteit."

»Ei, dat is heel wat anders dan een sluipmoordenaar," meende Cornelis.

»Laat mij uitspreken," sprak Jan. »Zijne Hoogheid heeft hierop den Koning doen weten, dat de Prinsen van Oranje wel koningsdochters gehuwd hebben; maar geene dochters van vriendinnen of vrienden eens Konings. En hij zou de eerste niet zijn, die het deed."

»Nou, dat zal Zijne Majesteit niet gebold hebben!" zeide Cornelis.

»Dàt en geloof ik ook niet. Maar alles goed bekeken, is het nu misschien toch maar goed, dat Zijne Hoogheid nog geen Stadhouder en is, en zeker ook weinig kans heeft het te worden!" meende Gerrit.

»Wel, waarom dat?" vroeg Govert.

»Och, ik redeneer zoo. Ware Zijne Hoogheid Stadhouder, dan zou de Fransche koning ons wellicht den oorlog verklaren. Men ziet dat meer!"

»Neen, neen, hij moet zijn kleine nichtje Mary, het dochtertje van den Hertog van York, maar nemen! Dat moet een lief prinsesje zijn, zegt men!" sprak Cornelis. »Haar vader althans is een nobel man!"

»Hei, hei, roep daar maar niet zoo hard over! Dat komt zeker, omdat hij bij gelegenheid, dat je daar in Engeland met Evertsen waart, zoo goed voor jelui geweest is!" zeide Gerrit. »Maar, de vent is niet meer bij Zijne Hoogheid; wij kunnen nu wel doorrijden."

De voerman, die gebruik gemaakt had van den tijd om langzaam te rijden, had de paarden op hun gemak weten

te krijgen. Hij legde er nu de zweep over en in een oogenblik waren ze uit het gezicht van den Prins.

En wie was de man geweest, die een eindweegs den Prins vergezeld had?

Doen we, alsof we niet met den wagen mede gereden, maar bij Zijne Hoogheid gebleven waren.

Nauwelijks was de wagen wat vooruit, of langs eenen zijweg kwam een man op den Prins af.

»Ik wilde Uwe Hoogheid wel eens even spreken," zeide de man, die een erg terugstootend, ja, gemeen uiterlijk had.

»Wat heb-je?" vroeg de Prins.

»U moet de groeten hebben van de Heeren Kievit en Van der Horst!"

»Durven die schelmen mij hunne groeten laten doen?" vroeg de Prins gramstorig. »Zien ze mij dan voor zulk een kind aan, dat ik niet weten zou, dat zij de oorzaak zijn, dat mijn arme vriend Buat op het schavot onthoofd is, omdat hij de kat was, die voor hen de kastanjes uit het vuur gehaald heeft?"

»Uwe Hoogheid weet toch dat zij in Uw belang werkzaam waren!"

»Men dient mij niet langs sluipwegen. En wat hadden ze mij te zeggen?"

»Ze wilden Uwe Hoogheid door mij vragen, of het Uwe goedkeuring zou wegdragen, zoo zij hunne vrienden in Den Haag wisten te bewegen Meester Jan, en als het kon, ook zijn broeder Cornelis, den Ruwaard van Putten, op te lichten?"

»En dan?"

»En hen dan naar Engeland brengen, Uwe Hoogheid!"

»Ei, zoo'n soort van geschiedenis als die van Graaf Floris V. Misschien ook wel met inzicht ze op dezelfde wijze te laten afloopen, niet waar?"

blz. 156

»Als het niet anders kon, Uwe Hoogheid, dan....''

»Zwijg, man, zwijg! Gij kent Willem Hendrik van Oranje niet, evenmin als de Heeren Kievit en Van der Horst mij kennen. Gij zoudt anders weten, dat ik geen geheim, maar een openbaar tegenstander van den Raadpensionaris ben. Hij is een nobel vijand en als een nobel vijand wil ik tegenover hem staan. Hoe is uw naam?''

»Ik ben de dorpsbarbier van Piershil, Uwe Hoogheid! Mijn naam is Willem Tichelaar!''

»Welnu, man, dan raad ik u aan bij uw' leest te blijven. Scheer de boeren, rol pillen en bereid medicamenten voor uwe zieken, doch steek u zelven in geene halszaken. Welken weg gaat ge?''

Tichelaar in de meening, dat de Prins toch nog wel een eindweegs van zijn gezelschap wilde gediend zijn, ja, dan misschien ten laatste wel zeggen zou, dat hij graag zou zien, dat alvast Meester Jan opgepakt werd, zeide: »Waarheen Uwe Hoogheid belieft!''

»Goed,'' zeî Willem, »ga dan naar Maasland, dat ligt op uwen weg naar huis. Mijn weg ligt naar Naaldwijk en dien loop ik liever alleen!''.

En zonder den barbier met eenen enkelen groet te verwaardigen, keerde hij hem den rug toe en ging door.

Tichelaar bleef een oogenblik staan, doch ging den weg dien hij gekomen was, brommende: »Goed, wil hij niet van mij gediend zijn, dan zal de tegenpartij me nu wel kunnen gebruiken. Willem Tichelaar zal en moet zich naam maken, het mag gaan zooals het wil!''

De hatelijke man hield woord; zijn naam is in de geschiedenis van ons Vaderland bewaard gebleven. Met eene zwarte kool werd hij aangeteekend.

IX.

„HET DAGHET UYT DEN OOSTEN."

De Februari-maand van het jaar 1671 handhaafde de zoogenaamde waarheid van het boeren-spreekwoord: »Lichtmis zonneschijn brengt veel sneeuw." Mijne lezers zullen zeker wel weten, dat Maria Lichtmis, een Katholieke feestdag, altijd op den tweeden Februari gevierd wordt. En op dien dag nu had de zon zoo heerlijk geschenen, dat de lieve leeuwrik niet nalaten kon een deuntje te zingen en een ploegstaart hoog te vliegen. Dat is nu wel prettig zoo'n zonnig daagje, maar de boertjes houden er over het algemeen eene andere pret op na dan de andere menschen.

Onze Jilles, in den Oranje-polder, althans had gezegd: »'T wordt mis, vrouw, 't wordt mis!"

»Wat wordt er mis, Jilles?"

»Het weer, vrouw, het weer!"

»En dat waarom?"

»Ja, wat zal 'k je zeggen! Mijn grootvader-zaliger, — jammer dat je den man niet gekend en hebt, hij was zoo'n aardige praatvaer, — was uit het Limburgsche en zeî altijd: »Ik zie op Lichtmisdag liever eenen wolf in de schaapskooi dan de zon; want:

»Lichtmis donker, Aschdag klaar
Geeft een vruchtbaar jaar."

Soms zeî hij ook: »Lichtmis in klaver, Paschen in sneeuw," »Lichtmis klaar en rein, zal een lange winter zijn," en »Lichtmis donker maakt den boer tot pronker."

»Grootvader scheen veel van het weer af te weten, Jilles, maar,... kwam het wel altijd uit, zie-je, kwam het wel altijd uit? Een mensch kan zooveel zeggen!"

»Uitkomen? Nu, let eens op mijne woorden! Ik zeg je dat we nog zullen schaatsenrijden en arren! Ik ga alvast maar voor den haard zorgen en wat hout kloven!"

Ongelukkig genoeg voor de arme menschen, die geen hout te kloven hadden, en ongelukkig genoeg voor de menschen, die bijgeloovig genoeg waren om aan zulke dwaze voorspellingen te hechten, was het uitgekomen.

Niet alleen dat de Hofvijver dicht lag, maar ook alle vaarten. Overal zag men de vlugge schaatsenrijders en rijdsters heenzwieren, of werden de oogen aangetrokken door de prachtige arresleden.

Ditmaal zou echter de Prins van Oranje niet aan al die genoegens deelnemen.

Hij was in December des vorigen jaars naar Engeland geweest en niet lang geleden teruggekeerd.

Daar lag over zijn heele gelaat een trek van droefgeestigheid, koudheid en gevoelloosheid en als zijne oogen niet nu en dan door hunnen vurigen glans verraden hadden, dat hij in het geheel niet gedachteloos was, dan zou men zeker geloofd hebben dat hij, daar gezeten in dat prachtig gemeubeleerd vertrek, in een' gemakkelijken stoel bij het hoogopvlammende vuur, zich zeer ziek gevoelde en op het punt stond te sterven; want zwak en ziekelijk was hij nog altijd.

Er was anders in den laatsten tijd nog al wat gebeurd, dat hem hoop mocht doen voeden, dat hij nu toch niet altijd gedoemd zou zijn ambteloos burger te blijven.

We willen even zeggen wat er voorgevallen was.

Men had na den vrede te Breda in 1667 vroolijk gezongen

van »Pais en Vre," maar er waren al heel spoedig weer dreigende onweerswolken aan den gezichteinder verschenen.

Lodewijk XIV, de jonge en heerschzuchtige koning van Frankrijk had al lang begeerige blikken op de Spaansche Nederlanden geslagen, en daar wij hem niet gaarne tot onzen naasten buurman hadden, was men meer dan ooit met Spanje aan het onderhandelen om ingeval van nood, de handen in elkaar te slaan en Lodewijk in zijne heerzuchtige plannen te dwarsboomen. De schrandere Raadpensionaris had er handen vol werk door gekregen; maar hij beredderde die zaak zoo handig, dat Lodewijk niet veel kon uitrichten. Het verwonderde dan ook niemand, dat de trotsche vorst, die zich zoo gaarne bij de Zon vergelijken zag, die »Hollandsche kaasboeren" geen al te best hart toedroeg. De Witt begreep zeer goed, dat ons kleine land, hoe machtig het ook was, op den duur niet bestand zou zijn, zonder hulp, Frankrijk te trotseeren, en daarom nam hij het voorstel van Engeland's koning gaarne aan om een verbond met hem te sluiten. Voor geld en goede woorden had men Zweden ook overgehaald zich bij dat verbond aan te sluiten, en in Januari 1668 kwam het onder den naam van »Tripple Alliantie" tot stand. Een jaar later voegde Spanje er zich ook bij. Dat verbond zat Lodewijk zoo verkeerd, als een graat in poesjes keelgat, zoodat hij allerlei listen en lagen smeedde om het te verbreken. — Het allereerst wendde hij pogingen aan de Staten-Generaal er aan te onttrekken, maar het gelukte hem niet. Lodewijks toorn kende geene grenzen, dat een volkje van kramers, kooplui en kaasboeren het waagde hem tegen te werken, en hij besloot zich te wreken. Karel II, die alleen om zijn geknoei met het Fransche hof voor zijn volk te verbergen, Nederland tot

een verbond met hem bewogen had, was heel gemakkelijk over te halen, en Zweden dat voor geld zich had laten koopen, meende dat het best ging zich nog eens te verkoopen, en liet Lodewijk weten, dat het beste vrienden met hem wilde worden, als hij maar goed over de brug kwam.

Zoo ver was het evenwel in Februari van 1671 nog niet gekomen, dat Engeland en Zweden van vrienden in vijanden van ons veranderd waren. Het ligt voor de hand aan te nemen, dat het voor ons land moeilijke dagen waren. Maar Mr. J. De Witt stond, als Raadpensionaris, aan het roer van Staat, en het is bijna ongelooflijk, als men leest wat hij verrichtte. Onze geschied- en romanschrijver Mr. J. van Lennep zegt van hem: »De werkzame man verrichtte alleen een arbeid, waar de hoofden van zeven verschillende departementen van algemeen bestuur, onder gebukt zouden zijn gegaan, maar die het kon doen, omdat hij alleen was, en Jan De Witt heette."

En toch was de Raadpensionaris niet meer de alvermogende man van vroeger. Verscheidene vrienden en daaronder machtige, zooals die van Amsterdam, begonnen hem te ontvallen en sloten zich bij de Oranje-partij aan. Zij voorzagen misschien wel wat er eenmaal gebeuren moest. Sommige predikanten en het volk verhieven meer en meer hunne stem tot verheffing van den Prins van Oranje, en Jan De Witt kon ten laatste niets anders doen dan toegeven, dat de Prins, die intusschen meerderjarig was geworden, zitting kreeg in den Raad van State. Dit geschiedde den 2den Juni 1670. Aan deze betrekking was tevens een jaargeld verbonden van vijftig duizend gulden. Tegelijk met deze gebeurtenis hield de Prins op »Kind van Staat" te zijn. Hij was dus wàt geworden.

Na den vrede van Breda had men vele oorlogsschepen

buiten dienst gesteld en na het sluiten van de »Tripple Alliantie", waardoor Frankrijk zoogenaamd aan banden gelegd was, had men ook het leger voor het grootste deel ontbonden, doch Jan De Witt had al heel spoedig begrepen, dat het hier was: »Wie vrede wil, moet zich ten oorlog bereiden."

En de groote Staatsman maakte zijne plannen.

Keeren we nu in de kamer terug waarin we den Prins gelaten hebben terwijl hij, voor het vuur gezeten, bezig was over een en ander na te denken.

Onverwachts werd hij echter in zijne overpeinzingen gestoord door een zacht getik tegen de deur.

»Binnen," riep hij.

De deur werd zachtkens geopend en een kamerdienaar zeide: »Uwe Hoogheid, de Heer Raadpensionaris is beneden en vraagt of hij Uwe Hoogheid ook ongelegen komt, U over Staatszaken te onderhouden?"

»Laat Zijne Edelheid boven komen," klonk het bevel.

De Prins bleef in den stoel liggen en eerst bij het opengaan der deur, en als De Witt in de kamer was, stond hij op en zeide: »Goeden morgen, mijnheer De Witt! Nog steeds welvarende?"

»Ik dank Uwe Hoogheid zeer voor hare vriendelijke vraag. Ik ben, Goddank, gezond! En hoe vaart Uwe Hoogheid?"

»Och, als altijd, mijnheer De Witt! Wilt ge me wel gelooven, als ik u zeg, dat ge me jaloersch maakt?"

»Zeker wil ik dat gelooven! Ik ben van Uwe Hoogheid nooit iets anders gewoon dan waarheid te hooren. Maar toch zou ik wel weten willen waardoor ik Uwe Hoogheid jaloersch maak?"

»Waardoor? Waardoor?? Dat kunt Ge in gemoede niet vragen!"

»Geloof nu ook hetzelfde van mij, als ik van U geloof, Uwe Hoogheid! Ik hoop dat U me ook zal kennen!"

»Ik dank Uwe Edelheid voor de les, die ge me geeft! Ja, ik weet, dat ge ook niet naar den bekenden weg zult vragen. Welnu dan, ik ben jaloersch op uw ijzersterk gestel dat voor zooveel werk bestand is! Ge verandert niemendal, hoewel uw werk er niet minder op wordt!"

»Och, Uwe Hoogheid, dat vermeerderen van den arbeid wordt niet gevoeld, omdat die vermeerdering eene rekenkunstige en geene meetkunstige reeks is. Ze gaat niet met schokken, maar met een gelijk verschil voort. En sterk, dat ben ik gelukkig."

»Ik althans zou zooveel niet kunnen doen!" zeide de Prins met eene zucht. »Ik heb al meer dan genoeg aan de drukte, die verbonden is aan het lidmaatschap van den Raad van State!"

De Witt zag den Prins even aan, alsof hij zeggen wilde: »Ei, ei, nu meent ge niet wat ge zegt!"

»En hoe hebt ge uwen oom Koning Karel gevonden? Steeds welvarende?"

»o, Ja, mijn oom is nog altijd vol levenslust! Dat is blijkbaar genoeg aan de vele Hoffeesten, die hij geeft!"

»Zoo! Gij zult er U dan wel kostelijk vermaakt hebben!"

Nu keek de Prins den Raadpensionaris aan, alsof hij zeggen wilde: »Nu zijt ge toch ook niet oprecht!" Hij zeide dat echter niet, maar wel: »Is het dan de ervaring van Uwe Edelheid, dat ik zoo op feesten gesteld ben?"

»Nu, van jagen, paardrijden, visschen en schaatsenrijden houdt Uwe Hoogheid toch wel!"

»Juist, mijnheer De Witt; maar dat en gaat niet in eene balzaal! Uwe Edelheid weet toch...."

Hier brak de Prins zijne woorden door eene hoestbui

af en De Witt nam deze gelegenheid te baat om te zeggen: »Uwe Hoogheid zal wel weten, dat ik het leven als eene te ernstige zaak beschouw om het te verdansen en op andere wijzen te verkorten. Ik meen dat Uwe Hoogheid er eveneens over denkt en bovendien geene paardennatuur heeft dat hij zulk een leven vol kan houden. Maar toch zou ik U aanraden er U niet altijd aan te onttrekken. En zoo Ge er U aan onttrokken hebt, dan zou ik wel wat durven zeggen!"

»Ik heb er mij aan onttrokken, mijnheer De Witt, en wat durft Ge me nu zeggen?"

»Wel, dat Gij dan zeker den Engelschen niet zult bevallen zijn!"

»Och, mijnheer De Witt, dan hebben wij gelijk op gespeeld: de Engelschen bevallen mij ook niet!"

»Zoo ik hoop zal Uwe reis evenwel niet geheel doelloos geweest zijn!" zeide nu De Witt.

»o, Neen, mijn oom heeft mij een vierde deel van grootvaders schuld aan mijn' vader, voldaan. Het overige zal mij in termijnen uitbetaald worden, — tenminste als er geene zwarigheden zich opdoen!"

»Bedoelt uwe Hoogheid met die zwarigheden oorlog?" vroeg De Witt.

»Dat heeft men mij niet gezegd, mijnheer De Witt! Heeft Uwe Edelheid dan eenig vermoeden dat we...."

De Prins kreeg weder eene hoestbui.

»Oorlog krijgen?" vulde De Witt aan. »Zeker, Uwe Hoogheid, zeker! Maar het zal niet om U zijn! En daarom kan ik gereeder U een voorstel doen!"

»Een voorstel? Welk?"

»Wilt ge Kapitein-Generaal der Unie zijn?"

Op deze vraag begon 's Prinsen hart onstuimig te

kloppen en toch verried geen enkele trek van zijn gelaat wat er binnen in hem omging en hij zweeg.

»Nu, zoudt ge niet willen?" vroeg De Witt andermaal.

»Ik ben voor die gewichtige betrekking te jong, Uwe Edelheid!"

»Te jong? Uwe Hoogheid weet toch dat Uw oud-oom Prins Maurits nog maar achttien jaar oud was toen hij hier in Holland aan het hoofd der regeering geplaatst werd!"

»Ge vergeet, dat mijn oud-oom een Johan van Oldenbarneveld naast zich en Robert Dudley, Graaf van Leycester boven zich had!"

»Eene tweede uitgave van Leycester kunnen we missen, Uwe Hoogheid!"

»Goed, maar van Oldenbarneveld dan?"

»Een van Oldenbarneveld zal zich niet licht opdoen. De titel van »Advocaat van den Lande" en is niet voor niemendal door dien van »Raadpensionaris" vervangen!"

»Maar, Uwe Edelheid, mijn oud-oom Maurits had eene taak voort te zetten! Hier moet eene nieuwe aangevangen worden!"

»Uwe Hoogheid weet dat de Gecommitteerden te velde U zullen vergezellen en Zijne Excellentie Prins Maurits had wél eene nieuwe taak te aanvaarden; hij zou als krijgsman tegenover Parma staan!"

»Hoor eens, mijnheer De Witt, ik vind dat de betrekking waarover Ge mij spreekt van te grooten omvang is maar dadelijk toe te slaan. Mag ik Uw voorstel tot morgen in beraad houden?"

»Het strekt Uwer Hoogheid tot eer dat Ge niet lichtvaardig een besluit neemt!"

»Willem Hendrik, Prins van Oranje heeft tot leermeester gehad Mr. Jan De Witt, Raadpensionaris! Door mij in

deze te prijzen, geeft Ge U zelven de eer, die U recht-matig toekomt!"

De Raadpensionaris, die inmiddels opgestaan was, boog bij dit vleiend woord en zeide: »Morgen hoop ik dus dat Uwe Hoogheid een besluit zal genomen hebben, waaruit blijkt dat het welzijn van het Vaderland U boven alles ter harte gaat! Ik heb de eer Uwe Hoogheid goeden morgen te wenschen!"

De Witt ging heen en de Prins was alleen.

Nu behoefde hij niet langer te veinzen en iedere trek van zijn gelaat sprak van inwendige vreugde. Zijne oogen schitterden als diamanten.

»En met dat voorstel komt *hij* aan!" mompelde de Prins en opstaande liep hij met groote schreden de kamer op en neer.

»Hij, de vijand van mijn huis! Hij, de groote Staatsman, die door den verwaanden Lodewijk, den zonnegod van Frankrijk, meer gevreesd wordt dan een leger vijanden! Hij, de man van de »Acte van Seclusie!" Hij, de man van het »Eeuwig Edict!" Zou heer Jakob De Witt's tong verlamd zijn, dat ze niet meer zeggen kan: »Denk aan Loevestein!"

Uit mijn besluit zal hem blijken of het welzijn van mijn vaderland mij ter harte gaat!

»Ja, ik zal besluiten! Ik wil Kapitein-Generaal worden! De groote Condé was nog jonger dan ik, toen hij voor het eerst een leger aanvoerde! — Zeker, zeker! Ik zal! En dan.... dan.... »Je maintiendrai!"

Door zijne opgewondenheid in eene hevige spanning gebracht gevoelde hij in het eerst niet, dat zijne hoofdpijn ontzettend was toegenomen.

»Arm hoofd," zeî hij, »als ik eenmaal Kapitein-Gene-

raal, ja, misschien meer ben, zult ge dan nog zoo hameren, kloppen, bonzen en gloeien? Neen, dat zult ge wel niet! Maar altijd, altijd denken aan dat wat vader en grootvader geweest zijn en wat ik ben! Wie zou van die akelige gedachten geene hoofdpijn krijgen?"

En onderwijl hij zoo sprak maakte hij zijn hoofd gedurig met koud water nat.

Den volgenden dag ging hij zelf naar De Witt om te zeggen, dat hij, zoo men hem tot Kapitein-Generaal wilde benoemen, bereid was die betrekking te aanvaarden. Hij wilde zijne zwakke krachten gaarne aan het welzijn van het vaderland wijden.

En De Witt droeg hem ter benoeming voor!

Het geheele land was vol verbazing op het vernemen van dat nieuws.

Maar, hoe gesteund ook door eene groote partij, de benoeming bleef achterwege.

De een zeî: »hij is nog veel te jong voor zulk eene gewichtige betrekking!"

De ander zeî: »Bij vroegere besluiten is bepaald, dat de Prins niet in aanmerking mag komen zoolang hij geen 22 jaar oud is!"

Maar De Witt wist al die bezwaren te wederleggen.

»Goed," zeiden nu die van Dordrecht, »heult zooveel ge wilt met de domine's en het volk, benoemt den Prins, maar wij helpen er niet aan mede betalen."

Dat gaf opnieuw gehaspel en geharrewar, doch ten laatste besloot men dan toch dat de Prins zou worden benoemd tot Kapitein-Generaal.

Zoodra dit echter geschied was opperde een de vraag: »En voor hoe lang? Voor zijn geheele leven of maar voor éénen veldtocht?"

»Wel voor éénen veldtocht natuurlijk!" zeî de een.

»Neen, dat en is niet natuurlijk! Ik zeg voor zijn geheele leven," zeî de ander.

En zoo werd er gepraat en nog eens gepraat en de benoeming op de lange baan geschoven.

Toen de zaken zoo stonden kwam Hans Willem Baron Bentinck, de boezemvriend en kamerjonker van den Prins van Oranje, na een verlof van eene week of drie terug. Hij had een bezoek gebracht aan de ouderlijke havezate Schoonheten onder Raalte. Zoodra was hij niet in het Stadhoudershof, of hij liet den Prins vragen of hij hem dadelijk mocht komen bezoeken. De Prins stond dat verzoek gereedelijk toe.

»He, Uwe Hoogheid nog zoo treurig? Alweer hoofdpijn? Hoe is het met U?" vroeg Bentinck toen hij binnenkwam en den Prins in den welbekenden stoel zag liggen.

»Dag, Hans, dag trouwe jongen! Blij dat ik je zie! Goed gezond zeker, hé?"

»Als een visch, Willem, als een visch! En U alweer ziek?"

»Ik? Welneen, hoe komt ge daar aan?"

»Wel, omdat ik U niet vroolijk vind!"

»Vroolijk? Waarom?"

»Waarom? Hoe heb ik het met U? Mij dunkt dat er wel redenen tot vroolijkheid zijn! Of meent ge dat we daar op Schoonheten, — ik zou het U vergeten te zeggen dat ge wel de gebiedenis van mijn heer vader hebt...."

»En is de oude heer nog welvarende?"

»Springlevend, Willem! Hij wordt nu weer jong opnieuw!"

»Ei, ei! Welk toovermiddel heeft hij daartoe bedacht?"

»Och, houd U nu niet zoo raar, ik ben Meester Jan niet!

Ik ben Hans Willem Bentinck in levenden lijve! Meent ge dan dat we daar op Schoonheten zóó afgelegen wonen, dat we nooit eens wat vernemen van hetgeen er hier in Den Haag zoo al omgaat en gebeurt?"

»Ik zou er misschien aan twijfelen kunnen, als ik niet wist, dat mijn vriend Hans in nieuwsgierigheid niet voor moeder Eva behoeft onder te doen! Maar toch weet ik inderdaad niet wat ge bedoelt!"

»Zoo! Is Zijne Hoogheid Prins Willem Hendrik van Oranje al zoo aan zijne betrekking van Kapitein-Generaal gewoon geraakt, dat hij die niet meer en telt?"

»Heb je mijne benoeming in den zak, Hans?"

»Ik? Welneen!"

»Nu, waarom zou ik mij dan verblijden met eene doode musch?"

»Dood, dood? De musch is niet dood! Ze spartelt maar om uit het ei te komen! Kijk, toen we te Schoonheten maar hoorden, dat Meester Jan zelf Uwe benoeming voorgedragen had, liet mijn oude heer terstond de oudste flesch uit zijnen kelder halen en opentrekken en we zijn...."

»Aan het pooien gegaan! Zoo, nu weet ik waarom Hans zoo graag naar Schoonheten trekt. Maar, hoor eens, Hans, ik en wil het niet voor u verbloemen, dat ik wel wat hoop krijg. Ik heb, dat weet ge, altijd in stilte vertrouwd op den invloed van mijnen oom Koning Karel, die...."

»Die U ook helpen zal, dat...."

»Val mij niet in de rede, Hans! Laat mij uitspreken. Ik wilde zeggen: »die mij wel genegen scheen. Maar oom Karel is mij hard tegen gevallen! Hij leeft slechts voor zijn pleizier en perst de schatkist uit als een citroen. Het Engelsche volk noemt hem »Old Rowley" en.... veracht ja, veracht hem! Het volk weet ook, dat mijn oom in den

oorlog van '64 op '67 niet uitsluitend Engelands belang op het oog heeft gehad, maar ook het mijne. Hij zou me nu niet meer durven helpen, vooral niet omdat ik den Engelschen alles behalve meegevallen ben. Meer nog; hij speelt met den valschen Lodewijk ééne kaart en, ge zult het zien, eer we een jaar verder zijn hebben Frankrijk en Engeland onzen ondergang besloten en ons den oorlog verklaard. De Bisschop van Munster, misschien ook de Keurvorst van Keulen zullen er aan mede doen! Ge ziet, ik ben zoo tamelijk verlaten! En nu beschouw ik het als een merkwaardig teeken eener leidende Voorzienigheid, dat een oom, die niet veel kon of wilde doen, mij afvalt, en een vijand, die wel veel deed en ontzettend veel kon, mij toevalt! Maar met dat al blijft mijne benoeming toch achterwege. De groote Raadpensionaris is de man van vroeger niet meer!"

»Dat heeft hij verdiend, Willem! Hij had veel te veel te zeggen! Een mensch past bescheidenheid!"

»Ik en ben dat volstrekt niet met U eens, Hans! Ik zeg, en 'k heb het ook tot mijn stelregel aangenomen: »Die wat weet, mag wat zeggen, en die veel weet, mag veel zeggen! Dat heb ik in De Witt altijd kunnen prijzen!"

»Och, Willem, me dunkt dat we over dien Meester Jan maar moesten zwijgen. Gij verdedigt hem tegenwoordig altijd. Maar om op de gebeurtenissen van den dag terug te komen, toen ik er van hoorde, dacht ik: Ziezoo, nu mag Willem het begin van het oude liedeken zingen!

»Het daghet uyt den Oosten!"

»Zeker, Hans, zeker, het daghet, maar....

»Vul aan, Willem, vul aan!"

»Maar het is er nog verre af dat ik zingen kan:

»Het licht schijnt overal!"

»Laat onze paarden zadelen dan gaan we eens een ritje maken naar Wassenaar!"

De kamerjonker verwijderde zich en een half uur later sloegen twee ruiters den weg in door het Haagsche bosch naar Wassenaar. Het waren de Prins en zijn vriend.

De Prins reed zonder spreken en in gedachten voort.

Reeds herhaalde malen had Bentinck beproefd een gesprek aan te knoopen, doch te vergeefs.

Dit begon den levenslustigen jonkman te verdrieten en zachtkens ving hij aan te neuriën:

«Het daghet uyt den Oosten,
Het licht schijnt over al,
Hoe weynich weet de liefste
Waer dat ick heenen sal

Waren 't al mijne vrienden
Dat mijn vijanden sijn
Ick voerde............"

Hier gaf de Prins zijn paard de sporen en in vliegende vaart ging het voorwaarts.

»Ja, zing zoo eens," bromde Bentinck, »de wind jaagt al je woorden in je maag! Vort, Harry!"

En wie die twee hollende ruiters voorbij zag stuiven, schudde het hoofd en mompelde: »Die twee lijken wel dol!"

X.

V. C.

Wat al leven en bedrijf in het anders zoo stille Bodegraven!

Wat al gekletter van wapenen, gedreun van rijdende

kanonnen en gebabbel van oorlogsmannen in het anders zoo vreedzame dorp!

Oorlogsmannen? 'T is om te lachen! Wie zijn dat?

Zijn dat die jongens daar, die half als soldaat, half als poorter of dorper gekleed zijn?

Ziet ge daar dat boertje? Eilieve, houdt hij zijn musket niet als een dorschvlegel? Straks begaat hij er nog een ongeluk mee!

Oorlogsmannen? Wat zou zoo'n handvol mannen? Wat zou zoo'n hoopje onhandige kerels? Is er dan oorlog?

Wie vraagt dat daar! Wie is de vreemdeling, die niet weet wat er gaande is?

Weet de man dan niet dat de heerschzuchtige Lodewijk, de zoogenaamde Zon, — de beginsellooze Karel, wel bekend als »Old Rowley", — de krijgszuchtige bisschop van Munster, de zoogenaamde »Averechtsche Bisschop" en de Keurvorst van Keulen ons den oorlog verklaard hebben?

Weet hij dan niet dat Lodewijk zelf met een leger van tweemaal honderd duizend man onder aanvoering van mannen, als Turenne en Condé, in ons land gevallen is?

Wel zeker, dat weet die man goed, zeer goed zelfs. Hij weet nog meer ook. Hij zal u vertellen dat de regeering gedurende meer dan twintig jaren alles opgeofferd heeft om de Geünieërde Provinciën tot de eerste zee-mogendheid van Europa te maken. Maar hij zal u ook vertellen hoe men meer dan twintig jaren lang niets gedaan heeft om dezelfde Provinciën van de landzijde te beschermen. De vestingen lagen in eenen deerniswaardigen toestand met ontredderde versterkingen voor den vijand open; de stadswallen droegen plantsoen inplaats van vuurmonden; de grachten lagen verdroogd en de palissaden waren uit den grond

gerukt en als brandhout verstookt; het kruit was in de magazijnen bedorven; de kanonnen waren onbruikbaar; de musketten en sabels werden in dien tijd door roest verteerd; de officieren hadden hunne betrekkingen gekocht om in ledigheid hunnen tijd met eenen titel te dooden, en al onze hoofd-officieren te zamen waren minder waard dan één pink van eenen Condé of Turenne.

Maar nu blijkt het dan toch wel, dat de man een vreemdeling is, daar hij niet schijnt te weten, dat den 25sten Februari 1672, het jaar waarin we op het oogenblik leven, Willem Hendrik Prins van Oranje-Nassau voor éénen veldtocht tot Kapitein- en Admiraal-Generaal is aangesteld.

Ja, dat weet die man ook wel; want hij lacht en zegt: »Wat zal die twee en twintigjarige jongeling, die altijd ziek is en die nooit iets anders gedaan heeft dan paardrijden, jagen, schaatsenrijden en in zijne kamer wat studeeren, wat zal die met zulke wapenen, zulke vestingen en zulke halfbakken soldaten tegen zulk eene overmacht?

Wat hij zal?

o, Doe uwe oogen open en laat ze gaan langs de drassige velden om Bodegraven!

Zie eens, welk een vuur in die zoogenaamde »halfbakken soldaten!"

Wat eene orde! Wat eene krijgstucht!

Hoor, hoe ze van den vroegen morgen tot den laten avond gedrild worden in de behandeling der wapenen!

Zie....

Stil, wie komt daar aan?

Een bleek en mager jonkman, die door ieder om het zeerste begroet wordt en omgeven is door een aantal officieren met grijzen baard en knevel.

Wat behandelen ze hem met eenen eerbied en eene onderworpenheid.

Ja, in het eerst hebben ze gelachen om den baardeloozen jongeling; maar ze lachen om hem niet meer!

In het eerst hebben ze gespot met het Prinsje; maar ze spotten niet meer!

In het eerst hebben ze den onervaren knaap, het onnoozele »Kind van Staat" trotsch in de oogen gezien; maar ze durven dat niet meer te doen!

Toen ze zagen, dat de baardelooze jongeling de kennis van een oud man bleek te hebben, hadden ze eerbied voor hem en zijne juiste inzichten legden hun gebiedend het zwijgen op!

Toen ze zagen dat er in het magere en uitgeteerde Prinselijke lichaam een heldenhart, als van eenen anderen Maurits, klopte, begonnen ze hem te vereeren.

Toen de oogen vuur schoten boven een paar gekleurde wangen, sloegen ze hunne oogen nederig neer; want in alles, ja, in alles gevoelden zij, dat het onnoozele »Kind van Staat" verreweg hun meerdere was.

Daar komt hij! Daar komt hij! Hoeden af, mannen van Nederland, en weest niet redeloos!

Daar komt hij! Daar komt hij! Hoeden af, Groot Edelmogende Heeren, en weest niet radeloos!

Daar komt hij! Daar komt hij! Houdt moed, Vereenigde Nederlanden! Al heeft men te Parijs penningen gemunt waarop eene Zon staat, die de dampen uit de moerassen trekt en tot bijschrift heeft: »evexi sed discutiam," dat is: »ik heb ze opgetrokken, maar ik zal ze weder verstrooien," — al weet ge dan dat die Zon het zinnebeeld van Lodewijk heet te zijn, al weet ge dat met die moerassen de Vereenigde Nederlanden bedoeld worden, houdt moed, gij zijt niet reddeloos!

Het onnoozele »Kind van Staat" zal u de rede weergeven, zal u raden, zal u redden!

Hoeden af, hoeden af! Hij komt!

En de ongeloovige man, die gezien heeft, gelooft nu.

In eene der vele tenten, die op de weilanden opgeslagen zijn vinden we onze drie bekenden: Jan, Gerrit en Govert.

Nauwelijks was het in Den Haag bekend dat men er eindelijk toe overgegaan was Zijne Hoogheid tot Kapitein-Admiraal-Generaal te benoemen, of het zuchtende volk stond op en liet zich met hoopen inschrijven bij het leger. De moed herleefde.

Nu maar eenmaal weer aan het hoofd van de wapenmacht te lande een Oranje stond, geloofde men algemeen, dat alle gevaar geweken was, en de Prins maakte gebruik van dat geloof, hij verrichtte er wonderen mede.

»Wel, Jan, verlang je nog niet naar je vaders oven, jongen?" vroeg Gerrit terwijl hij zijne druipnatte bovenkleederen stond uit te wringen. »'T is me een leventje, dat soldatenleventje!"

»Begin je den moed te verliezen, kompeer?" vroeg Jan, die zijn verroest musket wat glans trachtte te geven.

»Nou, den moed verliezen; maar zie-je, voor Zijne Hoogheid heb ik alles, alles over, dat weet-je!"

En voor het land ook, hoop ik!" zeî Govert.

»Nu ja, dat spreekt! Maar ik zou toch wel eens willen weten, of het met goedvinden van Zijne Hoogheid is, dat die ellendige drilmeesters ons zoo koeionneeren! Is dat vandaag nu weer geweest ons zoo te oefenen? Ik ben zoo nat als eene kat en zoo koud als een kikker! 'T is om doodziek te worden!"

»In 't geweer!" riep opeens de schildwacht.

Gelukkig dat Gerrit zijne bovenkleederen weer aanhad

en met de anderen het musket kon presenteeren aan den man, die daar met een talrijk gevolg aankwam.

Dat gevolg bestond uit oude snorrebaarden, die ook doornat geregend, op hunne paarden zaten te rillen van koude.

En de jonge man, die het hoofd van hen scheen te zijn, was ook niet door den regen verschoond geworden. Ook hij was druipnat, even als alle anderen; maar hij rilde en beefde niet. Integendeel zijn gelaat gloeide.

Het was de Prins van Oranje.

Op het zien der »halfbakken" soldaten betrok zijn gelaat en den drilmeester roepende, zeî hij: »Uwe manschappen zijn nog zeer slecht geoefend! Ik verkies dat morgen beter te zien!"

»Uwe Hoogheid," stamelde de drilmeester, »met dit weer heb ik den luiden een uur vroeger gedaan gegeven!"

»Meent gij dan dat de Franschen ook geen regen en hebben, man? Uwe lieden zijn geen zout, ze zullen niet smelten! De onwilligen noemt ge mij morgen, ik zal het met hen wel klaar spelen! Verder, mijne heeren!"

Zoodra de Prins weg was, meenden de ongeoefende soldaten weer binnen hunne tenten te gaan: maar ze hadden niet gerekend op den drilmeester.

»Terstond gekleed en gewapend voor!" beval hij. »Ik zal zorgen, dat Zijne Hoogheid morgen tevreden is!"

»Maar we zijn zoo nat en...."

»Breng weg dien kerel daar," klonk het en een zestal oud-gedienden brachten den klager heen naar eene plaats waar hij tijd had zich te bedenken wat hij den volgenden dag tot Zijne Hoogheid zeggen zou, als deze hem vroeg, waarom hij straf gekregen had.

En reeds was de zon lang en breed onder, reeds keken

de sterren nu en dan tusschen de zware regenwolken door, als nog altijd des hopmans kommando klonk:

»Stil! — Vat wel uwe wapenen! — Rechts om keert u! — Slinx herstelt u! — Opwaerts uw piek draegt! — Stelt uwe wapenen neder! — Neemt de lont af! —Blaest de pan af! Neemt de kruidhoorn! Vult de pan! enz.!"

De klok van Bodegraven liet elf slagen hooren toen de soldaten moede en mat hunne tenten opzochten met het liefelijk vooruitzicht den volgenden morgen om half vijf weer te moeten aantreden.

Het ging er dus niet heel zacht van langs, doch toen de manschappen maar zagen, dat Zijne Hoogheid, en dan nog wel met zulk een zwak lichaamsgestel, zichzelven ook niet ontzag, kwam er een echte soldatengeest onder de troepen. Het leger groeide van dag tot dag aan en langzamerhand werden de gedrilde recruten op hunne beurt even strenge drilmeesters.

Het vendel waartoe onze drie bekenden behoorden werd zooveel als lijfwacht van den Prins, en kreeg het daardoor wat beter; want zij werden bij de burgers ingekwartierd.

Zoo stond Jan op den morgen van den 22sten Juni op post voor het huis waarvan de Statenvlag woei en waarin de Prins zijn hoofdkwartier gevestigd had, toen hij, na reeds lang den hoefslag van een paard vernomen te hebben, eindelijk door den nevel heen eenen ruiter zag aankomen.

»Werda!" riep Jan.

»Goed volk," was het antwoord.

»Het wachtwoord!"

»Ik en weet het niet!"

»In 't geweer!" riep nu Jan en terstond kwam de geheele wacht uit.

»Wat wil die ruiter en vanwaar komt hij?" vroeg de sergeant.

»Hij en weet het wachtwoord niet, sergeant!" zeide Jan.

»Dan moet ik u verzoeken af te stijgen en mij te volgen!" sprak de sergeant tot den ruiter. Deze voldeed dadelijk hieraan en vroeg of hij terstond bij den Prins of een der Heeren Gedeputeerden kon toegelaten worden. »Dat ik een eerlijk man ben, blijkt uit dit schrijven," voegde hij er bij, en liet den sergeant een door den Haagschen burgemeester Pieter Stalpert van der Wiele onderteekend bewijs zien, dat brenger dezes was de persoon van Mr. Philips Doublet, Heer van Groenevelt en brenger van eene hoogst gewichtige tijding aan Zijne Hoogheid den Prins of een der Heeren Gedeputeerden.

Terwijl men nog aan het praten was trad de Prins geheel gekleed en gewapend buiten de deur.

»Goeden morgen, mijnheer Doublet! Dat is vroeg hier!" zeide de Prins en stak den ruiter de hand toe.

»Goeden morgen, Uwe Hoogheid!" sprak de heer Doublet. »Ik heb eene mondelinge boodschap aan u!"

»Kom dan binnen!" zeide de Prins en bracht zijnen bezoeker in eene lage kamer met een vloer van roode tegels.

»Neem wat ik u geven kan voor lief, mijnheer Doublet, en zet u op dien leuningstoel. Wat had u?"

»Er is gisteren avond een aanslag op het leven van den Raadpensionaris gedaan?"

De Prins verschrok en zeî: Toch niet met doodelijken afloop, willen we hopen?"

»De een zegt: hij is gevaarlijk gewond," en de ander: het en heeft niet veel te beduiden!"

»En waar, wanneer en door wien is die aanslag gepleegd?"

»Ik zal u vertellen wat ik weet, Uwe Hoogheid! De

Raadpensionaris is gisteren avond om elf uur toen hij van de vergadering kwam, door vier personen aangevallen. Eerst sloegen ze den knecht, die den Raadpensionaris met eene fakkel voorlichtte, de fakkel uit de handen en daarop hebben ze met hun vieren den Raadpensionaris verscheidene wonden toegebracht. Toen hij onder het worstelen neerviel, meenden ze dat hij dood was, en zijn ze op de vlucht gegaan!"

»En waar is dat gebeurd?"

»Bij de Voorpoort op de Plaats, Uwe Hoogheid!"

»En wie zijn de daders?"

»Dat en weet men niet, Uwe Hoogheid!"

De Prins vroeg nu niets meer, liep eenige malen het kleine vertrek op en neder, en zei eindelijk: »Door wien zijt ge gezonden?"

»Door niemand, Uwe Hoogheid! Ik heb het uit mijzelven gedaan!"

»Dan zal mij zeker vandaag nog wel vanwege de Regeering kennis gegeven worden. Ik dank U voor uwe moeite, mijnheer Doublet! Rust hier een weinig uit; ik heb mijne bezigheden. Goeden morgen!"

De Prins verwijderde zich en Doublet zag er geen kwaad in nu aan enkele officieren van zijne kennis het gebeurde mede te deelen en in tijd van nog geen uur was het al, ik weet niet hoe ver, bekend.

Tegen twee uur in den middag kwam de Procureur-Generaal en Advocaat-Fiscaal met gevolg in het leger. Hij had vanwege de Staten eenen brief voor den Prins waarin bekend werd gemaakt, dat een der daders was Jacob, zoon van Mr. van der Graaf, Raadsheer. Hij was 's morgens om negen uur gevangen genomen en had bekend, dat de drie andere daders waren, zijn broeder Pieter

en de heeren Adolf Borrebach, de postmeester en Cornelis De Bruyn, een korenkooper en schutter-officier. Dezen waren evenwel alle drie gevlucht en men onderstelde dat ze in het leger bij Nieuwerbrug en Bodegraven zijn zouden, waarom de Advocaat-Fiscaal gemachtigd werd in het leger een streng onderzoek te doen.

»Denken de Heeren Staten soms, dat ik van den aanslag weet?" vroeg de Prins.

»Voor zoover ik weet, neen, Uwe Hoogheid! Maar mag ik vragen waarom Uwe Hoogheid dat vermoedt?"

»Omdat men in het leger naar de moordenaars komt zoeken. Het heeft al den schijn, alsof ik hier eene vrijplaats voor dergelijke menschen heb!"

»Als Uwe Hoogheid wilt zien aan wien deze brief gericht is, zal U zien, dat men niet meent, dat U alleen hen onwetend in bescherming neemt! Dit schrijven is mede gericht aan de Heeren van Beverningk, den Veldmaarschalk Wurtz, Prins Maurits van Nassau en den Graaf van Hoorne!"

»Ik dank U voor Uwe inlichting en geef u verlof te zoeken waar ge wilt!"

»Ik zal het doen, Uwe Hoogheid!"

De Prins wilde heengaan, doch zich omkeerende vroeg hij nog: »En heeft mijnheer de Advocaat-Fiscaal nog al eenige hoop ze te vinden?"

»Neen, Uwe Hoogheid!"

»Waarom niet?"

»Omdat de lieden, zóó ze naar het leger gevlucht zijn, reeds lang en breed weten dat de aanslag ook hier bekend is! De heer Doublet is me voor geweest!"

»De heer Doublet wist er al zeer weinig af, mijnheer! Hij en kon geene namen noemen. Maar reeds al te lang

heb ik u opgehouden. Mocht gij de lieden, die gij zoekt, vinden, ieder mijner onderhoorigen staat tot uwen dienst! Goeden middag!"

Thans ging de Prins voor goed naar binnen, doch pas was hij daar, of hij gaf zijnen kamerdienaar last den soldaat Govert Spaan te roepen.

De drie vrienden stonden met elkander over de gebeurtenissen van den dag te praten toen Govert geroepen werd.

»Gij zijt immers dezelfde Govert Spaan, die bij mij in dienst geweest is?" vroeg de Prins toen Govert binnenkwam.

»Dezelfde, Uwe Hoogheid!"

»Goed, dan gelast ik u naar Den Haag te gaan en daar alle mogelijke berichten in te winnen omtrent den aanslag op het leven van den Raadpensionaris. — Zeg dat ook aan uwe twee vrienden en laat hen met je medegaan. Hier is een verlof voor zeven dagen! Zorg dat gij met uw drieën alles nauwkeurig te weten komt. Ge neemt uwe reis naar Leiden en bezorgt dezen brief bij Professor Borneus! Met de schuit kunt ge dan naar Den Haag gaan!"

»Met uw verlof, Uwe Hoogheid, als we loopen zijn we er gauwer!"

»Ge zijt in dienst van den lande en ge zult wijs doen u aan mijne bevelen te onderwerpen. Schipper Scharremaeyer is een babbelaar: zijne roef is altijd vol en op dat tochtje hoort ge misschien in één uur meer dan in vier en twintig uren in Den Haag? Hebt ge geld?"

»Jawel! Uwe Hoogheid!"

»Hier is nog geld; ge hebt er voor uw drieën genoeg aan! Ga nu!"

Govert groette beleefd, zocht Gerrit en Jan op en met de schuit gingen ze van Zwammerdam tot Leiden, maar

hier vernamen ze evenwel geen ander nieuws dan wat ze wisten. Heel anders was het den volgenden dag in de schuit van Schipper Scharremaeyer, wiens mond gedurende de gansche reis niet stilstond met vragen en vertellen. De meeste reizigers waren even als de schipper, voorstanders van de Oranjepartij en menig hatelijk woord werd den Raadpensionaris toegedacht.

Eindelijk besloot schipper Scharremaeyer met te zeggen: »Wil ik je ereis wat zeggen? Die student van der Graaf zal het lootje leggen. En waarom? Omdat hij en zijne kameraads, in eene half dronken bui, Meester Jan een paar prikjes gegeven hebben. Een paar prikjes, vrinden, niet meer! Hij zelf heeft gisteren al aan de Edel Groot Mogende Heeren geschreven, dat hij gewond is geworden, maar niet zoo of hij heeft »bij provisie reden te danken, dat die rencontre niet arger afgeloopen is!" En daarover wordt nu zoo'n geschreeuw gemaakt!"

»Nu ja," zeide Gerrit, maar dat geschreeuw en wordt niet met opzet gemaakt!"

»Niet met opzet gemaakt? Wel, manlief, zwijg toch! 'T is altijd de vraag nog of het geene doorgestoken kaart en is. Je weet toch dat Meester Jans zonnetje aardig aan het zakken is! Als hij zich nu tot martelaar kan laten verklaren, dan zal zijn zonnetje nog wat blijven hangen. Maar ónder, ónder zal het, dat zeg ik je!"

»Ge hebt gelijk schipper, ge hebt gelijk," zeide een man met een echt gauwdievengezicht. »Ge hebt gelijk! De Witten zullen er onder. Ik heb het bewijs inhanden dat de Ruwaard van Putten, Cornelis De Witt, die mooie jongen een echte schurk is en...."

De kerel kon niet uitspreken; want Gerrit was op die woorden zoo boos geworden, dat hij den man eene muil-

peer gaf van wat ben-je me, terwijl hij uitriep: »Dat is gelogen, barbier van Piershil! Ik ken je wel; ik heb je gezien op den weg naar Naaldwijk en toen wist ik niet wie er zulk een' galgentronie had. Een paar dagen later heb ik je in Den Haag zien scharrelen en toen ben ik te weten gekomen wie je bent! Je bent een vagebond!"

Tichelaar, want hij was het inderdaad, wilde zich verdedigen, doch schipper Scharremaeyer zei: »Zeg, is dat persoontje die gemeene dorps-barbier van Piershil, die om allerlei boevenstreken in de gevangenis heeft gezeten?"

»Dezelfde, schipper," antwoordde Gerrit.

»Ho — o — o — o — o!" schreeuwde Scharremaeyer tot het jagertje en deze hield in. Weldra lag de schuit stil en de schipper zich voor den barbier plaatsende zei: »Mooi heerschap, het stroo van de gevangenis zit nog achter je ooren! Je wilt den Prins graag Stadhouder zien? Ik ook! Maar, langs eerlijke wegen, schelm, en niet door de leugenachtige praatjes van eenen kerel, die voor vuile misdaden gevangen heeft gezeten!" Hierop pakte de ijzersterke schipper den barbier op, zette hem aan den kant op het jaagpad bij de brug van het Papenmeer, zei: »Ga uit mijne schuit! Je bederft mijne vracht," en gaf het jagertje last weer verder te gaan.

Dat alles was tot groot vermaak van de reizigers in een oogenblik geschied en toen de schuit weer goed in de vaart en de schipper aan het roer stond, nam hij den zuidwester van het hoofd en riep: »Oranje boven! Maar langs den koninklijken weg!"

Tegen den avond kwam de schuit in Den Haag aan en de drie vrienden zochten de ouderlijke woning op, nadat ze afgesproken hadden drie dagen lang bij hunne verschillende kennissen rond te loopen om nieuws op te doen.

Den vierden dag zouden ze 's morgens om negen uur op de Plaats bij elkander komen.

Het was Zaterdagmorgen den 25sten Juni toen de drie vrienden op den Vijverberg elkander ontmoetten. Ze waren vol nieuws.

»Neef Cornelis is gisteren avond bij ons geweest. Hij behoorde tot de bemanning van het jacht, dat door de Admiraal De Ruyter vooruitgezonden is om aan de Staten-Generaal de overwinning bij Solebay te berichten," zeî Jan.

»'T moet er danig gespannen hebben. Maar de Franschen onder d'Estrées en de Engelschen onder den hertog van York hebben van onzen Michiel een kostelijk lesje gehad! En heb je al gehoord wat mooie vredes-voorwaarden de Koning van Frankrijk gesteld heeft?"

»Neen, welke?

»Vooreerst afstand van de Generaliteits-landen benevens een gedeelte van Gelderland tot aan de Waal, dan heel wat voorrechten voor den Franschen handel, verder zestien millioen gulden oorlogskosten, en ten slotte bij vrije uitoefening van den Roomschen godsdienst nog een jaarlijksch gezantschap om den mooien Koning voor zijne vaderlijke behandeling allervriendelijkst te bedanken! Wat zeg je ervan?" vroeg Gerrit.

»Dat doen we nooit! Dat doen we nooit!" riep Govert.

»Jawel, het is gemakkelijk gezegd, dat we het nooit doen! Wat de Heeren wijzen, moeten de gekken prijzen. Naar ik verneem, hebben de Staten-Generaal er toch wel ooren naar. Amsterdam alleen houdt zich kloek!" zeide Gerrit.

»Wij doen het nooit! Dan weg met Meester Jan en zijne kornuiten! Willem Willemsz. zal het niet doen!" riep Govert, die nog, op de vraag wie Willem Willemsz. was, ten antwoord gaf: »Wel, dat is de naam van onzen Prins,

als de lui over hem spreken of schrijven willen zonder daardoor gevaar te loopen.

»En weet ge de vredes-voorwaarden van Old Rowley?" vroeg Jan. »Die weet ik. Luistert! Old Rowley eischt dat wij, die hem opzee zoo dikwijls de les gelezen hebben, heel lief zijne oppermacht terzee erkennen. Om de vrije visscherij te hebben, wil hij dat we hem daarvoor honderd duizend pond sterling betalen zullen. De oorlogskosten rekent hij op vijfhonderd duizend pond sterling. En dan, — maar dat zal gebeuren ook zonder den wil van den Engelschman, — staat hij er op dat de Prins in al de waardigheden van zijnen vader treden zal. Maar weet je wat neef Cornelis zegt? »Zoolang Bestevaer Michiel en zijne dappere onderbevelhebbers leven, behoeft de Engelschman niet te denken dat er wat van gebeuren zal!" en dat zeg ik ook!"

»Jawel, maat, jawel! Dat zeggen Govert, Jan, Cornelis, dat zeggen duizenden in den lande, dat zeg ik ook, maar.... 't is het oude liedje, als de Staten-Generaal nu wel vrede willen, dan sluiten ze dien, al is hij ook nog zoo vernederend!"

»Maar zijn die heeren dan allemaal lafaards geworden? Vroeger hadden ze toch meer noten op hunnen zang!" zeide Jan.

»Lafaards? Neen dat en zijn ze niet! Maar ik heb hooren vertellen, en men houdt het algemeen voor waar, dat ze vrees hebben, dat de Prins van Oranje Stadhouder wordt, als de oorlog blijft voortduren. Dus, om het roer van Staat in handen te blijven houden willen ze vrede! Maar wat anders. Wat heb je nu van den aanslag op Meester Jan gehoord?"

»Wel, allerlei praatjes! Ik heb zelf hooren vertellen,

dat de Prins er zooveel kwaad niet in ziet! Je weet zeker toch dat ze te Ter Vere den Prins tot Stadhouder hebben uitgeroepen en dat er door heel Holland en Zeeland, maar op eene gelegenheid gewacht wordt, de bom te laten springen! Nu zou de Raadpensionaris er altijd nog veel kwaad aan kunnen doen; maar hij is, om me eens plat uit te drukken, van den vloer, en als hij er nog een oogenblik aan gedacht heeft, dat zijn broer Cornelis hem een handje zou kunnen helpen, dan is zijne rekening ook misgeloopen; want de Ruwaard van Putten; is gisteren ziek van de vloot teruggekeerd!"

»Ik zeg dat de zaken voor onzen Prins goed beginnen te staan!" zeide Govert.

»Maar het Eeuwig Edict dan?" vroeg Jan.

»Wel, daar doen ze mee als indertijd met de Acte van Seclusie!"

»Hm, ja, dat kan! Maar wat heb je zoo al gehoord van Jakob van der Graaf?" vroeg Gerrit.

»Wel, dat het hem zijn hoofd zal kosten. Ja, ja, wat men dronken doet, moet men nuchter ontgelden. Maar met dat al worden er toch heel wat pogingen aangewend hem niet ter dood te laten veroordeelen!" zeide Jan.

En zoo ging het gesprek al voort, totdat men na een uur gepraat te hebben ontdekte, dat het in den lande al heel raar toeging en dat ze omtrent den moordaanslag niet veel nieuws vernomen hadden.

De drie vrienden maakten nu afspraak, dat ze elkander Maandag morgen bij de trekschuit van Scharremaeyer op het Zieken zouden ontmoeten om de terugreis naar het leger aan te nemen. Toen Jan evenwel nog niet voor zijn huis was, stond zijn vader hem al voor de deur af te wachten en te wenken.

»Nieuws, jongen! Goed nieuws!" riep hij.

»Zijn de Franschen verslagen, vader?"

»Neen, jongen, die gaan voort vorderingen te maken!"

»Is er eene overwinning op de vijandelijke vloten behaald?"

»Neen, meer dan dat, Jan! De Prins moet naar Dordrecht komen!"

»Naar Dordrecht? En wat moet hij daar doen?"

»Er is oproer onder het volk gekomen! Met heele hoopen zijn ze naar enkele leden van de Vroedschap geloopen en hebben geroepen: »Wij willen en begeeren, dat gij Zijne Hoogheid, Stadhouder van onze goede stede zult maken, of wij zullen u allen vernielen!"

»En wat is er toen gebeurd?"

»Wel, de Vroedschap is terstond op het Stadhuis vergaderd om over de zaak te spreken. Maar burgemeester Halling en had er geene ooren naar, en misschien zou er niets besloten zijn, als niet zekere Krijn met eene bijl in de hand in de zaal gekomen was en geschreeuwd had: »Zoo gij er een woord tegen zegt, dan zult ge met mijne bijl kennis maken!" — Toen werd men bang en men besloot Zijne Hoogheid uit te noodigen in de stad te komen!"

»En zal hij dat doen?"

»Ja zeker!"

»En hoe weet u dat alles zoo, vader?"

»Wel, er is hier een bode uit het leger gekomen om aan de vrienden van den Prins van dit geval kennis te geven. Diezelfde bode is ook hier geweest om mij te zeggen, dat jelui aanstaanden Maandag alle drie naar Dordrecht moet inplaats van naar het leger. Hier is nog een verlof voor die reis. Zijne Hoogheid heeft het geteekend."

»Dat moet ik dadelijk aan Govert en Gerrit gaan

zeggen," riep Jan en met het verlof in de hand verwijderde hij zich zoo hard hij kon.

En overal, waar Jan liep, zag hij groepjes mannen en vrouwen staan, die over de gebeurtenis, welke te Dordrecht had plaats gegrepen, den mond vol hadden. Ieder zeide er het zijne van; maar Meester Jan kwam er niet te best af.

»'T is jammer dat die arme Van der Graaf dien schelm niet beter geraakt en heeft!"

»De beul zal den armen jongen beter raken, denk ik!"

»Schande over ons land als de jongen sterven moet!"

»De landverraders moesten in zijne plaats onthoofd worden!"

»En Meester Jan dan voorop met dien mooien Ruwaard van Putten!"

»Ja, doet er dien Michiel De Ruyter ook maar bij. Dat is ook zoo'n schelm, zoo'n De Witten-vriend!"

»Dat is gelogen! Bestevaer weet niemendal van al dat gehaspel! Hij dient zijn land en geen De Witt, maar ook geen Prins!"

»Ja, ja, bestevaer Michiel is een nobel man! Leve Bestevaer!"

En zoo ging het al voort: de een was voor den Prins, de ander voor den Raadpensionaris. Op de Vischmarkt evenwel waren het allen Oranje-klanten en zoo steelsgewijze kwam er hier en daar een snippertje oranjelint van onder de wollen kleeding kijken.

»Allemaal wit, allemaal wit! Geen geld waard! De witten deugen niet!" schreeuwde op de riviervischmarkt een kerel, die witvisch te koop had. »De witten voor de groote lui, voor den burger geene kracht er in! Pakt ze maar weg! Pakt ze maar weg! Een heele boel witten voor een beetje geld!"

De voorbijgangers begrepen dat geschreeuw zeer goed. Sommigen deden, alsof ze het niet hoorden en gingen verder. Dat waren de Staatsgezinden, Anderen lachten den verkooper toe en moedigden hem aan nog harder te schreeuwen. Dat waren de Oranje-mannen.

»Vijf duizend gulden premie, die weet te zeggen waar de drie gevluchte schelmen Pieter van der Graaf, Cornelis De Bruyn en Adolf Borrebach zijn!" riep een kerel met een gemeen uiterlijk.

»Vijf duizend stokslagen voor hem, die zegt waar ze zijn!" schreeuwde een ander en verschool zich in het gedrang zoo gauw hij kon.

Jan vervolgde intusschen zijnen weg en kwam weldra bij Malet wien hij de boodschap aan zijnen zoon overbracht.

»'T gaat er vreemd naar toe, Jantje!" zeide de oude Malet. »In vroeger dagen heette het: »Van Alkmaar begint de Victorie!" Het kon nu wel eens zijn: »Van Dordrecht begint de Victorie!"

»Of van Ter Vere, sinjeur Malet! Zal u de boodschap aan Gerrit doen? Om acht uur, aan de Rotterdamsche schuit!"

Malet beloofde het en Jan ging naar Govert. Eer hij echter bij diens huis was, kwam hij hem al tegen.

»Nieuws, nieuws, nieuws," schreeuwde hij al uit de verte.

»Ouds, ouds, ouds!" riep Jan terug en gaf, nadat hij zijne boodschap gedaan had, verslag van hetgeen zijn vader hem verteld had.

Erg opgewonden liep Govert eer hij naar huis ging, nog eerst naar Scheveningen om daar aan zijne bloedverwanten het belangrijke nieuws mede te deelen. Hij kwam evenwel te laat; de vischverkoopers waren hem al voor geweest.

Des avonds gingen ze op de schuit naar Rotterdam en de eerste, dien ze daar ontmoetten, was Cornelis.

»Waar dat heen, Keesje?" vroeg Jan.

»Ik ga de vrienden opzoeken te Maassluis. Je zult van ons hooren, dat zul-je! Goede reis!" zeide hij.

Des Zondags, omstreeks den middag, kwamen de drie vrienden te Dordrecht juist toen de kerk uitging.

»Domine Dibbets is een eenig man," riep een kerkganger. »Hij durft de waarheid nog eens zeggen!"

»Ja, als de Vroedschap ooren gehad heeft om te hooren, dan weet ze precies waarop het staat," zeide een ander.

»Zijne Hoogheid komt Woensdag in de stad, hé?" vroeg een derde. »Jongens, dan zal ik met mijne oude keel nog eens een: »Vivat! Oranje boven!" laten hooren, dat de wereld er van gewaagd!"

»Het is hier even als in Den Haag. De lui schijnen het allen op de zenuwen te hebben," zeide Gerrit.

Govert en Jan vonden dit ook en begonnen ook al aardig dezelfde ziekte-verschijnselen te krijgen! Den heelen dag en den daarop volgenden Maandag en Dinsdag renden ze als bezetenen van den eenen hoek der stad naar den anderen en voerden toch niets uit dan zichzelven en de rest opgewonden maken.

Eindelijk was de gewichtige Woensdag daar.

Reeds met het aanbreken van den dag stond het aan het Papendrechtsche veer opgepropt met menschen. Telkens ging er een te water of raakte onder den voet.

Maar wie er kwam, de Prins niet.

Reeds begon het volk ongeduldig te worden en opperden sommigen het vermoeden, of de Vroedschap de boodschap van den Prins, dat hij komen zou, maar niet verzonnen had om de gemoederen tot rust te brengen.

Daar sloeg de groote klok elf uren.

»Daar komt eene karos! daar komt eene karos," riep er een.

Nieuw gedrang, geroep, geschreeuw en getier!

Het was een vreemd gezicht al die mannen en vrouwen daar te zien woelen met oranje-linten om het lijf, of op den hoed.

De Prins stapte uit den wagen en in de veerboot, gevolgd door de gevolmachtigden, die hem hadden moeten afhalen.

»Vivat! Oranje boven! Oranje boven!" daverde het in het rond.

Mutsen en hoeden werden in de hoogte geworpen; doeken en linten waaiden en zwaaiden; mannen, vrouwen en kinderen werden bijna platgedrukt; hier en daar ging er een te water; ginds raakte eene vrouw met een zuigeling zoo in het gedrang, dat het arme schaap het uitgilde van pijn!

Maar toch, — »Vivat! Oranje boven!"

Langzaam ging de stoet, nadat de Prins door de Vroedschap verwelkomd was, te voet naar het Stadhuis. De ontvangst was ongemeen hartelijk. Na het Stadhuis bezichtigd te hebben liet men hem de magazijnen zien en daarna gaf men hem een feestmaal in »de Pauw".

Ondertusschen stond de opgewonden burgerij te wachten naar de afkondiging van het Stadhouderschap.

Maar de Vroedschap was zeer beleefd, zeer vriendelijk, zeer gul, zeer aardig, doch van het Stadhouderschap werd geen enkel woord gerept.

»Dat is toch vreemd," zei Govert. »Wat duurt het lang eer men Zijne Hoogheid tot Stadhouder uitroept. Dat was toch de bedoeling der burgers wel, nietwaar?"

»Dat geloof ik ook wel," antwoordde Gerrit.

»Wat wou jelui ereis weten?" vroeg op dit oogenblik een gemeen gekleede kerel met een nog gemeener gezicht. »Wat wou jelui weten?"

»Wel, vrindschap, we zouden wel wenschen te weten of Zijne Hoogheid nu enkel naar Dordrecht gekomen is om de magazijnen te zien, de Oranje-vlag van den toren te zien wapperen, handjes te geven en in »de Pauw" eens lekker te eten!"

»Nou, die dat denkt, die en weet het niet! Wacht, daar komt de koets van Zijne Hoogheid! Ik zal het hem ereis even gaan vragen! Krijn zal dat varkentje wel slachten!"

Met ellebogen, voeten,. vuisten, knieën, borst en rug baande hij zich door het opgehoopte volk eenen weg en Jan, Govert en Gerrit volgden hem.

Nauwelijks was hij bij de karos gekomen, of hij riep: »Een woordje, Uwe Hoogheid!"

Met geen heel erg tevreden gelaat zag de Prins onzen Krijn aan en vroeg: »Wat blief-je?"

»Wij willen weten of Uwe Hoogheid nu al Stadhouder geworden is!"

»Neen, man, nog niet; maar ik ben zeer tevreden over het onthaal in uwe goede stad!"

»Vivat! Oranje boven!" riep burgemeester Hallingh, die in de karos bij den Prins zat, en hoopte zeker door dezen uitroep den ruwen Krijn tot bedaren te brengen.

»Houd den mond, jij, met je »Vivat! Oranje boven!" Dat is maar een doekje voor het bloeden!" schreeuwde Krijn en een der lijfwachten een geladen geweer ontrukkende, zette hij dat Hallingh voor de borst en zei: »En nou maar gauw besloten, of het gaat er door!"

»Wij zullen naar »de Pauw" terugrijden," antwoordde

de Burgemeester bleek van woede en ontzetting. Wij zullen zien wat we doen kunnen!"

De karos, omstuwd door de opgewonden menigte, reed naar »de Pauw" waar de Burgemeester en de Prins met nog twee heeren van zijn gevolg uitstapten. Terstond plaatste de lijfwacht zich voor den ingang en liet niemand binnen, dan de leden van den Oud-raad, die de een na den ander aankwamen om te beproeven wat er gedaan kon worden, om het volk tevreden te stellen en toch het Eeuwig Edict niet te verbreken.

Dat duurde den lieden, die buiten stonden, te lang.

»Laat me door!" riep Krijn tot den schildwacht.

»Er mag niemand meer naar binnen," antwoordde de soldaat.

»Dat zullen we eens zien!" schreeuwde Krijn en onverwachts smeet hij de twee schildwachten terzijde en drong, gevolgd door eene groote menigte, naar binnen.

De Oud-raad zag niet heel vriendelijk op toen de woeste Krijn daar met zijn gevolg zoo naar binnen stormde en burgemeester Hallingh vroeg: »Wat komt jelui hier doen?"

Krijn deed, alsof de Burgemeester er niet was en zeide tot den Prins: »Uwe Hoogheid moet nu maar eischen al wat haar belieft en ik zal maken, dat ge het krijgt!"

De Prins zweeg en was met zichzelven misschien wel verlegen.

De Regenten gaven nu den Geheimschrijver Muys van Holy last een stuk op te stellen waarbij de Prins van Oranje, met verwerping van het Eeuwig Edict tot Stadhouder van Dordrecht verklaard werd, en toen de Prins zwarigheid maakte het Stadhouderschap aan te nemen, omdat hij op het Eeuwig Edict den eed had moeten

zweren als Kapitein-Generaal, ontsloegen zij hem in het bijzijn van de Predikanten Dibbets en Verchem van dien eed, door de onderteekening van het volgende stuk:

RESOLUTIE VAN DE VROEDSCHAP DER STAD DORDRECHT.

Wij ondergeschreve Vroedschap, goede luyden van den achte, en Ministers van den stad Dordrecht, verklaaren bij deezen te renuncieeren, en af te gaan het Eeuwig Edict, en vervolgens zijne Hoogheid den Heere Prince van Oragnien te verklaaren, deezer Stads wegen tot Stad-houder. En vorders op den zelfden te confereeren als zoodanige Digniteiten, Qualiteiten en aanzienlijkheden, als ooit zijne Heeren Voor-Vaderen Hoog Loffelijker Memoire gehad hebben. En laatstelijk dat wij zijne gemelde Hoogheid Dispenseeren en ontslaan van den Eed, die zijne Doorlugtige Hoogheid tot het niet ontfangen van 't voorsz. Stad-Houderschap gedaan heeft.

Actum den 29 Juny 1672.

Dit stuk werd door al de tegenwoordige regenten geteekend en ten vier ure verliet Zijne Hoogheid onder het woeste gejuich van het volk de stad met den titel van »Stadhouder van Dordrecht."

De drie vrienden vergezelden hem en kwamen des nachts in het leger te Bodegraven aan.

Een der Regenten, die dat stuk had moeten onderteekenen, was de broeder van den Raadpensionaris, de heer Cornelis De Witt, Ruwaard van Putten, die, zooals we weten, des Donderdags ziek van de vloot gekomen was.

»En nu naar den Prinsen-vijand," schreeuwde Krijn. »Nou naar den verrader Cornelis De Witt!"

Men vond dat voorstel zeer natuurlijk en twee heeren

uit de Regeering, vier burgers, waaronder ook Krijn was, en de Geheimschijver Muys van Holy spoedden zich met de acte van verwerping naar de woning van den Ruwaard.

»Wat believen de heeren?" vroeg De Witt terwijl hij zich in zijn bed oprichtte.

De Geheimschrijver vertelde hem wat er gebeurd was.

»De Heeren van de Stad Dordrecht kunnen mij niet ontslaan van den Eed, dien ik voor de Souvereinen van den Lande gezworen heb!" zei De Witt kalm.

»Gij zult toch wel zoo goed willen zijn deze acte te teekenen?" vroeg Muys.

»Ik en teeken die acte niet!" zei De Witt vast besloten.

»En als gij die niet en teekent, dan halen wij uw huis het onderste boven en we zullen je dwingen!" riep Krijn.

De Witt richtte zich even tot den spreker, zag hem met diepe minachting aan en zeide kalm: »Uw dreigen en vrees ik niet! In den laatsten zeeslag zijn mij zooveel kogels over het hoofd gegaan, dat ik den dood niet meer vrees! Ik verkies den kogel boven het breken van mijnen eed!"

Krijn stampvoette van kwaadheid en waarschijnlijk had hij den zieke gaarne de kracht zijner vuisten laten voelen, als de anderen hem niet weerhouden hadden. Maar juist in dat oogenblik kwam Mevrouw De Witt en smeekte haren man dat stuk toch te teekenen; zij wees hem op het gevaar, dat niet alleen hijzelf, maar ook vrouw en kinderen liepen, als hij bleef weigeren.

»Geef mij eene pen!" beval De Witt.

Men gaf hem er eene.

Hij greep ze aan, doopte ze in den inkt en schreef: *Corn. De Witt.*

V. C.

Krijn, die had staan kijken, vroeg aan Muys van Holy: »Wat beteekenen die letters V. C.?"

»Dat kan ikzelf wel zeggen," zei De Witt. »Die letters beteekenen: Vi Coactus, dat is: DOOR GEWELD GEDWONGEN!"

Misschien zou er nog een heftig tooneel gevolgd zijn, als niet Mevrouw De Witt die twee letters doorgehaald had. Men verwijderde zich, verheugd, dat men de onderteekening had van den Prinsenvijand, en men lette er niet op, wat hij onder zijne handteekening geschreven had.

Maar, al waren ze doorgehaald en onzichtbaar, toch stonden ze daar, die twee letters: V. C.

En nog menige V. C. zou, in gedachten, onder eene naamteekening geschreven worden, eer de Prins van Oranje in de waardigheden zijner vaderen hersteld zou zijn.

XI.

TOCH „ORANJE BOVEN!"

We bevinden ons aan het einde derzelfde week andermaal in Den Haag.

Het is Zondag 3 Juli, en het gaat tegen den avond.

Wat al beweging op straat!

Wat al beweging op de markt!

Wat zou er gaande zijn?

Hebben de vereenigde Engelsche en Fransche vloten eene overwinning behaald, of hebben de Nederlanders eenen zeeslag gewonnen?

Neen, de vloot, die in den slag bij Solebay zeer geleden had, lag in de zeehavens om hersteld te worden, doch zou weldra weer zee kiezen.

Had Lodewijk XIV dan eene nieuwe overwinning behaald, of was hij nog verder het land ingedrongen?

Neen, men was op het oogenblik aan het onderhandelen over een' schandelijken vrede. Reeds den 1sten Juli was onze afgezant De Groot uit het Fransche legerkamp terug gekomen en zeker zouden de Staten-Generaal de voorwaarden reeds besproken hebben, als er niet heel wat anders te bespreken was geweest.

Wat dan?

Wel, wat had men in het kleine Ter Vere gedaan? Wat was er te Dordrecht, wat te Rotterdam, te Schiedam, te Gouda, te Haarlem, te Leiden en te Delft gebeurd?

Overal, overal gingen stemmen op om Willem Hendrik, Prins van Oranje te verheffen tot Stadhouder.

En nu zaten de Edel Grootmogende Heeren Staten van Holland niet weinig in de war.

Eenmaal toch hadden ze gezworen nooit een voorslag te doen om het Eeuwig Edict te vernietigen! Hoe zouden ze nu bij dezen stand van zaken hunnen eed gestand doen? Lieten ze de zaken op haar beloop dan zou er oproer komen, ze zouden van hunne betrekking ontzet, ja, misschien het Land uitgejaagd worden! Gaven ze der burgerij haren zin, dan moest het voorstel gedaan worden, het Eeuwig Edict te vernietigen.

Wie zou dat doen? Wie zou den eed willen breken?

De Raadpensionaris was nog altijd genoodzaakt in huis te blijven. Zijn plaatsvervanger was de pensionaris van Leiden, de heer Fagel.

Deze verzon er wat op, en vroeg of de Edel Groot

Mogenden het niet goed zouden vinden, eenigen Heeren vrijheid te geven een voorstel te doen waarvan het welzijn des Lands afhing. En hierop werd terstond door allen »ja" geantwoord.

Maar die Heeren, die dan wat hadden voor te stellen, zwegen. Dit geschiedde in de vergadering op Donderdag den 30sten Juni. Eerst den volgenden dag kwamen de Rotterdamsche Afgevaardigden zoo wat met een voorstel voor den dag, en nadat men er wat om heen geloopen had; want ieder schroomde van het »Eeuwig Edict" te reppen, stond een Leidsch Afgevaardigde op en zei: »Zou men niet haast gaan denken, dat we kinderen zijn? Laten die van Rotterdam het kind rechtuit bij zijnen naam noemen en zeggen, dat zij meenen, dat het meer dan tijd is het Eeuwig Edict te vernietigen!"

Nu was de kogel door de kerk.

De Amsterdamsche Afgevaardigde, Valckenier, meende nu, dat het Eeuwig Edict niet behoefde vernietigd te worden. »Wij hebben gezworen het Stadhouderschap hier in Holland af te schaffen," zeide hij. »Welnu, men houde het afgeschaft en drage den Prins van Oranje de Grafelijke waardigheid op!"

Hiernaar hadden de meeste leden evenwel geene ooren. »Het Eeuwig Edict is eenvoudig afgeschaft," zeiden dezen.

Dit werd aangenomen en den volgenden dag zou men, al was het ook Zondag, nogmaals vergaderen om de zaak tot een gewenscht einde te brengen.

En tijdens die vergadering nu woelde en krioelde het volk dooreen, om er toch bij te zijn als de uitslag bekend gemaakt werd.

Het levendigste was het wel op het Buitenhof.

We vinden daar Cornelis, die in gezelschap van zoo

ongeveer acht honderd man, landlieden, visschers en burgers van Maasland, Maassluis en Schiedam, met vliegende vaandels en slaande trom naar Delft getrokken was. Wel hadden ze de poorten gesloten gevonden, maar Cornelis riep: »Dan maar door de grachten en over de wallen! Vooruit! Vooruit! Vivat Oranje boven!"

»Ik ga je achterna, maat!" zei Jilles uit den Oranjepolder, die niet achter gebleven was om wat voor Zijne Hoogheid te doen.

De burgers van Delft maakten met den troep gemeene zaak en het gevolg was, dat de Vroedschap ook gedwongen werd den Prins tot Stadhouder te verheffen.

Toen was de troep uit elkander gegaan en Cornelis was naar Den Haag geloopen om te zien wat daar voorviel. Enkelen van zijne kameraden, en daaronder ook Jilles stonden bij hem.

»Ik wed, dat de schelmen weer uitstel zullen nemen!" zeide er een.

»Weg met de witte schelmen!" riep eene ruwe stem uit den hoop.

»Weg met Meester Jan!"

»Weg met den Ruwaard van Putten, den laffen landverrader!"

Zoo klonk het in den donker van alle kanten.

»De Ruwaard van Putten en is geen landverrader!" riep Cornelis.

»Dat is hij wel!" klonk het antwoord. »Hij is het geweest, die de Fransche vloot bij Solebay zooveel mogelijk gespaard heeft!"

»Gelogen," riep Cornelis.

»In de »blauw-boekjes" staat het gedrukt, zwart op wit!" klonk het weer.

»De »blauw-boekjes" liegen," riep Cornelis thans. »Als ge weten wilt hoe de Ruwaard van Putten zich in dien zeeslag gedragen heeft, vraag het dan aan Joris Roelants, den bevelhebber van des Ruwaards zee-lijfwacht!"

Joris Roelants is een Dordtenaar en liegt zoo hard als zijn baas!" liet de ander nu weer hooren, en al konden die twee sprekers elkander niet zien, toch zou het zeker tot eene vechtpartij aanleiding gegeven hebben, als niet Jillis op eene allererbarmelijkste wijze begonnen was te zingen:

»Al isser ons Prinsje nog soo cleyn! Hoezee!
Alevel sal hy Stad-Houder zijn! Hoezee!"

Dat vond bijval en het lied daverde langs het Buitenhof en drong door tot in de vergaderzaal der Edel Groot-Mogenden, die daardoor genoopt werden, wat haast met de zaak te maken.

Toen het gejoel wat bedaard was, zei Jillis tot Cornelis: »Nou maar, maat, jij bent ook veranderd! Weet je wel, dat je een jaar of vijf geleden bij mij in den polder van eene heel andere meening was?"

»Of ik dat weet, Jillis! Maar een slecht mensch, die zichzelven niet verbetert. Ik heb sedert door andere oogen leeren zien!"

»Door welke oogen, zeeman?" klonk eene stem naast hem.

»De barbier van Piershil en zijn vriend de zilversmid Verhoef," fluisterde Jillis.

»Met heel andere oogen dan jij er in de gevangenis op na hebt leeren houden, ellendige lapzalver!" zeide Cornelis.

»Nu dan, met welke?" vroeg Tichelaar nogmaals.

»Met zulke blauwe," antwoordde Cornelis en gaf den

vrager met zijn' vuist zulk een slag op het aangezicht, dat de sterretjes hem voor de oogen dansten.

»Je bent toch een drommelsche driftkop," zei Jillis en trok Cornelis verder in het gedrang.

Ondertusschen werd het al later en later. Het volk begon zeer oproerig te worden en reeds hoorde men hier en daar een mompelen, dat men de keien uit de straat moest halen, toen er beweging ontstond van den kant van het Binnenhof.

»Zijne Hoogheid is tot Stadhouder uitgeroepen!" klonk het.

Een onbeschrijfelijk leven ontstond nu. Men schreeuwde, zong, vloekte, tierde, juichte, joelde, raasde, drong, men deed alles te gelijk.

»Ik ga heen, Jillis!" zeî Cornelis.

»Waarheen, dolleman?"

»Naar het leger te Bodegraven!"

»Ben je wel dwaas? Eer jij er bent is er al lang en breed een te paard!"

»Wij zullen zien," was het antwoord en weg was hij.

In een omzien was hij door de Voorpoort en langs den Vijverberg naar het Smidswater geloopen.

Bij eene stalhouderij waar »Het witte paard" uithing, klopte hij aan.

Men deed open en vroeg wie er was en wat die wie wilde.

»Een karretje naar Bodegraven!"

»Een gek, die het zoo laat geeft," klonk het antwoord, en de deur viel toe.

»Geen geldgebrek? Goed, dan maar naar Voorburg!" bromde Cornelis. Hij liep het Bosch in en verder langs de Laan van Nieuw Oostende naar Voorburg waar hij heet en vermoeid aankwam. Bij den eersten boer den besten

klopte hij aan en op zijne vraag wat hij hebben wilde, zeî Cornelis: »Een wagen en paard naar Bodegraven!"

»Watte?" vroeg de boer, die de deur wat opende en eerst eene blauwe slaapmuts en toen een vol, bruin gelaat liet zien. »Watte? Naar Boreft?"

»Neen, naar Bodegraven!"

»Dat is hetzelfde! En wat moet je daar doen?"

»Ik moet, neen, ik wil naar den Prins!"

»Om hem te zeggen, dat hij Stadhouder is?"

»Juist, huisman!"

»Je krijgt kar en paard en mij tot voerman," zeî de boer. »Wacht alsjeblieef maar even, ik ben zoo bij je!"

In een wonderlijk klein oogenblik was de boer in de kleeren. De staldeur werd opengemaakt, de kar er uitgetrokken en het paardetuig er opgelegd.

»Wacht even, als je wilt, ik zal den »Dolle" halen," sprak de boer en klom achter zijn huis over een hek.

Hij stond in de weide, klapte een paar keer in zijne handen en riep maar zachtjes: »Kom, kom!"

Oogenblikkelijk kwam er van den anderen kant der weide een paard aanhollen. Bij den boer gekomen stond het stil en hinnikte.

»Ja, Dolle, dat moet er vannacht nog eens langs!" fluisterde de boer en bracht het paard voor de kar. Geen vijf minuten later was het ingespannen.

»Ga maar zitten," zei de boer.

Cornelis deed het en de boer volgde.

Hij draaide heel bedaard het hek uit en op een sukkeldrafje ging het den weg op naar Wilsveen.

»Nou," dacht Cornelis, »ik zal ook de eerste van allen te Bodegraven zijn! Wat een knol!"

»Je hebt zeker wel wat haast, hé?" vroeg de boer.

»Nou, om je de waarheid te zeggen, ik heb meer haast dan de »Dolle". Zeker vandaag veel geloopen?"

»Op Zondag heeft de Dolle altijd rust!"

»Dan zeker al oud?"

»Vier jaartjes, man! Maar heb je je muts goed vast?"

»Of 'k mijne muts goed vast op mijn hoofd heb? Zeker!"

»En zit je stevig?"

»Wat, drommel, wat scheelt er aan? Zeker zit ik stevig!"

»Uitmuntend," zeî de boer.

Eensklaps liet hij de teugels los liggen, trok ze toen stevig aan, smakte even met de lippen als een paling aan den slootkant, en....

»Hei!" schreeuwde Cornelis terwijl hij bijna achter over sloeg. »Hei, wat is dat?"

»Mond houden! Geen woord praten, anders gaan we op hol," zeide de boer zacht en afgebroken.

Cornelis wist niet hoe hij het had!

De boomen op den weg vlogen hem voorbij! Wilsveen zag hij haast niet! Van Zoetermeer en Zegwaard maar even een schim; van Benthuizen niemendal. Eerst tusschen Benthuizen en Hazerswoude hield de boer den »Dolle" in.

»Wel," zeî hij tot Cornelis, »ben je er nog en leef je nog?"

»Zwijg, man, ik ben er suf van!" was het antwoord.

»Nu, rust dan maar wat uit. Over een klein uurtje zijn we aan de Rijn. Daar is weer een mooie weg langs de Hoogezijde, daar kan de »Dolle" zijn hart nog eens ophalen! We zullen de eerste zijn, maat!"

»Dat geloof ik ook!" zeide Cornelis met eene zucht.

Op het sukkeldrafje waarmede men begonnen was, ging het nu verder en toen ze aan den Rijn kwamen was het de vraag wie er meer bekomen was Cornelis of de »Dolle."

»Nou, vrindschap, zet-je nou weer pal hoor, en geen woordje kikken!" zei de boer.

Hij maakte nu dezelfde beweging met de teugels, hetzelfde smakkend geluid met den mond en.... daar ging het weer.

Cornelis had wel eens van ledebraken hooren spreken, maar hij meende dat geen tot die straf veroordeelde ooit zoo uit elkander gerukt werd als hij. Door het vele rijden van wagens voor de soldaten, was de weg zeer slecht. Hij werd opgewipt, links gegooid, rechts gesmeten, voorover gesmakt, achterover gerukt. In een klein half uur waren ze te Alfen; Zwammerdam of Damme hadden ze ook al gauw achter zich. Bodegraven was al in het gezicht, en de beweegbare lichtjes duiden aan waar het kamp lag.

»Werda!" klonk het op eenmaal.

Voort ging het!

Wel werd er een musket achter hen afgeschoten; maar het schot was gelukkig niet raak.

»Houd op, huisman," riep Cornelis in den grootsten angst, »houd op, ze zullen ons doodschieten!"

»Jouw schuld," zei de boer, »daar gaan we er van door! Nu is er geen houden meer aan!"

Werkelijk begon de Dolle nog een poos veel harder te loopen en verkeerden de twee in de kar telkens in gevaar van tegen eenen boom aangesmeten te worden.

Daar werd op een hoorn geblazen.

De Dolle vertraagde zijne vaart, stak de ooren op en luisterde.

Als de wind zoo vlug sprong de boer uit de kar en vóór het paard.

»Kom er maar uit, maat! Dat is gelukkig afgeloopen! Daar is Bodegraven!"

»Wat moet ge te Bodegraven?" vroeg eensklaps een man, die in een' mantel gewikkeld was.

»Wij moeten Zijne Hoogheid spreken," zeide Cornelis.

»Doe mij de boodschap maar!" sprak de man.

»Neen, kapitein, dàt en gaat niet! We moeten den Prins hebben!" hernam Cornelis.

»Goed, volg mij dan," heette het.

Cornelis en de boer volgden den man op den voet. Even buiten het dorp trad hij eene kleine woning, waaruit eene groote vlag stak, binnen. De schildwachten voor de deur presenteerden het musket.

In het kleine vertrek, dat ze binnentraden, brandde eene smeerkaars. De officier snoot ze, deed hoed en mantel af en zeî: »Gij zijt bij den Prins! Wat had je me te zeggen?"

»Cornelis herkende Zijne Hoogheid terstond en maakte verlegen een' scheepsgroet.

De boer, die den Prins niet kende, zeî leukweg: »Dat is een treffertje, man! Met den neus in 't vet!"

»Mag ik nu weten wat je me te zeggen hadt?" vroeg de Prins andermaal.

»Uwe Hoogheid," zeide Cornelis, »ik hoop dat ik de eerste zal zijn, die U komt zeggen, dat de Edel Groot-Mogenden U vannacht tot Stadhouder, Kapitein-Admiraal-Generaal van Holland hebben uitgeroepen!"

»Ge zijt juist de eerste, matroos!" zeide de Prins. »Hoe is uw naam en onder wien dient ge?"

»Ik heet Cornelis Tijssen en heb laatst gediend aanboord van »de Zeven Provincien!"

»Zoo, dus bij Admiraal De Ruyter zelf. 'K zal u in gedachten houden! En gij huisman?"

»Wel, ik, Uwe Hoogheid, ik ben zooveel als boer te

Voorburg; ik melk zes koetjes. Zie-je, een gezond wijf en een paardetje, man, zoo heb je d'r geen op stal. Laat hij maar spreken!"

De Prins zeî niets, lachte zelfs niet eens, doch de hand in den zak stekende, zeî hij: »Hier voor je moeite!"

»Ik dank je wel, Uwe Hoogheid, maar — neen, ik heb geen geld noodig, zie-je! Uwé moet me maar een pleiziertje gunnen!"

»En dat is?"

»Dat ik even naar buiten mag gaan om mijn gemoed te luchten!"

De Prins dacht, dat de man iets scheelde en zei: »Wel, ga, vriendschap!"

De boer, die altijd maar met de slaapmuts op het hoofd gestaan, en de handen in de zakken gehouden had, liep naar buiten en....

»Wat is dat?" riep de Prins.

»Wat is dat?" riep Cornelis.

Beiden snelden naar buiten en vonden den boer bezig met allerlei leelijke geluiden te maken.

»Wat scheelt er aan?" vroeg de Prins.

Geen ander antwoord dan weer zoo'n leelijk geluid.

»Wat scheelt er aan?" vroeg de Prins andermaal.

Alweer dezelfde akelige gillen.

Pats, zei een officier, die naderbij gekomen was, en niet anders wist, wat er gebeurd was, dan dat hij Zijne Hoogheid tweemaal te vergeefs had hooren vragen: »Wat scheelt er aan?" — pats — pats, daar kreeg de arme man twee draaien om zijne ooren.

»Vivat, Oranje boven!" schreeuwde nu de boer en zich tot den officier wendende, die hem de klappen gegeven had, zei hij: »Ik dank je wel duizendmaal! Dat »Vivat!

Oranje boven!" zat achter in mijn keel en wilde er niet uitkomen!"

Als een loopend vuurtje ging het door het leger dat de Prins tot Stadhouder van Holland was uitgeroepen en toen des middags een bode uit Middelburg kwam met de boodschap, dat Zeeland reeds twee dagen vroeger dat gedaan had, kwam er aan het gejuich haast geen einde.

De boer was weer naar Voorburg gehold; maar Cornelis had genoeg van dat éene ritje en bleef met goedvinden van den Prins tot den anderen dag bij zijne vrienden in het leger.

Des avonds zaten ze op eenen steenen bank dicht bij het Hoofdkwartier van den Stadhouder.

»Eerst ons lijfdeuntje, jongens," zei Govert en begon te zingen:

»Al isser ons Prinsje noch so cleyn! Hoezee! enz."

En toen hunne kelen schor geschreeuwd waren, sprak Gerrit: »En nu nog wat over de laatste gebeurtenissen, Cornelis! Van Dordrecht behoef je me niemendal te vertellen! Daar waren we zelf bij!"

Cornelis voldeed gaarne aan hun verzoek en vertelde alles wat hij gehoord en zelf gezien had.

»Nu maar," zei Govert, »het heeft heel wat voeten in de aarde gehad eer het zoo ver gekomen is! En dat doet me denken aan dien mistigen Zondag, den tweeden November van het jaar 1659."

»Wat is er toen gebeurd?" vroeg Jan.

»En weet je dat niet meer? Je waart er zelf toch bij en Gerrit ook!'

»Zoo lang herinner ik mij niet! Het is toch al dertien jaren geleden!" zei Gerrit.

»En wat is er dan gebeurd?" vroeg Cornelis.

»Och, gebeurd, — gebeurd eigenlijk niemendal! Ik herinner het mij anders nog zoo goed, als of het gisteren pas voorgevallen is! Den 4den November moest Zijne Hoogheid als student naar Leiden, en den Zondag, die er aan voorafging, was hij in de Kloosterkerk geweest. Wij kwamen er met ons drieën uit."

»o, Ja, en toen klaagden we er over dat we den dominè niet verstaan en hadden, omdat er zoo vreeselijk gehoest werd," zei Jan.

»En van al die hoestende menschen kwam het op den hoestenden Prins! Nu weet ik het ook nog!" sprak Gerrit.

»Best, als je jezelven dat nog allemaal herinnert, dan zult ge ook nog wel weten, dat ik toen gezegd heb: »Laat Zijne Hoogheid maar eerst wat ouder zijn, dan zal je eens zien hoe netjes wij hem op het kussen brengen!" sprak Govert. »En, hij is er op, al hebben wij het niet gedaan. Een knap man, die hem er af krijgt!"

»En nog knapper man, die onzen Meester Jan tot den man maakt, die hij geweest is. Zoo zoetjes aan is hij door al zijne vrienden verlaten geworden! Dat komt, omdat hij alleen baas wilde zijn. Meester Jan is erg heerschzuchtig," zeide Jan.

»Ja, en eerzuchtig niet minder. De man moest nu maar zijne rust gaan nemen! Maar, al zeggen ze nòg zooveel kwaad van hem, de man moet nog geboren worden, die zooveel alleen kan, en zooveel alleen deed. Meester Jan heeft ons Land groot gemaakt!" zeide Gerrit.

»Oude liefde roest niet," meende Gerrit. »Dat komt zeker dat je vroeger bij hem gediend hebt. Maar, heeft hij ons Land groot gemaakt, 't is de vraag nog: wie heeft het gebracht in den toestand waarin het nu is? Wie weet wat er nog gebeurt? Straks vallen de Franschen in

Holland; want die gemeene vredesvoorwaarden zal de Prins nooit aannemen! Misschien worden we door de Engelschen en Franschen op zee verslagen! En als die van Munster en Keulen dan ook nog maar wat winnen, dan is het gedaan met ons Landje!"

»Gedaan? Gedaan?" riep Govert. »Nu we eenen Stadhouder hebben, gedaan? Neen, vrienden, het en mag, het en kan niet gedaan zijn! Sluiten we ons maar vast aaneen, houden we maar moed, doen we maar alles wat Zijne Hoogheid beveelt, blijven we kloek en vroom, dan zult ge zien dat we te land en ter zee onverwinnelijk zijn en we geen voetbreed gronds verliezen! Vivat! Oranje boven!"

»Vivat! Oranje boven!" riepen de anderen door de geestdrift van Govert medegesleept.

En onderwijl de vier vrienden daar buiten op de bank, als het ware, een verbond met elkander sloten het Vaderland en den Prins houw en trouw te blijven, sprong vóór het kwartier van den Stadhouder een jong edelman van zijn paard, en na zijn dampend ros aan een' soldaat te hebben overgegeven, liep hij naar binnen en klopte aan de kamerdeur.

»Binnen," riep de Prins.

De jonge man deed de deur open en inplaats van beleefd te groeten, lachte hij den Prins tegen, stak hem de hand toe en zei: »Kom, Willem, nou eens uit de borst gezongen:

»Het daghet uyt den Oosten,
Het licht schijnt overal!"

»Goeden morgen, mijn vriend! Heeft de vroolijke Bentinck zoo goed dat minnelied onthouden?" sprak de Prins; want hij, die Zijne Hoogheid met den eenvoudigen naam

van »Willem" aansprak was de ons bekende Hans Willem Baron Bentinck.

»Heel goed onthouden, Willem, heel goed!"

»Welnu, mijn Waarde, wees dan minder opgewonden en bedenk, dat er ook een versje in komt, dat luidt:

»Och, legh dy hier verslaghen,
Versmoort al in u bloet:
Dit hevet gedaen u roemen,
Ende u hooghe moet!"

En vergeet ge het slot:

»En draghen de swarte wijlen!"

»Bah, wat een onmoed bij zooveel licht! Het hoofd nu op, Willem, want het licht schijnt overal!"

»Kortzichtig man, ik en ben mijn vaderland niet!" hernam de Prins. »Vergeet het nooit, Baron Bentinck, vergeet het nooit, dat onder alle omstandigheden het welzijn van één persoon niet geteld en worden mag, waar duizenden in den lande stof tot klagen hebben. Het ziet er voor het Vaderland nog donker uit, Baron Bentinck, heel donker! Nergens, nergens nog is licht te bespeuren, dan in den omtrek van het kleine Aardenburg! Maar dat lichtje zal ieder laten zien, en wier oogen goed zijn, die zullen uit de kloekheid van dat kleine hoopken wakkere Aardenburgers leeren, dat de macht van een volk niet zoo zeer zit in groote legerkrachten, maar wel in eendrachtig samenwerken. En voor dat eendrachtig samenwerken bestaat thans, nu ik Stadhouder geworden ben, dat erken ik gaarne, meer kans dan eenige dagen geleden! En daarom, ga, mijn vriend, en help mij in het door tweedracht verdeelde Vaderland de eendracht herstellen! Laten we alle twisten laten varen, alle veeten terzijde stellen! Ik wil de hand reiken aan de heeren der Loevesteinsche

Factie, ik zal De Ruyter met Tromp vereenigen, ik zal het Noorden met het Zuiden, het Oosten met het Westen verbroederen en dan, dan zal de trotsche Lodewijk met zijne vrienden zien, dat het land van kaasboeren en marskramers onoverwinnelijk is!"

Hier viel de Prins door zijne opgewondenheid in eene hevige hoestbui, en toen ze over was legde hij de hand op het hoofd en zeide klagend op zachten toon: »Daar hamert de dood aan mijne doodkist! Als hij maar niet te vroeg klaar is!"

Baron Bentinck was door den stortvloed van woorden, zooals hij nog nooit over 's Prinsen lippen had hooren komen, letterlijk uit zijne vroolijke stemming geslagen. Ernst, diepe ernst lag er op dat hooge voorhoofd, mannelijke vastberadenheid en moed spraken uit de gulle gelaatstrekken en innige vriendschap drukten de vurige oogen uit, toen hij 's Prinsen handen vattende, zei: »Ge hebt gelijk, Willem! Nóg schijnt het licht niet overal! Maar de »swarte wijle" zal ik over U en het vaderland nooit dragen! Eer het het zóo ver komt zal Baron Bentinck getoond hebben, dat adellijk bloed van meer dan zes eeuwen oud door zijne aderen stroomde, en dat hij voor Vaderland, Vorst en.... Vriend wist te sterven! Maar," -- en hier legde de jonkman den ernst eensklaps terzijde, -- »weg met die muizenissen! Het moge donker zijn hier daar en overal, voor mij is het licht! Want wat er is of niet en is, het is:

TOCH „ORANJE BOVEN!"
